

Toto je můj příběh, příběh Milana Krejčíříka.

NOMEN OMEN

Čechy – krejčí, krejčík

Morava – krejčíř, krejčířík

Jsem Čech a hrdý Moravan,
mé kořeny sahají do dávné minulosti,
narodil jsem se ve svobodném Československu,
zažil jeho rozbití po Mnichovském diktátu,
nacistickou okupaci zbytku Čech a Moravy,
protektorát jako součást Velkoněmecké říše,
kdy úředním jazykem byla němčina,
strach o život, strádání a utrpení druhé světové války,
porážku nacistického Německa, vítězství spojenců, osvobození,
únorový komunistický puč a bezohledný teror padesátých let,
politické uvolnění let šedesátých, Pražské jaro,
vojenské přepadení Československa a okupaci Sovětským svazem
spojenou s dvacetiletou „normalizací“,
příběh člověka, který se na prahu důchodového věku
dočkal zhroucení totalitního režimu a vytoužené svobody.

Část první

Ozvěna svědomí

Na snímku Milan Krejčířk ve svých dvaceti devíti letech

*Komunisté pokládají za nedůstojné, aby tajili své názory a úmysly.
Prohlašují otevřeně, že jejich cílů lze dosáhnout
jen násilným svržením celého dosavadního společenského řádu.*

Karel Marx, Bedřich Engels, Komunistický manifest

*Komunismus skončil, protože skončit musel.
Byla to dlouhá a krvavá cesta nikam.
Dál už se touto cestou jít nedalo.
Komunisté rozložili a rozbili sociální strukturu společnosti.
Přiblížili hospodářství úrovni rozvojové země.
Zkazili, co mohli a pak odešli od moci.
Zbýl po nich chudý národ v bohaté Evropě.*

Stanislav Reiniš

*Komunismus proslul svou prolhaností.
Pojem „dezinformace“ pochází z jeho dílny.
To je vaše pravda! Absolutní pravda neexistuje!
Tak proč nám otcové zakladatelé vložili do vínku heslo,
že PRAVDA VÍTĚZÍ?*

*PRAVDA je zcela logicky jen jedna.
Pokud je list papíru bílý, je bílý.
Když někdo tvrdí, že je černý,
není to JEHO PRAVDA, ale JEHO ILUZE.
Papír nemůže být současně bílý a černý.
Nemůže být tedy ani více pravd. Může být jen více iluzí.*

*Pravda zvítězí, ale dá to fušku,
říkával Jan Masaryk z londýnského exilu.*

*Všechno má svůj čas,
říkal král Šalamoun*

Prolog

Všichni to známe. Stojíme před důležitým rozhodnutím a ozývá se nám vnitřní hlas.

- *Nedělej to, není to správné...*
- *Ale vždyť to dělají všichni...*
- *Je to nefér vůči tvým rodičům...*
- *Ale vždyť už jsou staří – jednou budou rádi, že jsem to udělal...*
- *Je to nefér vůči tvým malým dětem...*
- *Ale zas bych jim mohl posílat víc peněz...*
- *A co tvoje přítelkyně? Bude jí dvacet osm a tys jí slíbil, že do třiceti budete mít první dítě. Co když je v jiném stavu?*

Co je to vlastně svědomí? Je to hlas anděla, nebo hlas ďábla? Asi obou, jenom my nedokážeme rozpoznat, který hlas patří andělovi a který ďáblovi. Ať už se rozhodneme jakkoliv, ozvěna svědomí nás pronásleduje stále. Bylo to rozhodnutí správné? Nebyla to chyba? Neublížili jsme svým rozhodnutím někomu?

Kybernetika změnila svět. Internet ovládl veškeré komunikace. Spojil lidstvo. Dnes můžeme na něm zcela svobodně psát. Kdokoliv může z kteréhokoliv místa na naší planetě ovlivnit dění světa. Ať už pozitivně, nebo negativně. Ale není to zas tak jednoduché. Jsme zahlceni informacemi. Píšeme, ale nikoho to nezajímá, nikdo to nečte. Vy-
křikujeme, ale není nás slyšet, nikdo nás neposlouchá. Jen zlomek informací tvoří zprávy, které nás zajímají. Ty ostatní nás nezajímají, protože je nedokážeme vyhodnotit. Sledujeme na televizi plytké pohyblivé obrázky, abychom zabili čas, ale ten nám pak chybí – abychom mohli mlčet a přemýšlet.

1923

Dovolená v Jugoslávii

Československo – necelých 5 let od svého vzniku.

Je léto. Tři Kotilovy dcery – Marie (29), řečená Karma, Emilie (26), moje maminka a Růžena (24) cestují na dovolenou k Jaderskému moři. Pro Čechy byla tehdy Jugoslávie zemí zaslíbenou. Pevná československá koruna zaručovala, že pobyt na Jadranu vyšel levněji než doma.

Třetí zleva Růžena, Emilie, neznámý ctitel, Marie.

OSOBNÍ POPIS SIGNALEMENT		Mantelka — Femme																																		
Zaměstnání Profession	<i>zouharovnické</i>	Mantelka — Femme Fotografie																																		
Rodiště a datum narození	<i>Křal. Pol.</i>																																			
Lieu et date de naissance	<i>6/9. 1896.</i>																																			
Bydliště Domicile	<i>Křal. Pol. Křiváková 66.</i>																																			
Obličeje Visage	<i>Kulatý</i>																																			
Barva očí Couleur des yeux	<i>hnědá</i>																																			
Barva vlasů Couleur des cheveux	<i>hnědá</i>	PODPIS MAJITELE SIGNATURE DU TITULAIRE <i>Emilie Křiváková</i> JEHO MANŽELKY DE SA FEMME																																		
Zvláštní znamení Signes particuliers	<i>/</i>																																			
DETI — ENFANTS <table border="1"> <thead> <tr> <th>Jméno Nom</th> <th>Stáří Age</th> <th>Pohlaví Sexe</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </tbody> </table>				Jméno Nom	Stáří Age	Pohlaví Sexe																														
Jméno Nom	Stáří Age	Pohlaví Sexe																																		
Podpis držitele vyžadujícího cestovní pas Signature de l'agent délivrant le passeport <i>J. J. J.</i>																																				

- 4 -

Země, pro které je tento cestovní pas platným
Pays pour lesquels ce passeport est valable

*Rakousko Německá župa,
Lombie, Itálie*

Platnost cestovního pasu končí:
Ce passeport expire le:

31. prosince 1923.
nem-li obnoven,
à moins de renouvellement.

Vydán v }
Délivré à } *Brno*
dne }
date } *5. srpna 1923*

OBNOVENÍ
RENOUVELLEMENTS

10
20
30
40

- 5 -

Regia Legazione d'Italia in Praga.

15013 Tassa fino a 100
Tassa da 100

Buono per *viaggi in Italia*

Valabile fino al *31 XII. 1923*

Praga, il *27 VI. 1923.*

Regio Ministro
Barbano

LEGATIONE D'ITALIA
PRAGA

- 6 -

Der Missbrauch des Durchreiserecht-
vermerkes zur freiwilligen Fahrten-
brechung in Österreich wird bestraft

Österreichisches Konsulat Brunn

Sichtvermerk für
Karel Fuchs

Zl. *226* Kons.-Geb. Kč *11.00*

Giltig zur *ersten* maligen Durch-
reise durch Österreich auf die Dauer
der Gültigkeit des Einreisest-
merkes des Bestimmungslandes, d. i.
bis zum *31. Aug. 1923*

Brunn am *3. Juli* 1923

Hof. Arch. 12

ÖSTERREICHISCHES KONSULAT
BRUNN

BRECLAVA
PRJEZD-ODJEZD

- 7 -

Widerza
T N Z I T
RAKEK
192

28 JUL 1923

BRECLAVA
28. VII. 1923
PRJEZD-ODJEZD

10 DINAR
10 DINAR
10 DINAR

BRECLAVA
PRJEZD-ODJEZD

1926

Návrat na Monte Grappa

Tatínkovi bylo šestnáct, když vypukla první světová válka. V devatenácti už byl spolu s dalšími Čechy na italské frontě. Většinu času tam vojáci trávili v zákopech nebo skalních úkrytech italských Dolomitů v prostoru horského masivu Monte Grappa. Bojové podmínky byly hodně drsné.

Fronta v Dolomitech byla svým způsobem ojedinělá. Boje se odehrávaly na rozsáhlých náhorních plošinách, věžových vrcholcích, táhlých, těžko přístupných hřebenech, v úzkých roklicích a ve vysoko položených horských sedlech. Vrcholu neobvyklosti dosáhla v tom, že obě strany nebojovaly jen proti sobě, ale hlavně proti nevyzpytatelné přírodě. Na obou stranách zahynulo přibližně 180 tisíc vojáků. Přímou v boji jich padla jen třetina, zbytek měly na svědomí nepříznivé vlivy velehor a jejich následky – nemo-ci, hlad, nouze, vyčerpání a laviny. V lavinách jich zahynulo 60 tisíc.

Ted' je tatínkovi dvacet osm a on se na Monte Grappa vrací...

OSOBNÍ POPIS SIGNALEMENT		
Mantelka - Femme		
Zaměstnání	souk. ústředí	
Profese	smělná práce	
Rodiště a datum narození	Karlova V. 1901	
Lieu et date de naissance	1901	
Bydliště	Karlova V. 1901	
Domicile	Karlova V. 1901	
Ohlášej	Karlova V. 1901	
Vlast	Karlova V. 1901	
Barva očí	modrá	
Couleur des yeux	modrá	
Barva vlasů	tmavá	
Couleur des cheveux	tmavá	
Zvláštní znamení	černé - chatařské	
Signes particuliers	černé - chatařské	
DÉTI - ENFANTS		
Jméno Nom	Věk Age	Pohlaví Sexe

Mantelka - Femme	
	Fotografie
PODPS MAJITELE SIGNATURE DU TITULAIRE	
Janek Mantelka	
A JEHO MANŽELKY ET DE SA FEMME	

Země, pro které jest tento cestovní pas platným
Pays pour lesquels ce passeport est valable

Rakousko, Německo, S. H. S., Itálie, Švýcarsko, Francie, Rumunsko, Maďarsko, Švédsko, Polsko, Anglie, Španělsko, Holandsko, Bulharsko.

Autriche, Allemagne, S. H. S., Italie, Suisse, France, Roumanie, Hongrie, Suède, Pologne, Angleterre, Espagne, Hollande, Bulgarie.

Platnost cestovního pasu končí:

Ce passeport expire le:

20. dubna 1928

není-li obnoven.

à moins de renouvellement.

Vydán v *Brně*
Délivré à

dne *20. dubna 1926*
date

OBNOVENÍ
RENOUVELLEMENTS

1°
2°
3°
4°

Stellenantritt

mit Bewilligung der Auskunftsstelle
für Auswanderer, Wien, I., Hoher Markt 5,
gestattet.

Österr. Konsulat, Brunn.

Einreise-sichtvermerk.

Zl. *718* Man-Geb. K. 6 B.

Giltig zur mehrmaligen
Reisen nach Österreich auf
die Dauer eines Jahres.

Brunn, am **- 4. Mai 1926**

Vom Österr. Konsulat:

BRECLAV.

- 6. V. 1926

ODJEZD.

BRECLAV
26. V. 1926
PRÍJEZD.

Visto, buono per recarsi
nel Regno.

Vale per una sola volta.

Visto R. **- 6. MAG. 1926**

Il Reggente la Cancelleria
Consolare della R. Legazione
d' Italia.

No. *5826*

A. 57

6.85

TARVIS

24. MAG. 1926

Prima - USCITA

Komisarijat za

MAR

- 7. V. 1926

Transit Maribor - Rakek.

1927

Seznámení

Rodiče se poznali na Wilsonově nádraží ve vlaku z Prahy do Brna někdy v roce 1927. Podle jejich vyprávění se to odehrálo takto:

Wilsonovo nádraží v době kdy se tam rodiče poznali.

Posmutnělá maminka usedla do kupé rychlíku do Brna a přemítala o své budoucnosti. Před chvílí se rozešla se svým partnerem, ale stále na něho myslela. Strávili spolu čtyři roky, a teď se nedokázala vyrovnat s tím, že vše už definitivně skončilo. Poznala ho o dovolené v Abbazii (dnes je to Opatia v Chorvatsku). Tam se sblížili a začali spolu chodit.

Vedoucí brněnské pobočky Čedoku byl o několik let starší a mamince se moc líbil. Plánovali svatbu a byli už zasnoubeni. Pak mu onemocněla matka a on se přestěhoval do Prahy, aby se mohl o ní postarat. Podařilo se mu získat místo v pražské centrále Čedoku a v Praze se definitivně usadil. Mamince už bylo tehdy třicet jedna roků. Chtěla se vdávat a mít děti. Několikrát za ním jela do Prahy.

Tatínek v té době odcházel z pražské Plodinové burzy a pospíchal na nádraží, aby stihl vlak do Brna. Wilsonovo nádraží bylo nedaleko Senovážného náměstí, takže si mohl dovolit přijít na poslední chvíli. Sotva nastoupil do vagónu, průvodčí zabouchl dveře, výpravčí zapískal a vlak se rozjel.

Procházel uličkou a hledal prázdné kupé. Zastavil se u jednoho, kde u okna seděla mladá žena. Otevřel dveře, pozdravil a sedl si k oknu proti ní. Jezdil mezi Prahou a Brnem často a byl zvyklý s cestujícími konverzovat, aby čas rychleji ubíhal. Tentokrát ale seděl mlčky a překvapeně zíral na ženu. Měla černé kadeřavé vlasy a tmavohnědé oči, na sobě bílou halenku s velkým límcem, černý svetr a černou sukni. Nepochybně ho zaujala. V lehce zarudlých lesklých očích zahlédl smutek, tak si netroufal hned začít rozhovor.

Budova někdejší plodinové burzy kde tatínek před 100 lety obchodoval.

Vlak ujížděl, maminka se dívala z okna, ale myšlenkami byla stále v Praze. Instinktivně cítila pohled cizího muže a občas na něj pohlédla. Co ten kluk na mě pořád kouká, pomyslela si, a nebylo jí to moc příjemné. Dlouho to nevydržela. Vstala, odsunula dveře kupé, stoupla si k oknu do uličky a mlčky pozorovala ubíhající krajinu. Po chvíli k ní přistoupil ten neznámý mladík...

Tak nějak započal životní příběh mých rodičů. Než dorazil vlak do Brna, už si ti dva nebyli tak cizí, když vystupovali z vlaku, tatínek se maminky zeptal, může-li ji doprovodit domů, a protože maminka neprotestovala, dojeli spolu do Králova pole.

Trvalo to ještě nějakou dobu, než maminka souhlasila, aby se scházeli častěji a pravidelně. Tatínek byl trpělivý a k mamince velmi pozorný. Občas ji přinesl květiny nebo drobný dárek. Někdy vyrazili na výlet i s dědečkem Augustinem. S ním tatínek hovořil o své práci a o svých plánech. Dědečkovi se líbil.

Emilie Kotilová (moje maminka)
Marie Kotilová, řečená Karma
Růžena Kotilová
Augustin Kotil (můj dědeček)
Jaroslav Krejčířík (můj otec)

1928

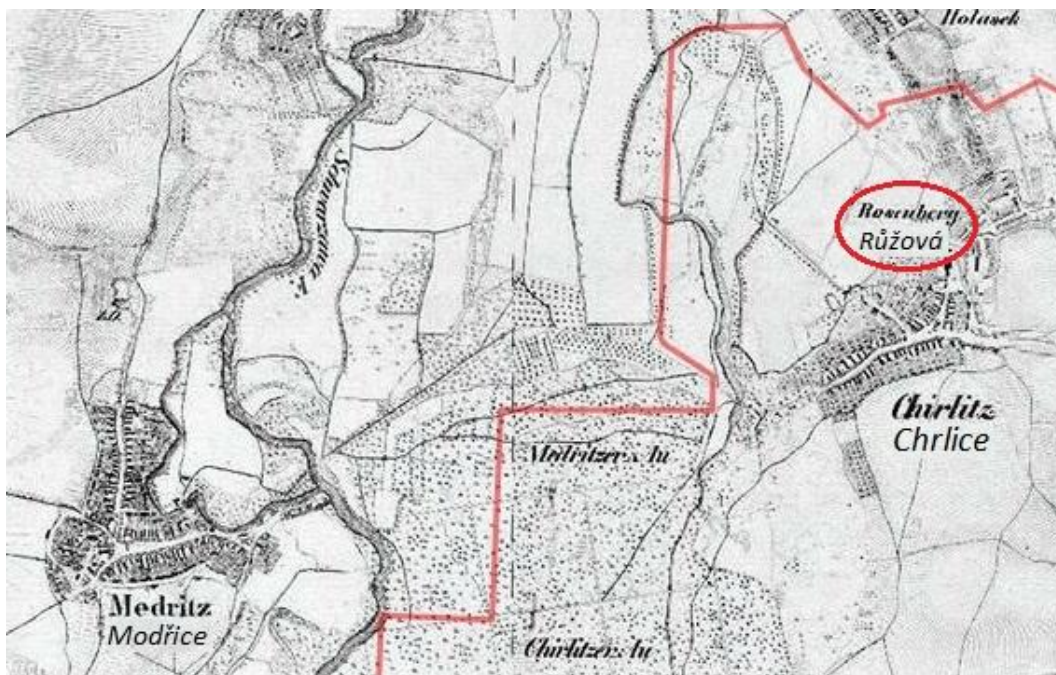
Zásnubní dar

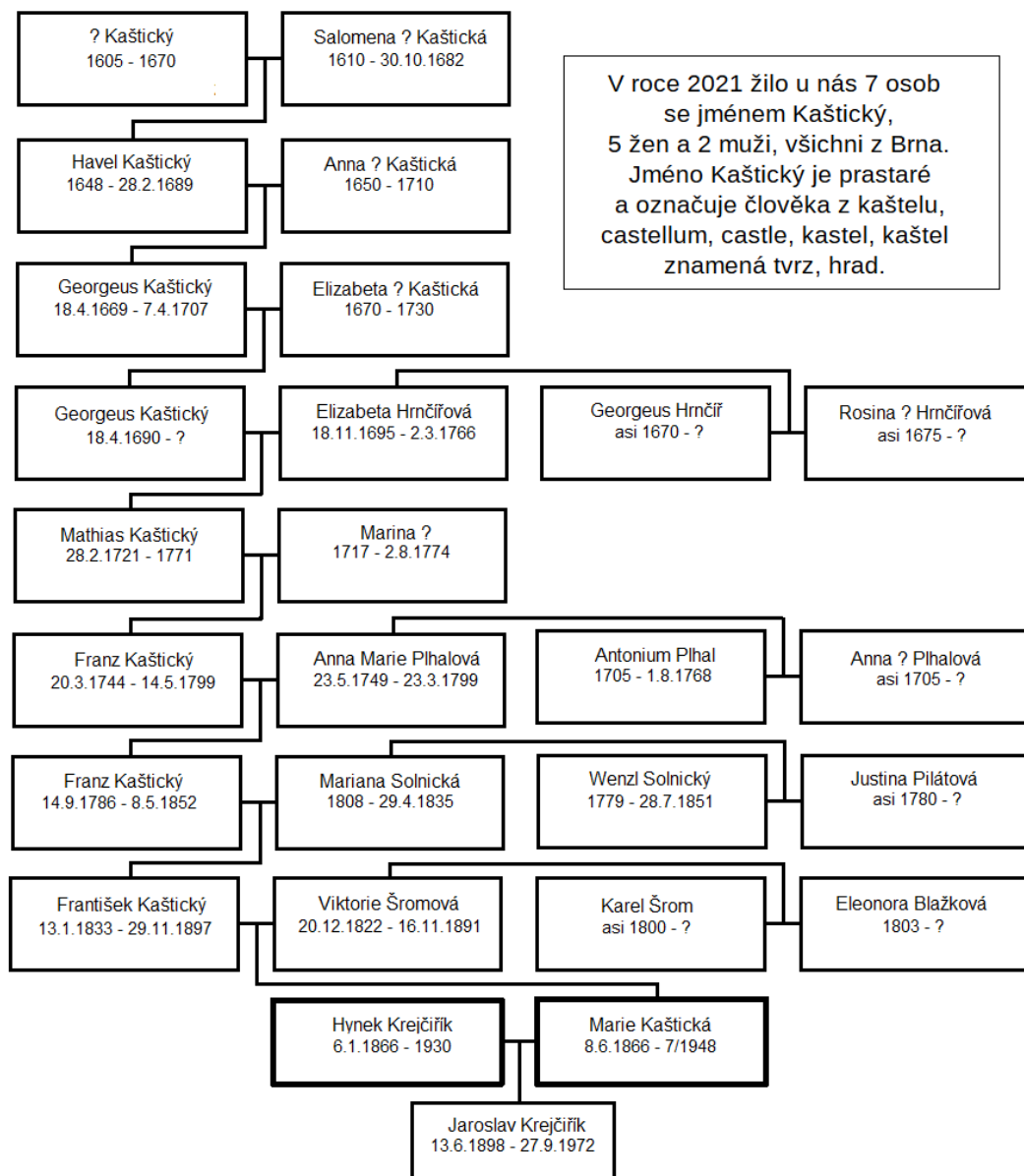
Zanedlouho se rodiče zasnoubili. Tatínek daroval mamince k zásnubám zlatý náramek a prstýnek s briliantem, a protože oba došli k názoru, že si našli toho pravého životního partnera, v sobotu 30. června 1928 vstoupili v Brně, Králově Poli do manželství. Mamince bylo třicet jedna roků, za svědky jim byli moji strýcové – třiačtyřicetiletý ředitel brněnské banky Moravia Josef Němec a pětadvacetiletý učitel Břetislav Kotil. Novomanželé si pronajali byt v Antonínské ulici číslo 4. Byl v prvním patře, dva pokoje měly okna orientována do Antonínské, třetí pokoj a obytná kuchyně do dvora. Z oken do ulice byla vidět protilehlá budova alumnátu – jak se tehdy říkalo semináři, neboli ústavu pro výchovu katolických duchovních – a park, který k němu tenkrát patřil. Maminka zůstala doma, starala se o domácnost a připravovala se na mateřství.

Nemanželský dědeček

Dědeček Hynek, tatínkův otec, byl nemanželským synem prababičky Kateřiny Krejčířkové. Díky tajné lásce prababičky Kateřiny si potomci zachovali její dívčí jméno Krejčířík. Babička Marie Kaštická pocházela z Rosenbergu (dnes už je to součást Chrlic).

Hynek Krejčířík a Marie Kaštická

Hynkova otců neznáme, ale díky osudové lásce jeho matky mu zůstalo zachováno její rodné jméno.

Jan Krejčířík
* kolem roku 1820

Františka Vítková
* kolem roku 1820

Jan Krejčířík se narodil v Židenicích, tenkrát ještě v samostatné obci nedaleko Brna. Pracoval v nějaké brněnské textilce, kterých tam bylo v polovině devatenáctého století několik.

Neznámý otec
?

Kateřina Krejčířková
* kolem roku 1848

František Kaštický
13.1.1833 - 29.11.1897

Viktorie Šromová
20.12.1822 - 16.11.1891

Hynek Krejčířík

Hynek Krejčířík
6.1.1866 - asi 1930

Marie Kaštická
6.6.1866 - 7/1948

Marie Kaštická

Vladimír Krejčířík
2.8.1896 - ?

Jaroslav Krejčířík
13.6.1898 - 27.9.1972

Kristina Krejčířková
7.7.1900 - ?

Hynek pokračoval ve slépějích svého dědečka. Začínal jako tkadlec, ale později se stal obchodníkem a byl zřejmě úspěšný, protože si v Maloměřicích postavil dům (čp. 203). Jeho manželka Marie Kaštická pocházela z Rosenbergů – dnes je to součást Chřlč. Mluvila zvláštním jazykem – jakousi směsí českých a německých slov, ale to bylo tehdy v Brně pro její generaci běžné.

Augustin Kotil a Marie Němcová

František Kotil
* 3.3.1828

Antonie Brabcová
* 5.6.1826

Jan Němec
* 4.3.1831

Maria Anna Kristinová
* 17.2.1835

Štěpán Kuka
1856 - 1942

Jenoféfa Kotilová
29.12.1859 - 1943

Augustin Kotil
13.8.1861 - 26.3.1933

Marie Němcová
6.3.1864 - 15.7.1922

Johan Němec
»Johanes«
* 19.4.1867

Augustin Kotil

Marie Němcová

František Kotil
»Frantik«
22.8.1891 - 20.8.1964

Marie Kotilová
»Karma«
30.11.1893 - 13.12.1981

Růžena Kotilová
»Ružka«
25.8.1898 - 28.4.1973

Žofie Kotilová
»Žofka«
1.5.1889 - 24.8.1961

Emilie Kotilová
»Mila«
6.9.1896 - 24.2.1992

Břetislav Kotil
»Slávek«
8.9.1903 - 16.10.1964

V roce 1892 byla postavena První královopolská továrna na smaltované zboží Bollmann a spol. Je pravděpodobné, že zde pracoval Augustin Kotil jako dílovedoucí. O rok později už firma zaměstnávala 120 dělníků. Smaltované zboží se tam vyrábělo až do roku 1920, kdy továrnu zakoupila firma Zikmund Walner a přeměnila ji na textilku. Marie Němcová pocházela z Lipůvky. Zemřela na tuberkulózu ve svých padesáti osmi letech.

1932

Zrození Milana

Ve čtvrtek 4. února 1932 v 18.30 jsem spatřil světlo světa. Mamince bylo bez mála třicet šest. Dvouletá sestra dostala bráchu.

U křtu jsem dostal druhé jméno Břetislav podle kmotra Břetislava Kotila. Na snímku je s manželkou Valerií a s malým Slávečkem. Tetě jsme říkali Valy. Rodina Valerie Kočí byla velmi zámožná. Její otec vlastnil velkoobchod s textilem a měl velkou prodejnu v Brně na Náměstí svobody. Bratr Felix tam měl obchod s obuví.

Jako svatební dar dostala teta Valy populární Zetku – automobil Z4.

Tatínek na „volné noze“

Tatínek se živil jako obchodník na »volné noze« a nabízel své služby jako soukromý úředník. Měl několik stálých velkých odběratelů (Starobrněnský pivovar a brněnská vojenská posádka), jimž dodával pravidelně potravinářské komponenty (luštěniny, obiloviny, chmel). Obchody uzavíral ve velkém předstihu, ještě dříve než příslušné zemědělské produkty vyrostly a dozrály. Takto bylo možné sjednat výhodnější ceny.

Když se mu podařilo opět získat zakázku pro československou armádu, vypadalo to, že se mu podaří hospodářskou krizi třicátých let překonat. Protože šlo o velkou zakázku, podílel se na ní se svým obchodním partnerem panem Wertheimerem.

Vládní podraz

Zdálo se, že všechno proběhne bez problémů tak jako v předchozích letech, ale ve chvíli, kdy naložené vagóny putovaly do Brna, přijala vláda opatření, že státní organizace mohou nakupovat zboží výhradně u několika vybraných firem.

To byla pohroma. Tak velké množství se nedalo rychle prodat, navíc hrozila jeho zkáza. Museli zboží rozprodávat pod nákupní cenu, značnou část jako krmivo pro dobytěk. Obchod skončil obrovskou ztrátou.

Aby mohl tatínek uhradit své závazky, musel si vypůjčit peníze, a v té době došlo k osudové roztržce mezi ním a jeho sestrou Kristýnou, která bydlela v maloměřickém domě. Požádal ji, zda by mu formou splátek nedala nějaké peníze jako náhradu za investice do rodného domu, kde bydlela. Sestra to odmítla, byla hospodářská krize. Otec se zatvrdil. Dotklo se ho, že mu v nouzi nepomohla vlastní sestra, která bydlela v té části domu, kterou on nechal ze svých prostředků postavit pro sebe a kde jako svobodný bydlel. Po sňatku ho sestře uvolnil, ale ona teď nechtěla o finančním vyrovnání ani slyšet. Vnímal to jako křivdu a se sestrou přerušil veškeré styky. Setkali se už jen jednou – na pohřbu své matky, mé babičky.

Švagrova záchrana

Finanční výpomoc mu poskytl švagr Josef Němec, maminka obětovala své věno. Změna pravidel vyhlášená vládou přinutila otce ukončit podnikání. Nastoupil jako zaměstnanec do Starobrněnského pivovaru, kde byl menšinovým akcionářem, pravděpodobně na přímluvu švagra Josefa Němce, který zasedal v dozorčí radě akciové společnosti. Měli jsme u strýce Němce tříletý dluh, který jsme pravidelně spláceli, a proto přijala rodina mimořádná opatření.

Maminka byla vyučenou modistkou, a tak požádala bývalou zaměstnavatelku o práci, a ta ji vyšla vstříc. Dohodly se, že dámské klobouky bude maminka vyrábět doma, vyzvedne si v salónu jen objednávky a potřebný materiál. Za hotové klobouky dostane zapláceno po jejich odevzdání. Taková forma práce mamince vyhovovala, protože mohla být s námi dětmi doma. Občas jsem s maminkou do módního salonu chodil a zvědavě si prohlížel ženy před zrcadly.

Atraktivní podnájemník

Maminka ráda hrála na klavír. Měli jsme ve třetím pokoji pianino. Nejraději měla píseň *Zda znáš ten kraj* z opery Mignon. Tu hrála hodně často. Teď jsme museli volný pokoj dočasně pronajmout. Naším podnájemníkem se stal pan Jindřich Loukota – v té době velmi populární skladatel a zpěvák. Pianino, na které maminka dříve hrávala a zpívala, teď využíval pan Loukota.

Jindřich Loukota se přestěhoval do Brna z Plzně, když v Brně získal angažmá v operním souboru Zemského národního divadla. Účinkoval v operách, ale hlavně v populárních operetách. Často vystupoval i v brněnském rozhlase. Píseň *Jeřáby rudé* složil u nás v Antonínské.

V kuchyni si maminka udělala dílnu na výrobu klobouků. Na podlaze se objevily různě veliké kulaté krabice, do kterých ukládala hotové modely. Na ty krabice si pamatuji, ale možná proto, že mi bylo často připomínáno, jak jsem se do nich dokázal schovat a přiklopit víkem.

Jeřáby rudé...
Píseň a waltz.

Slova: B. POLÁČEK & J. ŽALMAN. Hudba: J. LOUKOTA.

*Pod modrou oblohou nové krásné tance jsou
a filmové, jedna s milióny. Váš mile přiblíží!!!*

4 Když ha - bí lé - to bí - tá,
Když bí - to vdál - ce mí - ní,
nad sež - lou - tluu strá - ní, i srd - ce podzim
lás - kou už jsme chu - dí, vše na své - té je
ví - tá, kte - rý óa - sto zra - ní,
cí - zí, i ten sou - cit stu - dí,
smutek o - va - ne té zblíz - ka, po lé - tu se to - lík
vzpomínka, jež v ar - dí zby - vá, o stra - ce - né tou - ze
stý - ská, vše zdá se být jen klam, na ko - nec
zpl - vá, a se - lý podzim zní o - svě - nou
zhu - deš sám Je - řá - by, je - řá - by ru - dé,
po - sled - ní!

Copyright 1935 by Ferry Kovářik, Praha.
Nakladatel Ferry Kovářik, Praha I., Karlova ul. č. 12.

His Master's Voice

ZDA ZNÁŠ TEN KRAJ
muz. z 1. int. opery „Mignon“
(Hudba: Antonín Dvořák, český text V. J. Novotný)
KARLA TICHÁ - SOPRAN
čas. Národního divadla v Brně
Nadl. Monstralský, Praha
In Czechish with Orch. **BIEM** SPEED 78 Cal. No. 172-7241 JAN 513

*Krásným a
všechným dárkem
přijímám,
jsem tuhle
operetní alba:
U SV.
ANTONÍČKA,
PARIZÁNKA,
SYN BOHU,
MARINA
(Druhý díl
operety:
U sv. Antoníčka.)
Z PEKLA
STĚSTÍ,
AFROPÓ,
CO DĚLÁ
ANDULA?
NA TÝ LOUCE
ZELENÝ a
NEZAPOMEN.
Každý z nás je
velmi krásně
vzpraven a
obdivuje vždy
hlavě
písní a ilagru
a též operety.
Cena 20 Kč.*

*Tato píseň je vy-
dána sá pro klu-
bír a zpěv mívá-
cíni vřívá a
houslový kvartet.*

NA TÝ LOUCE ZELENÝ
muz. opereta, jsou krásné, takem předešlých
Nepřehlédněte naše novinky na čtvrté straně této písničky
včetně.
ÚPLNÝ SEZNAM skladeb pro univerzální orchestr, klavír
a zpěv, dechovou hudbu, houslová nebo mandolínistická kva-
rta i trampské shory. Vám zašleme na požádání ZDARMA!

Byla a tiukla Pránskylová tiskárna v Praze.

1936

Hrátky se sestřičkou

Starosti rodičů nám malým dětem unikaly. My jsme je nijak na sobě nepociťovali, žili jsme si zcela bezstarostně. Útržky z krátkého období dětství v Antonínské ulici se mi dosud vybavují. Ty nejstarší vzpomínky jsou z doby, kdy mi byly asi čtyři roky, tedy kolem roku 1936. Měli jsme se sestrou svůj vlastní pokoj hned vedle ložnice rodičů, a to bylo naše království. O dva a půl roku starší sestra byla iniciátorkou většiny našich dětských hrátek.

Nejraději jsme si hráli »na doktory« nebo »na pejsky«. Při hře na doktory jsme si vykali. Ten, kdo hrál pacienta se vysvlékl a nechal se »doktorem« prohlédnout. Hra na pejsky spočívala v tom, že jsme se vysvlékli oba a vzájemně se očmouchávali. Já jsem při těch hrátkách nic erotického nepociťoval.

Když jsem byl jednou v roli doktora, tak mě sestřička pokárala:

„*Pane doktore, musíte to dělat pořádně!*“

Poté uchopila mou ručku a vložila si mé prstíky do otvůrku v rozkroku. Příště jsem už zvládal roli doktora pořádně.

Na zadní stranu fotografie napsala maminka:
Milánek 3¼ r., Blanička 5½ r.

Na prahu smrti

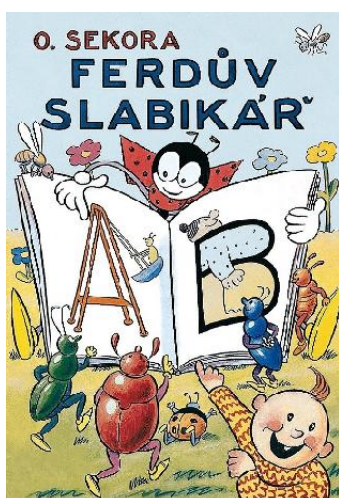
V předškolním věku mě postihla jedna vážná událost, která mě mohla stát život. Nachladil jsem se a dostal vysokou horečku. Přivolaný lékař konstatoval, že jde jen o běžné nachlazení, které brzy přejde. Rodiče si prý nemusejí dělat starosti, mám jen ležet v klidu a pít čaj s citronem. Jenže uplynulo několik hodin a teplota neklesala, ale šplhala stále více, až přesáhla čtyřicet stupňů. Mamince se to nelíbilo, a tak zavolala jiného lékaře. Ten zjistil, že mám zápal plic. To byla tehdy těžká choroba, na kterou se umíralo.

Penicilín ještě neexistoval, jediné, čím se dalo čelit vysoké horečce, byly studené zábaly. Dostával jsem je na tělo v pravidelných intervalech celých čtyřiaadvacet hodin. Byl jsem v agonii, nevěděl o sobě, v horečce jsem blouznil. Nakonec se podařilo mamince teplotu srazit a mně se ulevilo. Měl jsem štěstí. Lékař, kterému vděčím za záchranu života se jmenoval **Jan Chytka**. To jméno mi bylo často připomínáno.

1937

Bezva ségra

Když sestra začala chodit v sedmi letech do školy (narodila se v listopadu), naučil jsem se od ní písmena a číslice. Díky sestřičce jsem uměl už v pěti letech číst a počítat od jedné do sta a četl si knížky Ondřeje Sekory o Ferdovi mravencovi. Hodně mi pomohlo, že mezi dárky pod vánočním stromkem v roce 1936 se objevila kniha Ondřeje Sekory Ferdův slabikář.

Punt'a

Maminka mi pravidelně nosila Punt'u, což byl můj oblíbený dětský komiks – příběhy malého psíka, jeho kamarádky fenky Kiki a dvou lidských přátel Vašíka a Hanky.

Úmrtí prezidenta Masaryka

Nejstarší politickou událostí, na kterou si z dětství pamatuji, je úmrtí prezidenta republiky T. G. Masaryka. V paměti se mi vybavuje mlhavý obraz rodičů stojících u rozhlasového přístroje. Naslouchali zprávám s vážnou tváří, pak dlouho zněla smuteční hudba. Bylo mi pět a v tom věku člověk ještě není schopen vytvořit si vlastní úsudek o politických událostech, jenom jsem cítil, že se stalo něco vážného, něco, co může ovlivnit náš dosavadní klidný život.

Pohřební průvod s rakví prezidenta republiky T. G. Masaryka na dělové lafetě

Bat'ova nabídka

Nechybělo mnoho a mohli jsme Československo opustit. Tatínek měl vážné obavy z politického vývoje v Německu, a když v roce 1937 dostal výhodnou nabídku od firmy Bat'a do Alžírsko, přesvědčoval maminku, abychom tam všichni odjeli. Mluvil dobře německy, francouzsky a anglicky, protože se řadu let na pobyt v zahraničí připravoval, a teď cítil nejen svoji životní šanci, ale i lepší perspektivu pro celou rodinu. Maminka ale odjet nechtěla. Měla obavy o nás malé děti a přesvědčila otce, abychom odjezd do zahraničí ještě o rok odložili, jenže další podobná příležitost už nepřišla.

1938

V první třídě jsem se při čtení nudil

Do první třídy obecné školy v Sušilově ulici jsem nastoupil od 1. září 1938. Z Antonínské jsem do školy chodil pěšky po Kounicově ulici. Občas mi maminka dala místo svačiny 20 haléřů na housku se šunkou. Kupoval jsem si ji cestou do školy u stánku a dodnes si vzpomínám, že byla vždy čerstvá, křupavá a voňavá. Ta vzpomínka na křupavou housku se šunkou mi zřejmě utkvěla v paměti proto, že následovala válečná léta a poválečné budování socialismu, kdy tato běžná drobnost přestala být na dlouhou dobu samozřejmostí.

Musím říci, že v první třídě jsem se v hodině čtení strašně nudil. Zatímco děti se učily vyslovovat a číst písmena a číslice, dělalo jim potíže hláskovat a slabikovat jednoduché věty, já s tím neměl nejmenší problém. Nebylo to tím, že bych snad byl nějak geniální, ale měl jsem před ostatními velký náskok. Učitel to brzy zjistil, přestal mě vyvolávat a já si pod lavicí četl Punt'u. Občas na to přišel a moc se zlobil, což jsem jako dítě nechápal. Vždyť jsem si v hodině čtení četl.

Všeobecná mobilizace

Nad Československem se pozvolna stahovaly černé mraky. V pátek dne 23. září 1938 jsem ve škole nebyl. Byla vyhlášena všeobecná mobilizace, lidé protestovali proti Hitlerovu požadavku, aby pohraniční území byla připojena k Německu.

Sledoval jsem pochodující demonstranty z okna našeho bytu. Antonínskou ulicí proudil mohutný dav a skandoval hesla. Jedno mi dodnes uvízlo v paměti: *Čalouníku, kam se hrabeš, republika není Habeš*. Bylo zjevné, že lidé byli odhodláni všemi prostředky bránit územní celistvost státu.

Uplynul pouhý týden a všechno bylo úplně jinak. Britský premiér Chamberlain a jeho francouzský kolega Daladier se sešli v Mnichově s Hitlerem a Mussolinim a bez účasti zástupců Československa podepsali dohodu o odstoupení československých pohraničních území Německu. Dne 30. září 1938 vláda mnichovský diktát přijala, ale těsně před půlnoci dostala ještě ultimátum od Polska. Následující den obsadila pohraniční území německá vojska a připojila je k Německu, polská vojska obsadila Těšínsko a připojila je k Polsku.

Legendární plukovník

Mým strýcem byl legendární *plk. Boris Topinka-Černěš*, francouzský legionář, poslední velitel 302. dělostřeleckého pluku a člen československého generálního štábu. Po přijetí Mnichovského diktátu byl jeho 302. dělostřelecký pluk rozpuštěn.

Po roce 1948 byl z armády vyhozen jako příslušník „buržoazní armády“. Zemřel 8. dubna 1964 po lékařském selhání v Praze v Thomayerově nemocnici, kde byl několik dnů hospitalizován s bolestmi břicha. Když se přišlo na to, že se jedná o akutní zánět slinivky břišní, bylo na záchranu života už pozdě.

Pivovar v Moravských Budějovicích

Koncem roku 1938 zakoupil Starobrněnský pivovar areál bývalého měšťanského pivovaru v Moravských Budějovicích. Ten byl uzavřen už v roce 1921. Starobrněnský pivovar ho zamýšlel přebudovat na sklad se stáčírnou láhvového piva. Bylo to v souvislosti se situací, která nastala po naplnění Mnichovské dohody, když Němci obsadili česká a moravská pohraniční území, a znojemský pivovar, který zásoboval velkou část jihozápadní Moravy, se náhle ocitl v Německu. Tatínek, jako zaměstnanec a akcionář Starobrněnského pivovaru, byl pověřen dozorem nad přestavbou budov pro nový účel a dostal nabídku, aby tam dělal správce. Mamince se do Moravských Budějovic vůbec nechtělo. Byla hodně společenská, v Brně měla spoustu přátel a známých. Do společnosti brala občas i mě, jako chlapec jsem s ní jezdíval do lázní Luhačovic. Její rozhodnutí opustit Brno nakonec ovlivnily až politické události, k nimž došlo zanedlouho.

Archivní fotografie Měšťanského pivovaru z roku 1913

Tovární komín, postavený v roce 1903, byl prvním zděným továrním komínem ve městě

1939

Protektorat Böhmen und Mähren

Již 14. března 1939 obsadili Maďari Podkarpatskou Rus a Slováci vyhlásili samostatný pronacistický stát. Ono kalné ráno 15. března 1939 byl sychravý den s padajícím mokrým sněhem. Oficiálně začalo německé obsazování Čech a Moravy. Operaci s krycím názvem »*Březnový vír*«¹ velel generál Walther von Brauchitsch. K překročení hranic došlo přesně v 6 hodin ráno.

Důvodem pro obsazení zbytků Čech a Moravy byla v německé interpretaci snaha zajistit životy a majetek všech obyvatel země bez rozdílu, neboť Česko-Slovensko se podle Hitlera nacházelo v rozkladu a panoval zde nesnesitelný teror proti německým soukmenovcům. Na Němci okupovaném území byl vyhlášen Protektorat Böhmen und Mähren (Protektorát Čechy a Morava), úředním jazykem se stala němčina.

Kanadský deník The Montreal Gazette napsal: Hitler spí v sídle českých králů.

Začalo se jezdit vpravo

Opatření o jízdě vpravo muselo být vydáno, protože řidiči německých okupačních jednotek jezdili vpravo. Rychlá změna směru jízdy automobilů si v prvních dnech vyžádala oběti. Vzpomínám si, jak jsem cestou ze školy viděl na křižovatce s Lichtenauerovou (dnešní Sokolskou) bezvládné tělo muže. Podivně zkroucená noha mu visela na kousku kůže v tratolišti temně rudé krve, o kus dál stál automobil.

Zemi ovládl totalitní systém, byla zavedena cenzura, veřejné sdělovací prostředky začaly propagovat »pokrokové« společenské zřízení – »národní socialismus«. Slibovalo se nastolení »nového světového řádu« a vytvoření »nového typu člověka«. Začal se pěstovat kult mládí a kolektivismu. Mládí mělo symbolizovat vítězství života nad agónií starého světa, zdůrazňovaly se morální a citové hodnoty, kamarádství, solidarita, smysl pro kolektiv, věrnost, síla a vůle k boji.

Nepřítelem nastoleného systému byl měšťák, plutokrat a velkokapitalista ztělesňovaný židem a anglo-americkým imperialistou – budovatelem národního socialismu bylo dělnictvo a pracující lid. Přívlastek »národní« nebyl synonymem »němectví«. Byla jím označována nadnárodní »árijská rasa«, která měla být povolána k tomu, aby vládla celému světu.

Vypukla druhá světová válka

V časných ranních hodinách 1. září 1939 přepadla německá vojska Polsko. Začala druhá světová válka. Předcházela tomu dohoda mezi Německem a Sovětským svazem, která Hitlerovi otevřela cestu k napadnutí Polska.

23. srpna 1939 – V Moskvě byla podepsána dohoda mezi Německem a Sovětským svazem. V tajné doložce se Hitlerův ministr zahraničí Joachim von Ribbentrop dohodl se svým sovětským protějškem Vjačeslavem Molotovem na rozdělení sfér vlivu ve východní Evropě.

1. září 1939 – V časných ranních hodinách zaútočila německá vojska bez předchozího varování na Polsko. Proti obrovské vojenské převaze neměla polská armáda šanci. Šedesát německých divizí zaútočilo z Východního Pruska, Pomořan, Horního Slezska a Slovenska.

17. září 1939 – Katastrofu Polska dovršila sovětská armáda, která obsadila jeho východní část a v Katyňském lese zmasakrovala téměř třicet tisíc polských zajatců.

30. listopadu 1939 – Sovětské letectvo začalo bombardovat Helsinky a přes finskou hranici se převalila okupační armáda. Nemělo to však takový účinek, jaký Sověti předpokládali. Třebaže proti milionovému sovětskému vojsku stálo na finské straně ve zbrani jen 350 tisíc mužů, Finové dokázali mnohem lépe využít terénu a odolávat mrazu, který paralyzoval nedostatečně vybavené ruské jednotky.

14. prosince 1939 – Sovětský svaz byl vyloučen ze Společnosti národů.

Oslava vítězství nad Polskem

Společná vojenská přehlídka Wehrmachtu a Rudé armády v Brestu (22. září 1939).

Generálporučík Mauritz von Wiktorin, generál Heinz Guderian a velitel brigády Semjon Krivošejn oslavují vítězství nad Polskem (foto Bundesarchiv).

Taková jsou historická fakta. Rusko začíná psát svou historii od Velké vlastenecké války, tedy od 22. června 1941. Na tom, co se stalo před tímto datem a co vedlo bezprostředně k vypuknutí druhé světové války, to ale vůbec nic nemění.

Norimberské rasové zákony

V protektorátě začaly platit »norimberské zákony« a protektorátní příslušníci, tak se tenkrát říkalo občanům, museli na úřadech prokazovat svůj rasový původ. Pravidla upravovalo vládní nařízení vydané 19. 5. 1939. Žadatel o vydání »dokladu o původu«, hovorově se mu říkalo »árijský průkaz«, musel předložit k žádosti dvě fotografie (zepředu a z profilu).

Vydání dokladu předcházelo rozhovor s příslušným úředníkem, a ten, pokud měl pochybnosti o »čistotě rasy« žadatele, mohl si vyžádat fotografie rodičů a prarodičů, nebo výpisy z matrik. To se přihodilo mamince. Horlivému úředníkovi připadala na fotografiích příliš židovská a bylo mu také podezřelé, že mluví perfektně německy. Neuspokojily ho ani fotografie rodičů. Doklad ji úředník nakonec vydal, ale až po předložení křestních listů, a neodpustil si poznámku, že o její »čistotě rasy« stejně pochybuje.

Stěhování do Moravských Budějovic

Bylo rozhodnuto. Politická situace se nevyvíjela pro Čechy příznivě, všeobecně se očekávalo, že bude brzy válka, a rodiče usoudili, že rodina bude za války lépe ochráněna a zabezpečena v menším městě.

Pro nábytek a zařízení nám byl do Brna přistaven stěhovací vůz firmy Fried z Moravských Budějovic. Firma Fried byla založena v roce 1870 a tenkrát ji vlastnili Karel a Erich Friedové. Vedle zasilatelských služeb se Friedové zabývali i prodejem uhlí, a proto jejich firma sídlila přímo na nádraží

Nábytek cestoval stěhovacím vozem a já s maminkou v kabině velkého nákladního vozu. Když jsme dojeli na místo, vynořil se před námi nečekaně romantický pohled.

Pivovar, naše nové sídlo, ležel pod vysokou skálou, na níž stála fara obehnaná kamennou zdí přerušenou středověkou rotundou.

Do první třídy obecné školy jsem začal chodit v Československu, skončil ji v Protektorátě Čechy a Morava, do druhé třídy jsem nastoupil už v Moravských Budějovicích. Když jsem ráno usedal do školní lavice Masarykovy pětileté obecné školy, neměl jsem nejmenší tušení, že před několika hodinami vypukla druhá světová válka.

Zahraniční rozhlasové vysílání v českém jazyce začalo být rušeno, jeho poslech byl považován za trestný čin. Hrozilo za něj vězení nebo i smrt. Přesto rodiče zahraniční vysílání pravidelně poslouchali. Nejčastěji večerní vysílání BBC, které začínalo v půl sedmé. Ohlašovalo se úvodními takty Beethovenovy páté symfonie »Osudové« – čtyřmi údery bubnů, po nichž se ozval hlasatel: »Volá Londýn«. Pravidelně jsme poslouchali také Hlas Ameriky, tu a tam i vysílání z Moskvy.

Svérázná babička

Tatínkova maminka, *Marie Krejčířková*, byla jedinou babičkou, kterou jsem na vlastní oči viděl a poznal. Za války k nám občas jezdila do Moravských Budějovic a trávila u nás několik týdnů. Byla »trochu při těle«, a tak se nejraději pohybovala s holí v ruce, i když doma se bez ní lehce obešla. Mluvila zvláštní směsicí českých a německých slov, že jsem měl zpočátku potíže pochopit, co má vlastně na mysli, ale brzy jsem jí začal rozumět a její řeč mi připadala naopak docela zajímavá. Navíc se ukázalo, že babička je velmi společenská, ráda vypráví různé zajímavé příběhy ze svého života a má smysl pro humor.

Co mi všechno tenkrát navyprávěla, to si samozřejmě už nepamatuji, ale některé její věty mi dodnes uvízly v paměti: *Dones mi sem té, je v glézu na kichenšranku vedle piglpretu.* – *Mluvil tak... pisl bémiš, pisl dajč.* – *Tvůj tata znal jeho mejdl, Kristl.* – *Byla z nóbl rodiny, žádnéj póvl.* – *On byl takovej divnej menč, trochu mešuge.* – *Běž se učit, nejprv šúl, potom špil.*

Rodiče doma mluvili oběma jazyky. Do němčiny přecházeli plynule, když chtěli mluvit o něčem, co jsem neměl slyšet já. Předcházela tomu věta: „*Achtung, das Kind hört!*“ a pak už pokračovali v němčině.

„*Babi, co znamená Achtung, das Kind hört?*“ zeptal jsem se babičky.

„*To říká tvůj tata? Pozor, dítě poslouchá,*“ odpověděla bezelstně.

1940

Biřmoval nás budoucí kardinál

V tomto roce jsem přijal spolu se svou sestrou křesťanskou svátost biřmování. Udělil nám ji biskup Jan Beran (pozdější kardinál), který zavítal do Moravských Budějovic. Je to akt, při němž se získává symbolický „dar Ducha svatého“. Biskup mi potřel čelo svatým olejem ve tvaru kříže a při tom říkal latinsky: „*Accipe Signaculum doni Spiritus Sancti (přijmi pečeť Ducha svatého)*“ a na tvář mi dal lehký políček. Po celou dobu za mnou stál můj kmotr, strýc Slávek (Břetislav Kotil) a měl pravou ruku položenou na mém rameni, což mělo symbolizovat, že mě bude chránit.

Oba jsme dostali od rodičů k biřmování náramkové hodinky. Pak jsme všichni šli k fotografovi panu Fričovi, který vyhotovil dokumentární fotografie.

Sestra byla přijata na obchodní akademii v Praze

S maminkou jsme ji do Prahy přivezli vlakem. Část prázdnin trávil u strýce Josefa Němce v Čáslavské ulici č. 6, kde po dobu studia bydlela. Ruch velkoměsta a ta zvláštní neopakovatelná atmosféra Prahy mi už tenkrát učarovaly. Oblíbil jsem si jízdu tramvají číslo 2, měla okružní trasu, takže jsem nemohl zabloudit. Vždy jsem se vrátil na stejné místo, odkud jsem vyjel.

Teta Růženka

O prázdninách k nám do Moravských Budějovic začala jezdit nejmladší maminka sestra, teta Růženka. Byla učitelkou, a tak mívala dva měsíce volno. Několikrát k nám během prázdnin přijížděla a pár letních týdnů u nás trávila. Měl jsem ji docela rád. Bylo jí tenkrát něco přes čtyřicet, byla ještě svobodná, a mně, tehdy osmiletému klukovi, se moc líbila. Dobře jsem si s ní rozuměl. No, přiznám se, byl jsem do ní zamilovaný.

Zrcadlo

Teta spala ve vedlejším pokoji, ale přes můj pokoj chodila ráno do koupelny. Občas se vracela a před velkým zrcadlem se svlékla, česala a zvolna oblékala. Já jsem se na tento okamžik strašně těšil. Z počátku jsem předstíral, že spím, ale ve skutečnosti jsem ji škvírami přivřených očí pozoroval. Nahá dospělá žena, kterou jsem měl v té době strašně rád, mě sexuálně vzrušovala. Na nahodilou erekci je každý kluk zvyklý, ale je to spíš nepříjemný pocit, protože se vám trenýrkách něco zvětší, překáží to a chvíli to trvá, než se to zase zmenší. Tenhle nový pocit byl moc příjemný. Byl jsem ještě malý kluk, ale bylo to poprvé, co jsem se při pohledu na nahou ženu cítil jako muž.

Po nějaké době mi došlo, že teta musí v tom zrcadle vidět, jak na ni pokukuji, stejně jako jsem já viděl ji, tak jsem oči opatrně otevřel. Trochu jsem se obával, aby se teta nepřestala přede mnou svlékat, nebo aby mi neřekla, abych se na ni nedíval, ale ukázalo se, že tetě Růžence moje koukání vůbec nevadilo.

Co odhalila dopravní nehoda

Občas jsme s maminkou jezdili do Brna za příbuznými. Usnadňovaly nám to pravidelné jízdy těžkých nákladních vozů Tatra 81 naloženými sudy s pivem, které se vracely do Brna s prázdnými sudy. Do široké kabiny jsme se vedle řidiče pohodlně vešli. V létě jezdily automobily mezi Brnem a Moravskými Budějovicemi několikrát za týden.

Kdyby nedošlo jednou k dopravní nehodě, asi bych se nedozvěděl, že pravidelné jízdy z Brna sloužily také pro ilegální přepravu osob, které se snažily uprchnout do zahraničí. Moravské Budějovice byly za protektorátu pohraničním okresem a na hranice to bylo jen několik kilometrů.

Obyvatelé pohraničí mohli s průkazem totožnosti (Kennkarte) volně přecházet na německou stranu do zabraného území, obyvatelé z vnitrozemí k tomu potřebovali zvláštní povolení. Pro člověka z vnitrozemí, který chtěl přejít hranice, bylo riskantní jet vlakem. Vlaky sice na hranicích protektorátu nezastavovaly, ale cestující mohl ve vlaku narazit na kontrolu osobních dokladů. Pivovarské nákladní vozy nikdo nekontroloval. Černý cestující se ukryl na korbě vozu mezi sudy. Kdy nastupoval, to nevím, pravděpodobně už v Brně. Po dojezdu do cíle zajížděl automobil ke skladu, odkud bylo možné nepozorovaně odejít.

Jednou v létě jsem cestoval v kabině automobilu do Moravských Budějovic s maminkou. Tehdy ještě nebyly tak kvalitní vozovky, jako je známe dnes. Vozovky byly většinou prašné a úzké, ani se nejezdilo tak rychle. Ve chvíli, kdy jsme míjeli protije-doucí vozidlo a řidič zajel k pravému okraji, se s námi utrhla krajnice, vůz se naklonil na pravý bok a sjel do příkopu. Praskla postranice a z korby se začaly valit sudy piva na pole. Všichni jsme vyvázli bez zranění. Teprve z poznámky řidiče *»proboha, snad se těm nahoře nic nestalo«* jsem pochopil, že s námi cestovali ještě nějakí další lidé.

Když jsem vylezl z auta, viděl jsem jak řidič rozmlouvá se dvěma muži, kteří pak kvapem utíkali do pole, kde se ukryli v obilí. Nehoda se naštěstí odehrála beze svědků.

Doma mi tatínek vše vysvětlil a požádal mě, abych o tom nikde nemluvil.

TATRA 81 - 1939

1941

Poslání Reinharda Heydricha

V roce 1941 odvolal Adolf Hitler říšského protektora Konstantina von Neuratha a na jeho místo dosadil SS-Obergruppenführera Reinharda Heydricha. Ilegální činnost na území protektorátu Němcům značně ztrpčovala život. Množily se sabotáže a různé protiněmecké protestní akce.

Heydrich přijel do Prahy se zcela jasným úkolem: zajistit s nejvyšší tvrdostí v protektorátě pořádek a českému obyvatelstvu dát jasně najevo, že musí Němce bezpodmínečně poslouchat, protože obsazené území bude navždy součástí *»tisícileté Velkoněmecké říše«*. Ihned po nástupu vyhlásil výjimečný stav. Všechny činy obyvatelstva, které porušovaly pořádek, bezpečnost a hospodářský život, podléhaly stannému právu. Prakticky to znamenalo, že za každý čin namířený proti Velkoněmecké říši nebo pořádku v protektorátu hrozil trest smrti nebo deportace do koncentračního tábora.

SS-Obergruppenführer
Reinhard Heydrich

Brzy se gestapu podařilo proniknout do struktury největší odbojové organizace Obrany národa a její činnost zdecimovat. Základ Obrany národa tvořilo zakázané sokolské hnutí. Mnoho sokolů skončilo na popravišti a v koncentračních táborech.

V době heydrichiády bylo v Kounicových kolejích popraveno pět moravskobudějovických sokolů – *profesor Rudolf Němec, Oldřich Štěrba, PhDr. Vladimír Veselý, MUDr. Jindřich Wagner a Rudolf Žák*. Ukrývali jistého *Bohuslava Kafku*, převaděče přes hranice protektorátu, po kterém pátralo gestapo. Dva z nich, Rudolf Němec a Vladimír Veselý, byli profesori gymnázia v Moravských Budějovicích.

1942

Emanuel Moravec

Tragickou postavou českého školství se stal za války bývalý plukovník a náčelník generálního štábu Československé armády Emanuel Moravec. Jako voják byl odhodlán bojovat proti Němcům za Československo do poslední kapky krve – Mnichovský diktát ho ale zaskočil. Byl pro něho obrovským šokem a vnímal ho jako zradu českého národa. Otočil o sto osmdesát stupňů a s Němci začal úzce spolupracovat. Reinhardu Heydrichovi přísahal naprostou loajalitu a podporoval jeho úsilí o germanizaci českého prostoru. Když získal 19. ledna 1942 křeslo ministra školství a osvěty, počal uskutečňovat školskou reformu. Byl rozhodnut už nikdy neotevřít české vysoké školy (původně měly být uzavřeny jen na tři roky), studium na středních školách mělo být zkráceno o dva roky. Snažil se také vymýtit vliv vlasteneckých českých učitelů na školách a chtěl zavést povinnou organizaci mládeže po vzoru Hitler-Jugend. K tomuto účelu bylo založeno Kuratorium pro výchovu mládeže a Moravec se stal jeho předsedou.

Většina české mládeže měla v budoucnu získávat vyšší vzdělání výhradně v Německu, a tak se postupně germanizovat.

Když se v Londýně připravoval výsadek s cílem zlikvidovat některého z nejvyšších představitelů Protektorátu Čechy a Morava, byl na seznamu i Emanuel Moravec.

Nakonec byl vybrán Reinhard Heydrich. Ten nastoupil do funkce zastupujícího říšského protektora 27. září 1941. Ve své misi vydržel pouhých 8 měsíců, než ho stihla spravedlivá odplata od těch, které chtěl zničit. Již 27. května 1942 na něj zaútočili českoslovenští parašutisté vyslaní londýnskou exilovou vládou. Smrtící protitankový granát hodil na jeho černý mercedes rotmistr Jan Kubiš, rodák z Dolních Vilémovic, které leží pouhých 18 km od Moravských Budějovic. Pro Reálné gymnázium v Moravských Budějovicích měl atentát na Heydricha dramatické důsledky. Dva z jeho profesorů – čtyřicetiletý Rudolf Němec a osmadvacetiletý PhDr. Vladimír Veselý, kteří se podíleli na ukrývání osoby hledané gestapem, byli 16. června 1942 stanným soudem v Brně odsouzeni k trestu smrti a ihned popraveni. Je pravděpodobné, že tato událost byla i příčinou odvolání Josefa Macháta z funkce ředitele a jeho nahrazení Dr. Bohumilem Roztočilem.

Známe nepsaný, ale pečlivě dodržovaný zákon, podle kterého děti stojí v názorovém vývoji vždy proti otcům. Bez toho by nebylo pokroku.

Emanuel Moravec, 21.2.1942

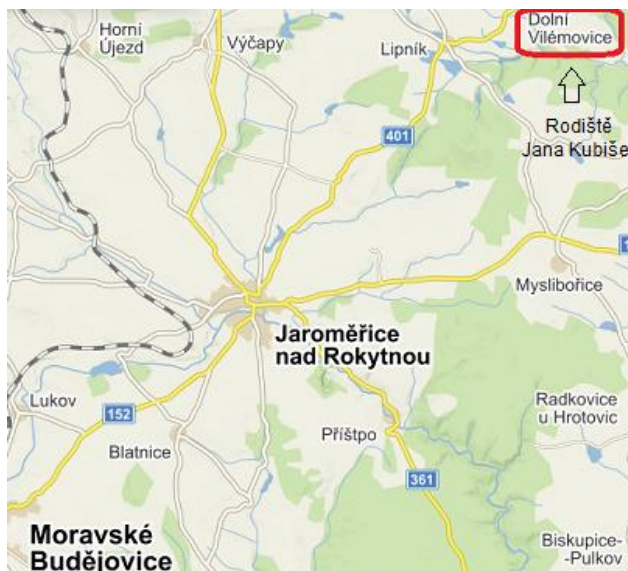
Atentát

Atentát na Heydricha provedli 27. května 1942 v Praze-Libni parašutisté vyslaní z Londýna Jozef Gabčík a Jan Kubiš. Kabriolet Mercedes 320 Cabriolet-B s otevřenou střechou řídil osobní šofér a šéf ochranky Johannes Klein. Heydrich cestoval na předním sedadle. Vůz odjel ze zámku v Panenských Břežanech směrem na Pražský hrad. Krátce po půl jedenácté automobil zatáčel tehdejší Kirchmayerovou třídou vpravo do ulice V Holešovičkách, kde vozidlo muselo zpomalit. Gabčík odhodil kabát a pokusil se střílet, ale jeho samopal Sten selhal. Heydrich si uvědomil, že se jedná o atentát a přikázal vůz zastavit. V ten okamžik hodil Jan Kubiš na auto speciálně upravenou protitankovou bombu, která však nezasáhla vnitřní prostor kabrioletu, ale narazila do karoserie a explodovala vně vozidla před pravým zadním kolem.

Heydrich byl odvezen do nedaleké nemocnice Na Bulovce, kde zjistili, že má zlomené žebro, protrženou bránici a poškozenou slezinu. Plechová střepina ze sedadla vnesla do těla nečistotu s následným rozvojem sepse. V dalších dnech upadl Heydrich do kómatu a 4. června zemřel.

Rotmistr Jan Kubiš

Obrazy pana Schöna

Tatínek začal jezdit na Vranovskou přehradu chytat ryby. Občas jsem tam s ním jezdil. Dnes už si myslím, že ty ryby byly patrně jen záminkou, aby mohl nerušeně číst nahlas anglické a francouzské knihy, a udržovat si tak schopnost hovořit. S ubytováním neměl problém. V každé vesnici byla hospoda a hostinský správce pivovaru rád ubytoval. V té době jezdil do Vysočan a každé ráno scházel dolů k soutoku Želetavky s Dyjí. Většinou tam byl sám, ale jednou časně ráno tam někoho uviděl. Byl to malíř a maloval protilehlý skalní převis.

Tatínkovi se ten obraz moc líbil a projevil zájem o jeho koupi. Dohodli se, že až bude obraz hotov, donese mu ho do pivovaru. Ten malíř se tehdy jmenoval *Ladislav Schön*. Po válce si změnil jméno na *Ladislav Krásný*.

Ladislav Krásný Schön (1920 - 1980), Svítání nad Želetavkou, olej na kartonu, 74x58 cm, signováno vpravo dole Schön 1942.

Pan Schön se stal našim »dvorním« dodavatelem obrazů. Tatínek jich od něj koupil ještě několik. *Topoly u Jaroměřic* jsem daroval své první manželce Květě, *Vranovský zámek* dostal můj syn Martin, Honzově manželce Renatě jsem chtěl dát *Svítání nad Želetavkou*, ale ona dar odmítla, že se jí do bytu nehodí, tak jsem si ho ponechal.

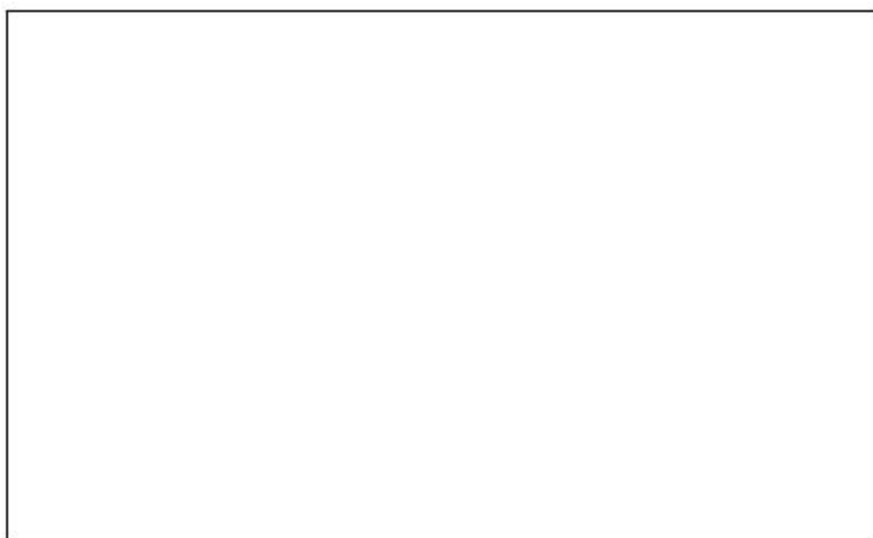
Ladislav Krásný Schön (1920 - 1980), Divoká Orlice,
olej na plátně, 100x74 cm, signováno vpravo dole Schön 1942.

Ladislav Krásný Schön (1920 - 1980), Želetavka,
olej na kartonu, 55x43 cm, signováno vpravo dole Schön.

Ladislav Krásný – Schön (1920 – 1980), Vranov,
olej na kartonu, 58x48 cm, signováno dole Schön

Ladislav Krásný – Schön (1920 – 1980), Topoly u Jaroměřic

Obraz *Topoly u Jaroměřic* jsem daroval své první manželce Květě (20.5.1934 – 8.3.2009). Dnes ho má na chatě Martin Berka, syn její sestry Jany. Zatím se mi Martina nepodařilo kontaktovat.

Masarykova obecná škola

Do druhé třídy obecné školy T. G. Masaryka jsem nastoupil v září 1939 a ukončil jsem ji po třech letech v červnu 1942, protože protektorátní úřady zkrátily výuku z pěti let na čtyři. Absolvovalo 30 žáků, kteří mohli pokračovat buď na měšťance, nebo na gymnáziu. Rodiče rozhodli, abych chybějící rok strávil na měšťance.

Stojící: Bohumír Smrčka, Eduard Nevoral, Alois Kudera, **Milan Krejčířík**, Miloš Němec, Zdeněk Knesl, Dvořáček, Jaroslav Urbánek st., Stanislav Raška, František Brus.
Klečící: Evžen Simek, Josef Mrkva, Luděk Vejmelka, František Tesař, Karel Čírtek, Otmar Port, Jaroslav Šindelář, Karel Heimlich, Stanislav Svoboda, Jaromír Jeřábek.
Sedící: Halámek, František Šulista, Jaroslav Urbánek ml., Ladislav Noháček, Jaroslav Zálaha, Josef Pitauer, Karel Junek, Stanislav Drholec, Jaromír Štefl, Karel Kaletus.

Tehdejší Masarykova obecná škola v roce 2020

1943

Moravec v Moravských Budějovicích

Ve dnech 7. - 22. června 1943, podnikl ministr školství a osvěty Emanuel Moravec inspekční cestu po jihovýchodních Čechách a Moravě. Navštívil řadu školských ústavů, gymnázií, obecných, měšťanských a odborných škol a mezi nimi také Reálné gymnázium v Moravských Budějovicích. Emanuela Moravce uvítal na gymnáziu v Moravských Budějovicích již nástupce odvolaného ředitele Josefa Macháta – provisorischer Leiter Dr. Bohumil Roztočil, a je možné, ba téměř jisté, že se při setkání oba vzájemně pozdravili Heil Hitler se zdviženou pravicí. Pro Emanuela Moravce to bylo samozřejmostí, Bohumil Roztočil, nedávno uvedený do funkce, se určitě přizpůbil.

Ministr Emanuel Moravec (čtvrtý zleva) a generální sekretář Kuratoria František Teuner (třetí zleva) v rozhovoru s ministrem zemědělství Adolfem Hrubým (první zleva) a poradci Kuratoria a Hitler-Jugend

Třídenní přijímací zkoušky do gymnázia

V létě roku 1943 jsem skládal přijímací zkoušky do gymnázia. Trvaly tři dny, od rána do večera. Oficiálně bylo vyhlášeno, že do primy mohou být přijaty pouze děti *»árijské rasy«*, tělesně a duševně vyspělé. O tom, kdo bude přijat, rozhodovala zvláštní zkušební komise. Ráno se konaly písemné a ústní zkoušky, odpoledne byly na pořadu poměrně přísné, bodované a známkováné testy fyzické kondice žadatele. Na závěr třetího dne byli přizváni rodiče. Ke zkouškám se přihlásilo 139 uchazečů, přijato nás bylo jen 25.

Nechtěný dárek

K významným odběratelům láhvového piva patřila německá posádka z Moravských Budějovic. Jednou k nám přišel provést objednávku sám velitel posádky. Poděkoval za dosavadní obchodní spolupráci a řekl, že se rozhodl jeho správce ocenit dárkem. Nabídl tatínkovi několik knížek, aby si jednu vybral.

Tatínka zaujala kniha o německých koloniích. Byla vytištěna na křídovém papíře a obsahovala spoustu barevných fotografií, tak si ji vybral. Dostal ji, a k ní mu německý důstojník přidal ještě jednu.

Když Němci odešli, začal si dárky prohlížet. Ta o těch koloniích se mu moc líbila. Byly v ní nádherné exotické barevné fotografie AGFACOLOR. V té době to bylo něco naprosto neobvyklého. Pak pohlédl na tu druhou – *Männer im Braunhemd*, knížka o příslušnících SA. A sakra, co s ní? Vyhodit ji nemohl. Co kdyby ještě přišel velitel a dotazoval se na ni – ale jak by to vysvětloval Čechům, kdyby ji náhodou objevili. Uvěřili by mu? No, prozatím ji schoval do šuplíku.

Uplynulo pár let, válka se schylovala do finále. Na návštěvu do pivovaru přišli tři němečtí vojáci. Byli to muži, co si k nám jezdili odvážet pivo. Teď se chtěli rozloučit před odjezdem na východní frontu. Z jejich vystupování bylo zřetelné, že mají z východní fronty strach. Už byli na odchodu, když jeden z nich řekl, že vlastně ani není Němec, že pochází z pohraničí Alsaska-Lotrinska, takže je napůl Francouz.

„No, to je bezvadný, tak to si můžeme pohovořit ve vaší mateřštině,“ zaskočil ho tatínek a spustil na něj francouzsky. Po několika větách mu ale bylo jasné, že francouzsky vůbec neumí. Úroveň jeho znalostí odpovídala střední škole. Tak mu řekl francouzsky:

„*Vous n'êtes pas Français, vous êtes Allemand (nejste Francouz, jste Němec)!*“

Ti druzí dva vojáci si pochvalovali, jak si mohl jejich kamarád krásně pohovořit ve své mateřštině, a tatínek vytáhl svůj poslední trumf. Daroval jim na cestu knihu *Männer im Braunhemd*.

1944

Konec války se blíží, nacisté ztrácejí sebevědomí

Již pátým rokem zuří druhá světová válka. Smrt se zabydlela v každodenním zpravodajství. Zabití, zastřelení, popravení... Kolikpak už je to milionů? I na smrt si lidé pozvolna zvykají. Číhá na každém rozhlasovém přijímači. Červený štítek na ladicím knoflíku varuje: *Pamatuj, pamatuj, že poslouchání zahraničního vysílání je přísně zakázáno a trestá se i smrtí*. Dávno už v rozhlasu nezní ten břitký marš „... denn wir fahren, denn wir fahren, denn wir fahren gegen England.“ Británie se ubránila a teď to nacistům vrací i s úroky. A oni zvolna ztrácejí sebevědomí. Není divu. V Normandii operují americké jednotky, Rusové se přesunuli do Polska a ke všemu to systematické bombardování. Za tichých nocí slýcháváme temné dunění a na vzdáleném obzoru lze spatřit odlesk slabounké záře, jakoby večerních červánků, ale je to klam, to jen vzdálená záře hořících domů připomíná slunce po západu.

„Už to sypou na fašouny,“ procedí mezi zuby tatínek a d'ábelsky se rozchechtá.

Každou celou hodinu informuje rozhlas o stavu ve vzdušném prostoru Velkoněmecké říše: *Achtung, Achtung! Die Luftlagemeldung. Über dem Reichsgebiet befindet sich kein feindliches Kampfflugzeug...*

Je mi dvanáct roků a mám za sebou první školní rok na gymnáziu, před sebou ještě sedm dlouhých let do maturity. Po prázdninách jdu do sekundy. Pomalu jsem si zvykl na to, že když jsem vyvolán k tabuli, musím odpovídat německy, a to nejen v němčině, ale také v matematice, zeměpise a biologii. V němčině musíme odříkávat zpaměti životopis Adolfa Hitlera. Dodnes si pamatuji začátek – *Adolf Hitler wurde am 20. April 1889 in Braunau am Inn geboren...*, stejně jako Vrchlického verše *Za trochu lásky šel bych světa kraj*, které nás ještě na měšťance před rokem učil a vášnivě recitoval nadšený vlastenec Vladimír Šolc. A můj nejlepší zážitek z primy – profesori mi vykají, hovoří se mnou jako s dospělým. Úplně jsem si na to nezvykl, ale rozhodně mi stouplo sebevědomí.

Bombardování Kuřimské zbrojovky

V létě 1944 Němci vyhlásili »totální mobilizaci«. Všude byl velký nedostatek mužů, a tak tam, kde to šlo, začaly je nahrazovat ženy. Teta Růženka byla totálně nasazena do zbrojovky Klöckner Flugmotorenbau v Kuřimi u Brna, kterou tam Němci v důsledku vzrůstajícího bombardování angloamerického letectva přesunuli z Hamburku. Vyráběly se tam a testovaly letecké motory do německých stíhaček Focke Wulf.

Zcela nečekaně teta přijela na konci srpna a vyprávěla o bombardování. První vlna amerických bombardérů B-24 Liberator zaútočila kolem půl dvanácté, další tři vlny následovaly. V průběhu dvacetiminutového náletu dopadlo na areál přibližně 140 až 160 trhavých pum. Protiletadlové kryty byly vybudovány v polích severně od strojírenského komplexu. Tvořily je betonové podzemní chodby. Tam se ale všichni nevešli, část jich musela hledat úkryt v okolí. Když začaly padat první bomby, teta se vrhla na zem do strouhy v blízkosti válcové betonové pozorovatelný. Tam přečkala nálet. Až vše utichlo, zvolna vstala a prohlížela si hořící dílo zkázy. Kousek od ní ležela velká střepina. Přilétla tam po explozi bomby a odrazila se od pozorovatelný. Dostal jsem ji na památku.

Kuřimská zbrojovka v plamenech

Vzdušná vítězství amerických stíhačů při náletu 25. 8. 1944

Čas	FS	FG	FW	Jméno pilota	Letoun	Soupeř	Prostor
11.17	308	31	306	1/Lt Jack R. Smith	P-51	1 Fw 190	Kostelec na Hané
11.17	308	31	306	2/Lt Lavelle R. Wilson	P-51	1 Fw 190	Kostelec na Hané
11.30	308	31	306	Capt Walter J. Goehausen Jr.	P-51	1 Fw 190	Kostelec na Hané
11.35	48	14	306	1/Lt Michael Brezas	P-38	2 Fw 190	Blansko
11.35	48	14	306	1/Lt Michael Brezas	P-38	1 Fw 190 *	Blansko
11.35	48	14	306	2/Lt Robert C. Groom	P-38	1 Fw 190 *	Blansko
11.45	48	14	306	2/Lt Robert C. Groom	P-38	1 Fw 190	Blansko
11.45	48	14	306	2/Lt George G. Partin	P-38	1 Fw 190	Blansko
11.45	48	14	306	2/Lt Dick A. Welch	P-38	1 Fw 190	Blansko
11.45	48	14	306	2/Lt Dick A. Welch	P-38	1 Fw 190 ?	Blansko
11.50	307	31	306	1/Lt James L. Brooks	P-51	2 Fw 190	Brno
12.15	5	52	306	1/Lt Dwaine R. Franklin	P-51 D	1 Fw 190	Zeltweg
12.17	5	52	306	1/Lt Dwaine R. Franklin	P-51 D	1 Fw 190	Zeltweg

* Fw190 poškozen

FS - Fighter Squadron (stíhací perut), FG - Fighter Group (stíhací skupina), FW - Fighter Wing (stíhací křídlo)

Čtveřice Mustangů P-51D

Bombardér B-24 Liberator BW

Bleskový útok

Prvé skutečné setkání s válkou jsem zažil až na konci roku 1944. Bylo to 26. prosince na svatého Štěpána. Šel jsem na procházku podél řeky poblíž pivovaru směrem k železničnímu náspu. Mohl jsem být od něho tak 50 – 60 metrů, když se z pravé strany objevil příjíždějící vlak. Zvědavě jsem si ho prohlížel. Šlo o vojenský transport – několik osobních vozů a několik nákladních s vojenskou technikou přikrytou plachtou.

Vlak mě zvolna míjel, když pojednou zastavil. Lokomotiva několikrát houkla, pak z ní vyskočil strojvůdce a prchal od vlaku. Ve stejné chvíli začali vyskakovat z vlaku i vojáci a utíkali směrem ke mně. Bylo vidět, že někteří jsou zranění, byli ovázaní bílými obvazy, jiní poskakovali po jedné noze o berlích. Vše se odehrálo během několika vteřin, že jsem nestačil pochopit, co se děje.

Ještě zazněla kulometná dávka, viděl jsem vojáka, jak střílí kulometem do výšky... ale pak mě ohlušila další, daleko mohutnější a razantnější dávka. To už jsem ležel na zemi a snažil se do ní zavrtat. Teprve teď jsem dostal skutečný strach, ale ve skutečnosti už bylo po všem.

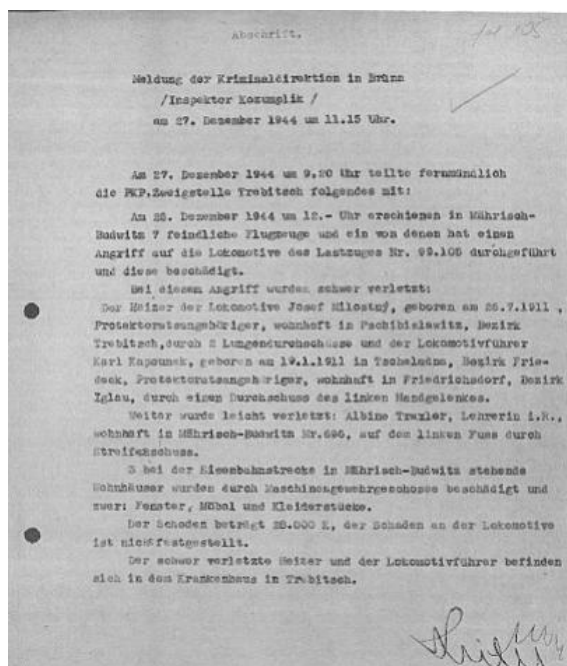
Když jsem po chvíli zvedl hlavu, uviděl jsem, jak z kotle parní lokomotivy uniká otvory syčící pára a jak vojáci zvolna vstávají a vracejí se zpět. Kousek přede mnou ležel na zádech mladý Němec. Jeho hrud', ovázaná bílým obvazem, byla prosyceným rudou krví. Nevím, zda byl mrtev, nebo se mu jen obnovilo zranění. Byl jsem zcela v šoku a utíkal domů. K areálu pivovaru už nepatřila tenkrát terasovitá zahrada, ta patřila Stritzkům. Z ní byl výhled do velké dálky až na železniční trať. Tam jsem si vylezl a pozoroval stojící vlak až do chvíle, kdy pro něj přijela od Znojma lokomotiva a odtáhla ho.

- 1 Místo, kde jsem se nacházel v době leteckého útoku
2 Místo, odkud jsem pozoroval vlak po příchodu domů

Pohled na místo, kde jsem stál v době leteckého útoku

Hlášení Kriminálního ředitelství v Brně (Inspektor Kozumplik) ze dne 27. prosince 1944 v 11:15 hodin

Dne 26. prosince 1944 ve 12 hodin se objevilo v Moravských Budějovicích 7 nepřátelských letadel. Jedno z nich zaútočilo na lokomotivu nákladního vlaku č. 99.105 a poškodilo ji. Při tomto útoku byli těžce zraněni: Topič lokomotivy Josef Milostný, narozený 26.7.1911, občan Protektorátu, bydlícím v Příbyslavicích, okres Třebíč, zraněný dvěma prústřely plic a strojvedoucí lokomotivy Karel Kapounek, nar. 19.1.1911 v Čeladné, okres Jihlava, zraněný prústřelem levého zápěstního kloubu. Dále byla lehce zraněna: Albína Traxler, učitelka v penzi, bydlícím v Moravských Budějovicích č. 696, zraněná na levé noze zbloudilou střelou. Tři obytné domy v blízkosti železniční tratě v Moravských Budějovicích byly poškozeny střelami z kulometu, a to okna, nábytek a oděvy. Škoda je ve výši 28.000 K, škoda na lokomotivě není stanovena. Těžce zraněný topič a strojvedoucí se nacházejí v nemocnici v Třebíči.

1945

Pád Velkoněmecké říše

Leden 1945 předznamenával už blížící se konec války. Spojenecká vojska postupovala na všech frontách, neodvratný pád (tisícileté) Velkoněmecké říše byl již očividný. Elitní nacistické jednotky utrpěly krutou porážku v Ardenách, Rudá armáda obsadila Varšavu a Krakov, bojovalo se na území Československa, osvobozeny byly Košice. Protektorátní ministr Karl Hermann Frank vyhlásil pracovní mobilizaci českých mužů do 45 let na zákopové práce na Moravě, pracovní povinnost postihla mnoho studentů, museli přerušit studium a jít na pomoc nacistickému válečnému průmyslu. Sestra, která v té době studovala na obchodní akademii v Praze, byla *»totálně nasazena«* do textilní továrny, kde se vyrábělo prádlo a různé textilní doplňky. Mně bylo třináct a chodil jsem do sekundy.

Podzemní úkryt

S blížící se frontou narůstaly rodičům starosti o rodinu. Komplex několika budov pivovaru s vysokým továrním komínem dával zřetelně najevo, že jde o průmyslový objekt. Tatínek se obával, aby se nestal terčem dělostřeleckého útoku, a tak vymyslel následující plán. Ve velkém podzemním sklepě, kde se skladovalo sudové pivo, objevil už před léty starou zazděnou štolu. Byla vytesána ve skále, vedla několik desítek metrů pod zemí, ale pak se rozšiřovala a vytvářela rozsáhlou místnost. Štola měla samostatnou větrací šachtu, která ústila v křoví na terasovité zahradě. Ideální prostor pro tajný úkryt, a tak tatínek rozhodl, že ho upravíme a všichni zde přečkáme poslední dny války.

Dne 14. února 1945 bombardovali Američané Prahu. Bylo zničeno několik obytných domů na Vinohradech, nálet si vyžádal řadu mrtvých. Na Vinohradech bydlela sestra, a protože po náletu se nebylo možné do Prahy dovolat, maminka tam ihned odjela. Za dva dny se vrátila i se sestrou. Totální nasazení pro ni skončilo. Rodiče se rozhodli, že ji budou až do konce války ukrývat. Pokud by protektorátní úřady po ní pátraly, řekli by, že je totálně nasazená v Praze a že od amerického náletu na Prahu o ní nevědí.

S příchodem jara se situace na frontách rychle měnila, německá kapitulace byla na spadnutí. Američané a Rusové se setkali na Labi, Berlín byl obklíčen Rudou armádou, koncem dubna oznámil protektorátní rozhlas, že vůdce padl při obraně Berlína, a pak jsme se dozvěděli, že padl Berlín. V té době jsem už do školy nechodil, všichni jsme byli nastěhováni v našem úkrytu a ven do bytu jsme vycházeli jen na průzkum a na poslech rozhlasových zpráv (tranzistorová rádia ještě neexistovala). Tak jsme se 5. května dozvěděli, že v Praze vypukla revoluce, že se tam bojuje o rozhlas a Praha volá o pomoc. Celý den jsme s napětím sledovali zoufalé volání a doufali, že pomoc přijde včas. Bylo mi třináct, ale hlas volajícího se mi vryl hluboko do paměti. V té chvíli jsem netušil, že hlasatel se jmenuje *Zdeněk Mančal* a že se s ním za deset let osobně setkám za okolností neméně dramatických.

Celý den jsme s napětím sledovali rozhlasové zprávy a jen večer odcházeli do úkrytu. Také ráno 8. května jsme opět vyšli z úkrytu do bytu a vyladili Prahu. Maminka se chystala udělat snídání, my ostatní seděli kolem rádia, když jsme znenadání zaslechli tlumený hukot leteckého motoru a vzdálený výbuch.

Padají bomby

„Do krytu,“ zařval tatínek a já všeho nechal a uháněl do komory ke vchodu na půdu jako první. Stačil jsem jen otevřít dveře, když zazněla ohlušující exploze a vzápětí za ní druhá a dům se silně otrásl. Běžel jsem po dřevěném schodišti a v šoku drmolil: „*Už to sypou na Budějovice, už to sypou na Budějovice.*“ Podvědomě se mi vybavila tatínkova oblíbená věta *Už to sypou na fašouny*, kterou komentoval angloamerické bombardování. Na hlavu mi padaly drobné úlomky střešních tašek a já běžel a běžel, tentokrát ne jako, tentokrát opravdu o život. Nevím kolik těch explozí ještě zaznělo, ale když jsem doběhl zcela udýchaný do úkrytu, byl už kolem relativně klid. Zaznívaly jen vzdálené exploze. Za mnou dobíhali postupně další členové rodiny. Všichni jsme byli v pořádku.

Čekali jsme nějakou dobu, co se bude dít, a když vše nasvědčovalo, že je už po náletu, vydali jsme se s tatínkem na průzkum. Šli jsme pomalu zpět po dřevěných schodech vzhůru, kolem byly úlomky střešních tašek, ve střeše zela díra. Opatrně jsme vstupovali kuchyní do pokoje. Tam byla obrovská spoušť. Okna otevřená, vytržené kování, rozbité sklo, všude kolem střepy a kusy hlíny. Lehce poškozeno bylo pianino, které stálo u stěny poblíž okna. Jak jsem přicházel blíže k oknu, spatřil jsem kouř a oheň.

Naproti nám hořel dům pana Urbánka ve Smetanově ulici. Střecha jeho domu byla v jednom plameni, hustý tmavý kouř stoupal vysoko k obloze. Kolem pobíhali lidé a snažili se požár uhasit. To byla zřejmě ta první ohlušující exploze. Bomba dopadla na střechu domu pana Urbánka a způsobila požár. Dole na dvoře byl kráter po explozi druhé bomby. Výbuch zničil dřevěný plot, rozbil všechna okna na uliční straně a rozházel po bytě střepiny a hlínu.

Nevybuchlá bomba

Vraceli jsme se zpět, abychom zjistili, jaká asi škoda vznikla na naší střeše. Na první pohled bylo zřejmé, že škoda nebude velká. Jen díra v taškové krytině, chybělo pár tašek..., ale pak se nám zatajil dech. Kousek od nás ležel na zemi tmavozelený válec, asi 40 cm dlouhý, na konci měl charakteristická křídélka. Nevybuchlá bomba! Prolétla střechou naplocho a položila se na hromadu písku, nachystanou pro případ požáru. Dopadla o chvíli dříve, než jsem vyběhl na dřevěné schodiště. Zasáhly mě jen padající úlomky rozbitých tašek. Nálet na Moravské Budějovice uskutečnily dva bojové letouny *IL-2 Šturmovik*. Při něm bylo poškozeno nebo zničeno třicet domů a jedna osoba zahynula.

Sovětský
bojový letoun
IL-2 Šturmovik

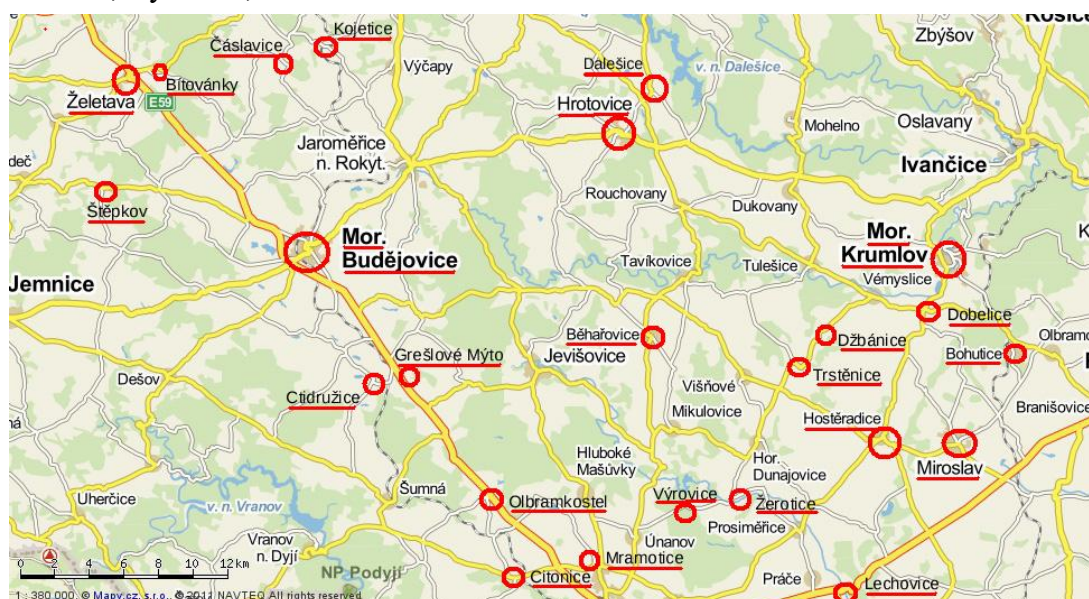
Na fotografii pivovaru z roku 1956 je zřetelně vidět místo dopadu nevybuchlé bomby

Závěrečná ofenzíva

Dnes už těžko zjistíme, odkud se vynořila legenda, že k bombardování došlo na podnět partyzánů, kteří Sovětům oznámili místo, kde byla ukryta vojenská technika, ale v poválečných letech se to skutečně vyprávělo. Pozoruhodné je, že podobná vysvětlení nacházíme i v kronikách. Např. v římsko-katolické farní kronice Moravského Krumlova se píše: „*V květnu proudilo městem i krajem mnoho německých uprchlíků i vojska. Několik tanků bylo ve městě a to dělalo dojem, že se Němci budou bránit pronikání Rudé armády. Nějaký zbrklý občan to hlásil ruskému velení v Ivančicích a následkem byl letecký útok na Krumlov v pondělí 7. května – tedy dva dny před koncem války.*“

Legendy obvykle vznikají tam, kde se stane něco mimořádného a lidé postrádají argumenty pro racionální vysvětlení. Ve skutečnosti byla všechna bombardování v posledních dnech války součástí rozsáhlé závěrečné sovětské ofenzívy, která začala 7. května 1945 mohutnou dělostřeleckou přípravou a leteckými útoky na ustupující německé jednotky. Během ofenzívy vykonaly letecké síly přes dva tisíce vzletů, při nichž bombardovaly německé formace a ničily pozemní objekty před ustupujícími Němci.

V úterý 8. května 1945 pokračovaly letecké útoky sovětských letadel se stejnou intenzitou. V časných ranních hodinách se od Jaroměřic a Znojma valily přes Moravské Budějovice kolony německých vojsk. Hlavní ulice byly zcela ucpané, kolony se pohybovaly velmi pomalu. Proud vozidel směřoval na Jemnici, část na Jihlavu. Kolem deváté hodiny zaútočila na Moravské Budějovice sovětská letadla. Bomby dopadaly na Znojenskou ulici, na střed města (hlavní komunikace na Jihlavu procházela středem města), na Jemnické ulici, ale také v prostoru kolem nádraží a na Pražské ulici. Sovětská letadla útočila v okolí Moravských Budějovic na řadu dalších obcí: Běhařovice, Bítovánky, Bohutice, Citonice, Ctidružice, Čáslavice, Dalešice, Dobelice, Džbánice, Grešlové Mýto, Hostěradice, Hrotovice, Kojetice, Lechovice, Miroslav, Moravský Krumlov, Mramotice, Olbramkostel (exploze vagonu naloženého municí zdemolovala nádraží), Štěpkov, Trstěnice, Výrovce, Želetavu a Žerotice.

Bojové letouny Il-2, které bombardovaly Moravské Budějovice, měly dvoučlennou posádku – pilota a zadního střelce, v křídlech byly zabudovány kulomety a protitankový kanon, mohly nést až 400 kg bomb. Při útocích na pozemní cíle se pilot řídil pouze tím, co viděl pod sebou na zemi, letadlo nebylo uzpůsobeno pro přesné vyhledávání pozemních cílů, jako je tomu u bombardovacích letadel s navigátorem, která vrhají bomby na předem určené cíle. Piloti měli zcela jednoznačný úkol. Létali za linii fronty a vyhledávali nepřítele. Je proto velmi nepravděpodobné, že by jim velitelé uložili v době ofenzívy ještě další doplňkový úkol – vyhledat a zničit ukrytou vojenskou techniku ve stodolách jim neznámého města, kterým prchající německá vojska jen projížděla.

Moravské Budějovice měly v roce 1945 přibližně 1200 domů, bombardováním jich bylo zcela zničeno 21, dalších nejméně 25 domů bylo značně poškozeno. V posledních hodinách druhé světové války zahynulo při náletech sovětských letadel na území Čech a Moravy nejméně 1300 osob. V blízkém okolí Moravských Budějovic přišlo při náletech o život skoro 200 lidí. Přímo ve městě zahynula 1 osoba, ve Výrovicích 3, v Čáslavicích 4, v Žeroticích 5, v Ctidružicích 6, v Dalešicích 27 a v Hrotovicích jich bylo 150.

Hrotovice

Bylo úterý 8. května 1945 kolem poledne a obyvatelé Hrotovic vítali před místním zámekem osvoboditelskou Rudou armádu. Jejich radost se však nečekaně změnila v obrovskou tragedii. Znenadání se na obloze objevilo malé sovětské letadlo a na městečko shodilo tři pumy. Jedna dopadla přímo doprostřed davu na náměstí před zámekem. Bylo to přesně ve 12 hodin 33 minut. Během několika sekund zahynulo 114 civilistů a 36 Rudarmějců. Nejmladšímu byly 4 roky, nejstaršímu 68 let. Spousta mužů, žen a dětí byla zmrzačena. Střepiny bomb lidská těla doslova roztrhaly. Podle svědků bylo celé náměstí pokryto kousky končetin, všude byla samá krev. Ticho, které se rozlilo po celém okolí v následujících minutách, bylo hrozné. Zoufalé a nepřirozené. Ta chvíle, která měla být plná radosti a úlevy, poznamenala život Hrotovic na mnoho dalších let. Ranění byli odváženi do ivančické nemocnice, mrtvé si odnášeli Hrotovičtí domů. Nesmírná bolest a smutek zahalily na dlouho celé městečko.

Oficiální propaganda připsala bombardování Hrotovic německému letadlu, přestože 8. května 1945 už prokazatelně žádné německé letadlo do vzduchu nevzlétlo. Svědci, kteří na vlastní oči viděli malé letadlo s rudými hvězdami, nebyli vyslyšeni. Nebylo přece myslitelné, že by něco takového mohla provést Rudá armáda, která nás osvobodila, tvrdilo se, to museli udělat Němci. Místní obyvatelé ale propagandě nikdy neuvěřili a časem i širší veřejnost přijala na vědomí krutou skutečnost, že bombu svrhlo na hrotovické náměstí omylem sovětské letadlo.

Den po osvobození Prahy – 10. května 1945 – pořídil slovenský fotograf Tibor Honty na dnešním Palachově náměstí fotografii, která zachycuje loučení Rudoarmějců s padlým vojákem a nazval ji *»Padl v posledních vteřinách války«*. Je to jeden z nejznámějších dokumentů z konce války a všeobecně se mělo za to, že se jedná o loučení s vojákem Rudé armády, který padl při bojích v Praze.

Velitel 208. Dvinské samostatné dělostřelecké brigády, plukovník Georgij Ivanovič Sacharov, který tragicky zahynul v úterý 8. května 1945 na náměstí v Hrotovicích při výbuchu bomby

Fotografie byla plných 25 let veřejnosti prezentována jako Rudoarmějce, který padl při bojích v Praze. Pravděpodobně také způsobila, že v roce 1948 bylo tehdejší pražské náměstí Na Rejdišti přejmenováno na náměstí Krasnoarmějců.

Ale stalo se, že v roce 1970 navštívil Prahu sovětský generál P. F. Ťurněv a čirou náhodou se mu dostala do rukou Hontyho fotografie (při oslavách výročí osvobození se tato fotografie obvykle objevovala v novinách a časopisech). Prohlížel ji a poznal na ní velitele 208. Dvinské samostatné dělostřelecké brigády, plukovníka *Georgie Ivanoviče Sacharova*, který padl těsně před koncem války někde na Moravě. Generál také vysvětlil, jak se mrtvý plukovník dostal do Prahy. Když dostali poslední rozkaz k útoku na německé pozice a k následnému postupu na Prahu, velitelé si slíbili, že teď už do Prahy dojedou všichni – živí nebo mrtví. Krátce nato plukovník Sacharov zahynul. Svůj slib splnili. Jeho ostatky přivezli na tanku do Prahy a na náměstí, kde se s ním rozloučili, ho pochovali. Následným šetřením bylo zjištěno, že oním osudným místem smrti plukovníka byly Hrotovice.

Jakmile byla zjištěna totožnost plukovníka Sacharova a potvrzena jeho smrt na hrotoveckém náměstí, musela komunistická propaganda najít pro veřejnost přijatelnější vysvětlení jeho skonu, a tak se zrodila další verze tragického příběhu – na hrotoveckém náměstí údajně dopadl německý dělostřelecký granát, vypálený z prostoru od Myslibořic. Ze sbírky různých střepin z Hrotovic a jeho okolí byly pečlivě vybrány takové, které měly potvrdit výbuch dělostřeleckého granátu (dodnes jsou střepiny uloženy na Městském úřadě). K serióznímu prošetření případu a jeho definitivnímu uzavření došlo až po pádu komunistického režimu. Kriminalistický ústav analyzoval v roce 1992 střepiny nalezené v tělech obětí a zcela jednoznačně vyloučil výbuch dělostřeleckého granátu ráže 150 mm. Podle vysoce destruktivního účinku exploze se s velkou pravděpodobností jednalo o německou tříštivou bombu s tyčovým zapalovačem, která vybuchuje asi půl metru nad zemí. Tyto trofejní německé bomby používala na konci války už jen sovětská lehká bojová letadla. Závěr šetření dal nakonec za pravdu očitému svědkům, kteří prohlašovali už 8. května 1945, že bombu svrhlo do davu sovětské letadlo.

„Nikdo nepochybuje, že druhá světová válka byla dlouhá a hrozná. Nikdo nesnižuje hrdinství vojáků, kteří v této válce padli, byť se stali někdy obětmi omylů. Nikdy se nediferencovalo, jak kdo ve válce zahynul, všichni se prostě stali obětmi války. A všichni bez rozdílu si zaslouží úctu živých, kteří právě tuto hroznou válku přečkali a dožili se osvobození. Pravda, výbuch sovětské bomby na hrotoveckém náměstí byl omylem mimořádně tragickým. Byl to počtem obětí místních občanů a sovětských vojáků tak hrozný masakr, jaký snad nemá obdoby v žádném jiném osvobozeném městě v Československu. Stalo se. Dějiny by však zásadně neměly být úmyslně falzifikovány ani ve svém celku, ani v detailech,“ napsal k této události Emil Klesl (Signál 39/1991).

Bohužel, tragédie, k níž došlo 8. května 1945 v Hrotovicích, nebyla tou poslední, ani tou největší. Den poté, 9. května 1945, bombardovali Sověti Mladou Boleslav. Nálet byl součástí širší vojenské akce, která měla Němcům zabránit v ústupu k Američanům. Toho dne, vlastně to bylo už po válce, sovětská letadla svrhla na město 700 bomb různé tonáže – zahynulo 450 lidí.

Osvobození

Následující den, 9. května 1945, dorazilo do města sovětské pozemní vojsko. Vojáci prvního sledu přijeli na zemědělských vozech tažených koňmi. Jejich příchod nebyl zas tak idylický, jak se později v tisku psalo. I když převažovaly přátelské vztahy k obyvatelstvu, mezi sovětskými vojáky byli i zloději a násilníci. Přepadávali chodce, kradli náramkové hodinky a jízdní kola, došlo i k několika znásilnění žen. Dělo se to ale jen ojediněle, vojákům hrozil při dopadení trest smrti.

Když jsme poprvé spatřili ruské vojáky, zavládla obrovská radost. Válka pro nás definitivně skončila. Odpoledne jsem pozoroval kolonu vozů na náměstí. Vojáci prvního sledu se pohybovali na selských vozech tažených koňmi. Pravděpodobně šlo o vozy ukořistěné v Maďarsku, protože neměly brzdy (v maďarských rovinách jich nebylo zapotřebí) a vojákům činilo velké potíže ubrzdit koňský povoz při jízdě dolů k nádraží.

S příjemným pocitem nabyté svobody jsem se vracel domů. Na rohu Pivovarské ulice stála skupina debatujících ruských vojáků. Zvědavě jsem si je prohlížel. Po chvíli mě jeden z vojáků spatřil a něco vykřikl.

Nerozuměl jsem, a tak jsem chtěl utéci. Zastavila mě dávka ze samopalu vystřelená do vzduchu. Otočil jsem se a uviděl, jak se ke mně blíží tři vojáci s namířenými samopaly. Dostal jsem obrovský strach. Měl jsem pocit, že mě chtějí zastřelit. Vůbec jsem to nechápal. Přitiskl jsem se ke zdi a bylo mi do breku.

Vojáci mě obestoupili... Pak jeden z nich uchopil mou levou ruku a sundal mi náramkové hodinky.

„Vidíš, že Rusové kradou hodinky. A tys říkal, že je to propaganda,“ stěžovala si maminka doma tatínkovi.

Tatínek zvažněl, zamyslel se a pak mi řekl:

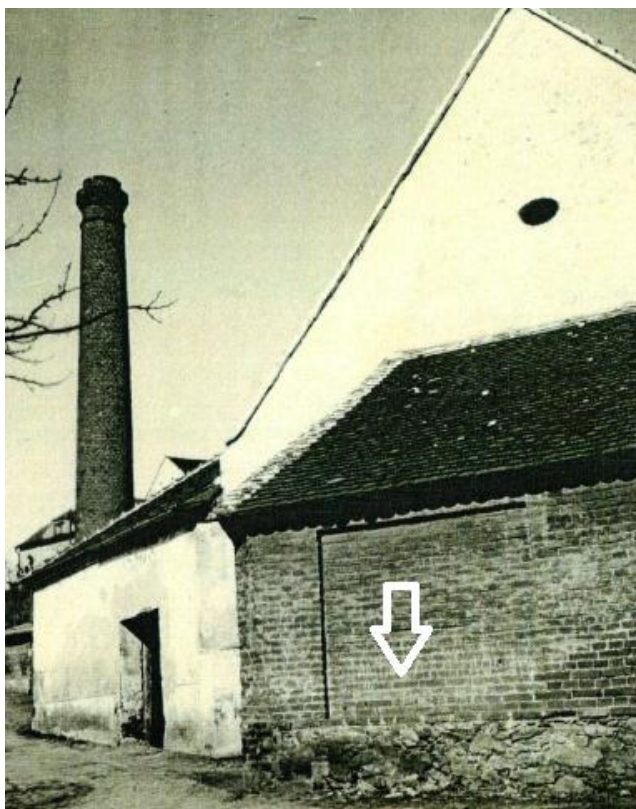
„Viš, chlapče, ber to jako daň za svou svobodu. Mnozí z nás zaplatili daň mnohem vyšší, někteří tu nejvyšší.“

V té chvíli jsme ještě nevěděli, jakou daň za svobodu zaplatila moje teta Helena (druhá manželka mého strýce Františka Kotila). Několik podnapilých chasníků odkudsi od Uralu vtrhlo do jejího brněnského bytu a brutálně ji znásilnilo.

Časem jsem ukradené hodinky oželel, ale nikdy jsem se už nezbavil hořkého pocitu bezmoci, odporu k násilí a opovržení k vyděračům všeho druhu.

Druhý sled Rudé armády

Další den, to byl čtvrtek 10. 5. 1945, dorazil druhý sled sovětských vojsk a zdržel se ve městě několik dnů. Rodiče uvolnili v bytě jeden pokoj a dali ho k dispozici pro ubytování důstojníků. Několik dnů u nás bydlel vyšší důstojník se svým »sluhou« (tak se nám jejich vztah jevil). Asi čtyřicetiletý plukovník, přesvědčený komunista, před válkou dělník, nám při loučení věnoval »Komunistický manifest«. Jeho sluha, asi třicetiletý voják, v civilu učitel, řekl tatínkovi při loučení, pro jistotu francouzsky (k nelibosti svého velitele), aby si o Rusku nedělal velké iluze, že komunistický režim tam přinesl lidem jen velké utrpení. Přesto se domů těšil a věřil, že po válce bude v Rusku lépe. Netušil, že mu do konce života zbývá už jen několik hodin. Byl zastřelen ze zálohy kdesi v lese při přechodu rakouských hranic. Napsali nám to později jeho příbuzní, když odpovídali na tatínkův dopis.

Tady jsem stál a tiskl se ke zdi, když mě ve středu 9. května 1945 v odpoledních hodinách obestoupili tři sovětští vojáci a mířili na mě svými samopaly.

Ukradené hodinky jsem dostal od rodičů k biřmování v roce 1940.

Takto vypadá toto místo v roce 2021.

Po druhé světové válce zde nový majitel nejprve zřídil prodejnu, ale po otevření podobné prodejny v nedaleké ulici Na Peroutce, byl přístavek v osmdesátých letech minulého století zbourán.

Moravskobudějovičtí Němci

V Moravských Budějovicích mnoho Němců nebylo. V paměti mi utkvěla scéna, která se tam odehrála na Dolním náměstí (Náměstí Míru). Když jsem přicházel k budově městského muzea, uviděl jsem před sebou rozkopaný chodník a v něm muže s krumpáčem, který hloubil jámu. Na zádech měl namalovaný velký bílý hákový kříž. Ve chvíli, kdy jsem ho míjel, kolem procházející muž mu vulgárně nadával a hrubě ho urážel.

Ještě smutnější příběh vyprávěl spolužák Miroslav Šabata. Několik dnů před koncem války vznikla v Moravských Budějovicích revoluční garda. Její příslušníci chodili s rudou páskou na rukávě a zajišťovali pořádek. Při jedné obchůzce narazili na 2 německé vojáky. Nejprve se strašně vyděsili, protože dostali strach, že budou zastřeleni, ale když uviděli, že jsou to osmnáctiletí kluci, kteří dávají najevo, že se chtějí vzdát, odzbrojili je a zavedli do nějakého domu, kde jim dali najíst a hlídali je. Po obsazení města oznámili na velitelství, že mají dva německé zajatce. Přišla si pro ně eskorta a odvedla je. Krátce na to uslyšeli dávku ze samopalu. Rusové oba Němce zastřelili.

Konec války vystřídal nádherná euforie svobody. Měli jsme pocit, že teď už máme to nejhorší za sebou, že už se nic zlého nemůže stát. Jen málokdo si tehdy uvědomoval, že jsme pozvolna obepínáni další svěrací kazajkou jiného totalitního režimu, tentokrát komunistického. Ani mnozí z těch, kdo byli za své politické názory za nacistické okupace pronásledováni, nepochopili, že spravedlivý společenský řád nelze založit na nesvobodě, šíření třídní nenávisti a pronásledování politických odpůrců.

Rodiče se chtěli vrátit do Brna

Hned po válce rodiče počítali s návratem do Brna. Tatínek už o tom jednal na brněnském ředitelství a nechal si 1. 10. 1945 vystavit domovský list, který mu v Brně deklaroval domovské právo od 6. 6. 1908. Jenže události nabraly rychlý spád. Dlouho se mluvilo o znárodnění bank a těžkého průmyslu, ale nakonec bylo znárodnění mnohem rozsáhlejší, než se čekalo. Postihlo uhelné doly, pojišťovny, potravinářský průmysl a v jeho rámci i pivovary. Dekretem prezidenta Československé republiky ze dne 24. října 1945 se z tatínkových mnohaletých investic do akcií pivovaru staly bezcenné papíry. Stát ale převzal za znárodněný majetek závazek a zaručil se akcionářům, že jim v budoucnu podíl za majetek převzatý státem uhradí.

V listopadu proběhla měnová reforma. Měla za úkol snížit objem peněz v oběhu a znovu zavést československou korunu. Všechny peníze byly vyměněny v poměru 1 : 1 za československé státopky vytištěné ve Velké Británii. Každý si mohl vyměnit 500 Kč. Částky převyšující 500 Kč byly nuceně složeny na vázané vklady. Tyto vklady zůstaly zablokovány až do roku 1953, kdy byly při další měnové reformě bez náhrady zrušeny.

Rodině tak zůstalo po měnové reformě 4 x 500 korun v hotovosti, několik set tisíc na vázaných vkladech a státní dluhopisy za znárodněné akcie Starobrněnského pivovaru, jejichž hodnota se pohybovala v řádu milionů. Tatínkovi bylo tenkrát 47 let. Jako správce pivovaru měl poměrně vysoký plat a celý život platil sobě a mamince životní pojištění, aby nemuseli ve stáří žít v chudobě. Teď se stal státním zaměstnancem – úředníkem národního podniku a výhled do budoucnosti byl značně nejistý.

Varování z parlamentu

„Jestliže ze tří set poslanců, kteří požívají poslanecké imunity, by neměl ani jediný odvahu – i za cenu života – říci celému národu pravdu o tom, co se od skončení války, od Pražského povstání dodnes dělo a děje, a tím pro budoucnost rázně zamezit, aby všechna ta zvěrstva a bezprávi komunisty páchaná na nevinných lidech, byla z našeho života vymýčena, pak nejsme hodni toho, abychom vykonávali poslanecký mandát. Je čas, aby se národu řekla pravda, že se nebojíme a že lidé musí zvednout hlavy, narovnat páteře a bojovat za svá práva“ (Ota Hora, poslanecký klub, 20. 11. 1945).

	POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY	DIGITÁLNÍ REPOZITÁŘ	
Přehled obsahu	Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna	Digitální knihovna České sněmy	Informace
Nacházíte se: Digitální knihovna > Prozatímní NS RČS 1945-1946 > Stenoprotokoly > 9. schůze > Středa 21. listopadu 1945			

Předseda (zvoní): Uděluji slovo panu poslanci Horovi.

Posl. Hora: Slavné Národní shromáždění, paní a pánové! Ode dne našeho osvobození se příliš mnoho událo, dobrého i špatného, co naši občané bedlivě a kriticky sledovali a dále sledují. Republika utrpěla četné újmy, zvláště v době porevoluční, po 5. květnu, kdy se vyskytli i mnozí kořistníci, kteří ani na okamžik nezaváhali a na úkor republiky se obohacovali, považující naši revoluci jednak za cestu k rychlému zbohatnutí, jednak za jedinečnou příležitost k závratné kariéře bez práce, bez zásluh a bez odborných znalostí...

... Bylo by otřásající mluvití podrobně a s uvedením sta a sta konkrétních případů o tom všem, co se událo od 5. května dodnes právě ve službě bezpečnostní. Víte to mnozí z vás tak dobře jako já. Po právní stránce tu jde o dosud nevysvětlené a zákonem nepodložené rozpuštění dřívějších sborů četnictva a policie - na př. ve Slezsku - čímž byly způsobeny jistě velké hmotné i mravní škody našemu státu.

Mezi příslušníky těchto sborů je mnoho obětavých vlastenců, kteří vždy věrně sloužili národu a republice. Přesto však byly vytvořeny nové orgány bezpečnostní služby a nakonec dnešní Sbor národní bezpečnosti, po většině z dobrovolníků laiků. Mnozí, snad většina z nich, byli i bez vojenského výcviku, bez odborných znalostí, a vyskytly se i případy, že se do těchto sborů vloudily i osoby několikrát trestané, jak to již zde řekl pan posl. Viboch. Je přirozené, že místo důvěry vznikla v občanstvu nedůvěra, byť byla způsobena jen jedinci. Opravdu jen z nutnosti byli ve službě ponecháni národně spolehliví příslušníci býv. četnictva a policie a přidělování byli většinou na podřízená místa, zatím co na místa vedoucí zasedli lidé snad zasloužilí, ale bez základních znalostí organizace a řízení bezpečnostní služby. Tím došlo a dochází k desorganizaci ve výkonu této služby.

Vyskytl se i tak smutný zjev, že se pro udržení vysokého funkcionáře bezpečnostní služby v jeho funkci hrozí deputacemi a demonstracemi dělnictva velkých závodů.

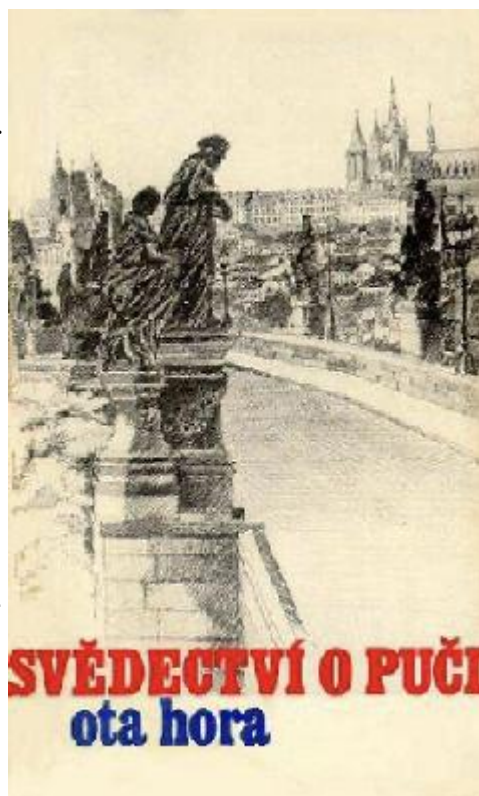
Pozoruhodný je také fakt, že Sbor národní bezpečnosti byl vytvořen bez dekretů nebo zákonů. Domyslíme-li tento nepravní stav, mohli bychom směle tvrdit, že Sbor národní bezpečnosti je vlastně sborem nezákonným, ilegálním. (*Výkřiky komunistických poslanců.*)

Trvá-li tento stav půl roku, neslouží nám to ke cti právě proto, že jde o bezpečnost. (*Výkřiky komunistických poslanců. - Potlesk poslanců čs. strany národně-socialistické a čs. strany lidové. - Hluk. - předseda zvoní.*)

Zdárný vývoj a výkon bezpečnostní služby záleží na jasných, zákonem podložených předpisech (*Potlesk.*) a zejména na lidech, na mravní a odborné kvalitě osob, jimž je tato služba svěřena. Proto tolik záleží na spokojenosti těchto pracovníků a na tom, aby jejich služba byla řízena s krajním pocitem spravedlnosti, práva, nestrannosti a s objektivním hodnocením jejich výkonů. (*Výkřiky komunistických poslanců.*) Některé zásahy zapůsobily nepříznivě hmotně i na cit spravedlnosti těchto pracovníků a dekret presidenta republiky o zrušení jmenování a povýšení z doby nesvobody otřásl bezpečnostní službou v základech. Také povyšování důstojníků četnictva, kteří prokázali za okupace věrnost nacistům a nikoli republice, působí pobouření, protože např. naproti tomu nebyl reaktivován důstojník četnictva – legionář. Všechny spolehlivé příslušníky četnictva a policie nutno povolát do služby nazpět, pokud zůstali věrni republice, a provést povýšení všech, kdož své vlastenectví osvědčili v době nejtěžší.

(*Potlesk. - Hlasy: Těch je málo!*)...

...Demokracie umožňuje kontrolu. Diktatury kontrolu znemožňovaly. Proto se v této válce za nacistické vlády všude zhoubně rozšířila tu více, tam méně hrozná choroba, jedno z četných neblahých dědictví nacismu, a to úplatkářství. Běda státu a národu, který by včas, všemi prostředky a energicky od nejmenších až po nejvyšší nevymýtil úplatkářský mor, který zachvacuje i dnes mnohé slabé povahy. (*Potlesk.*) Začíná to nevinnými úplatky a končí to nakonec závrtnými částkami. Všichni občané jsou si před zákonem rovni. (*Potlesk poslanců čs. strany národně-socialistické. - Výkřiky poslanců stran komunistických. - Hluk.*)...

Žádost o vydání poslance Oty Hory k trestnímu stíhání

Ústavodárné Národní shromáždění republiky Československé 1948.
5. zasedání.

Zpráva výboru imunitního o žádosti krajského soudu trestního odd. XXIX. v Praze
za souhlas s trestním stíháním poslance Oty Hory.

Krajský soud trestní odd. XXIX. v Praze podáním ze dne 29. dubna 1948, c. Tk XXIX 2103/48, požádal za souhlas s trestním stíháním poslance Oty Hory pro zločin podle § 2 zák. c. 50/1923 Sb. a přečin podle § 18, c. 2, 3 téhož zákona.

Imunitní výbor projednal ve své schůzi dne 5. května 1948 tuto věc a usnesl se doporučiti ústavodárnému Národnímu shromáždění, aby poslanec Ota Hora k trestnímu stíhání vydán byl, neboť veřejný zájem na projednávání této trestní věci převyšuje veřejný zájem na vykonávání mandátu poslance Oty Hory.

V Praze dne 5. května 1948.

Ladislav Holdoš (KSS), předseda   JUDr. Jaroslav Kokeš (KSČ), zpravodaj

Národní shromáždění vydalo poslance Otu Horu k trestnímu stíhání. V nepřítomnosti byl odsouzen k trestu smrti. Naštěstí se mu podařilo včas uprchnout do Německa a odtud odcestovat do Kanady, kde podruhé v životě vstoupil do odboje.

Ota Hora, Svědectví o puči:

„Ve středu dne 25. února 1948 jsem odejel časně zrána do ústředního sekretariátu čs. strany národně socialistické. V době od včerejšího večera – 24. února, kdy byly skončena schůze ústředního výk. výboru a Klubu poslanců, až do rána 25. února, můj telefon byl v neustálé činnosti. Volali stoupenci strany, členové mladých národních socialistů nejen z Prahy, ale i z venkovských okresů. Velká část telefonických rozhovorů se týkala oznámení o zatýkání a prosby o pomoc. Oznamovali mi, že jsou konány prohlídky komunistickou policií v sekretariátech strany. Jiní žádali o informace co dělat, jak čelit ustavování komunistických akčních výborů atd. Pokud jde o pomoc osob, které byly zatčeny komunistickou policií, slíbil jsem jim, že ihned budu postupně volat ministra vnitra, nebo úřady a úředníky jemu podřízené a učiním vše, abych zatčené dostal na svobodu. Musel jsem jim však přiznat, že komunistické policejní orgány a vůbec úřady, jsou prakticky jen v moci komunistů, že je to puč a že na zákroky moje ani jiných poslanců nereagují, a chovají se zpupně a drze. Cítil jsem svou bezmocnost. Snažil jsem se však každému dodat naději, že ještě není vše ztraceno, neboť prezident Beneš dosud demisi nepřijal a má promluvit k veřejnosti, jak bylo v pondělí hlášeno rozhlasem.“

1946

Odsun (vyhnání) českých Němců

Ministr informací Václav Kopecký promluvil v Chomutově (Rudé právo 20.1.1946). Podal se nám za pomoci SSSR historický čin, že jsme vyhnali odvčké nepřátele z naší vlasti. Němci budou odsunuti, a to do konce srpna letošního roku: 1,700.000 jich půjde do pásma amerického a 700.000 do pásma sovětského. Podle informací ministra vnitra má být s odsunem započato neprodleně ve dnech 20. - 25. ledna. Denně bude vypraveno několik vlaků a jejich počet bude s přibývajícím jarem zvyšován. Zavazadel bude povoleno 30 kg na osobu. Bude nutné, abychom Němcům, zejména jdoucím do amerického pásma, dávali potvrzení o jejich nacistické příslušnosti. Doufám, že i v odsunu Maďarů prosadíme svou. V této věci je s námi solidární i maršál Tito, který rovněž stahuje Maďary z Jugoslávie. Chceme, aby naše republika byla státem Slovanů, která nebude pěstovati politiku mostu mezi Západem a Východem, ani politiku sedění na dvou židlích, a bude spolupracovati se Sovětským svazem. V přítomné době se dostává do českých rukou majetek tři a půl milionů Němců...

RUDE PRAVO

Ministr informací soudruh V. Kopecký v Chomutově

Koncem ledna zahájíme odsun Němců

Budeme šťastni, zapojíme-li se na pětiletý hospodářský plán SSSR

Praha. — It — V Chomutově učinil veřejný projev ministr informací soudruh V. Kopecký, který byl místními činiteli vřele uvítán. Ministr ve své řeči, která byla přerušována voláním souhlasu, m. j. pravil:

Podal se nám za pomoci SSSR historický čin, že jsme vyhnali odvčké nepřátele z naší vlasti. Němci budou odsunuti, a to do konce srpna letošního roku. 1,700.000 jich půjde do pásma amerického a 700.000 do pásma sovětského. Podle informací ministra vnitra má být s odsunem započato neprodleně ve dnech 20.—25. ledna. Denně bude vypraveno několik vlaků a jejich počet bude s přibývajícím jarem zvyšován. Zavazadel bude povoleno 30 kg na osobu. Bude nutno, abychom Němcům, zejména jdoucím do amerického pásma, dávali potvrzení o jejich nacistické příslušnosti. Doufám, že i v odsunu Maďarů prosadíme svou. V této věci je s námi solidární i maršál Tito, který rovněž stahuje Maďary z Jugoslávie. Chceme, aby naše republika byla státem Slovanů, která nebude pěstovati politiku mostu mezi západem a východem, ani politiku sedění na dvou židlích a bude spolupracovati se Sovětským svazem.

V přítomné době se dostává do českých rukou majetek 3½ milionu Němců. To nás zavazuje, abychom se vystříhali pokud možno hospodářským škodám. Vláda již podnikla v tomto směru kroky a ministr soudruh Šoltész dostal pra-

vomoc, aby zajistil potřebný počet českých sil do pohraničí. Nebude-li dostatek českých lidí, uvažuje se o pracovnících cizích. Dále ministr zdůraznil, že v pohraničí více než kde jinde je nutno zachovati jednotnou frontu stran, která musí odrazit štvání zahraničních i domácích reakčních živlů. Vláda se usnesla, že požádá Anglii, aby Prchala a jeho spolupracovníci byli vydáni ČSR. Stejně důrazně je nutno se obrátit proti reakci vnitřní. Musíme si být vědomi, jaké historické změny se u nás udály ve prospěch všeho pracujícího lidu a musíme se snažit, aby reakce nenitčila toto dílo pokojné výstavby. Je třeba si i dále uvědomit, že v celé Evropě, až na výjimky, jde vývoj doleva a že náš blahobyt je závislý na spolupráci se Sovětským svazem, který má všechny pro nás potřebné suroviny. Uskuteční-li se plán, který přivezl ministr Lau- man z návštěvy v Moskvě, že máme být totiž zapojeni na pětiletý hospodářský plán SSSR, bude to pro nás znamenat mnoho. Tím budeme moci co nejdříve likvidovat neblahé dědictví po Němcích a usilovnou prací vstoupit do nových, lepších poměrů.

1947

Prezident Beneš v Moravských Budějovicích

V červnu 1947, kdy na gymnáziu vrcholily přípravy na předsletové tělovýchovné slavnosti československých škol v Praze, zažily Moravské Budějovice významnou událost. Dne 13. června 1947 zavítal k nám prezident *Edvard Beneš* se svou chotí paní Hanou. Občané Moravských Budějovic ho uvítali s obrovským nadšením. U vjezdu do města čekali na příjezd jeho delegace před improvizovanou vstupní bránou skauti, cestu na Náměstí Svobody (tehdy se jmenovalo Benešovo), kde byl uvítán představiteli města, lemovaly davy přihlížejících, které mu mávaly na pozdrav.

VE SVORNOSTI SÍLA hlásalo heslo před čestnou tribunou, na které jsem stál spolu s dalšími sokoly a sokolkami. Prezident Beneš měl tehdy mezi lidmi obrovskou autoritu. Jako předseda exilové vlády hovořil k nám pravidelně rozhlasem z Londýna a posiloval víru, že válka brzy skončí vítězstvím spojenců a že se on vrátí zpět do vlasti. Nebylo snadné zachytit zahraniční vysílání, protože bylo rušeno, ale občas se to povedlo. Hltali jsme jeho slova a věřili, že se jednou promění ve skutečnost. A nyní tu stál prezident Beneš jen několik metrů od nás. Viděli jsme ho a slyšeli. Těžko se dnes vyjadřují pocity, které jsme tenkrát prožívali.

Uvítání prezidenta Beneše. Místo, kde jsem stál je označeno.

Předsletové tělovýchovné slavnosti

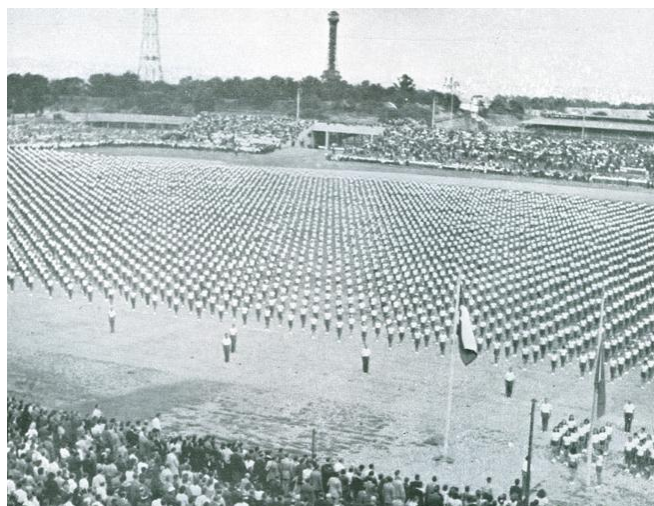

Ve druhé polovině června 1947 probíhaly *Předsletové tělovýchovné slavnosti československých škol*. Účast nebyla povinná, cvičili tam jen ti, co se dobrovolně přihlásili a nacvičili prostná. Z Moravských Budějovic jsme odjížděli zvláštním vlakem, kde jsme měli rezervované vagony. Naši skupinu vedl profesor Alois Liška a byli jsme ubytováni v nějaké pražské škole. Slavnosti vyvrcholily v sobotu 28. června 1947, kdy na strahovském stadionu cvičilo 110.000 středoškoláků. Bylo to poprvé od posledního X. všesokolského sletu v roce 1938, kdy se stal Strahov místem setkání a vystoupení deseti tisíců mladých lidí. V 15 hodin zazněly nad sletišťem fanfáry z Libuše. Přijel prezident Edvard Beneš s paní Hanou.

Ještě nedozněl potlesk, vítající prezidenta republiky, když z nástupových bran pochodují na stadion dva obrovské osmdesátistupové sledy. Čtyři krajní proudy nastoupily až ke svým značkám, střední proudy zůstaly zpět a utvořily uprostřed cvičiště volný trojúhelník, do kterého vpochoďovala četa chlapců a děvčat, nesoucí státní vlajku. Za nimi čtyři proudy chlapců a děvčat – čestné čtyři jednotlivých zemí za zemskými znaky Slovenska, Slezska, Moravy a Čech.

Státní vlajka pomalu stoupá k vrcholu stožáru, zní státní hymna a deseti tisíce vzdávají hold státním symbolům. Pak znovu zabouří nadšený potlesk hledištěm – předsletové tělovýchovné slavnosti jsou zahájeny.

Takhle to vypadalo při pohledu z hlavní tribuny, když jsme nastoupili na cvičiště. Bylo nás tam asi 12 tisíc, na sobě jsme měli bílá tílka, modré trenýrky a bílé tenisky.

Z tribuny nám kynul Jan Masaryk

Tradičního slavnostního průvodu Prahou se zúčastnilo 103 tisíc žáků středních škol z celého Československa. Průvod vyšel od Muzea přes Václavské náměstí, na Můstku jsme zatočili doprava a pokračovali ulicí Na Příkopě na náměstí Republiky. Pak jsme pochodovali Revoluční třídou až na nábreží, kde jsme odbočili doleva a pokračovali až k Rudolfinu a odtud na Staroměstské náměstí, kde jsme defilovali před čestnou tribunou. Na tribuně nám kynul usměvavý ministr Jan Masaryk, kterého jsme bouřlivě zdravili, ale byl tam i arcibiskup pražský Josef Beran a primátor Václav Vacek.

„A když jsem viděl ty nevinné krásné tváře, kladl jsem si sám sobě závazek učinit vše, aby tyto děti nebyly již nikdy hnány do nové války pro nějaké pseudohrdinství hromadného umírání, které už jednou musí mezi lidmi přestat. Tyto i všechny ostatní lidské děti, jednou, až jim bude dvaadvadesát, ať umřou docela nehrdinsky doma – ve svých postelích.“

Ministr zahraničí Jan Masaryk

Nastávající kvintáni
na předslětových slavnostech
v Praze

Alois Šumbera
Jiří Javorský
Milan Krejčířík
Milan Reichert

1948

Únorový puč

Na převzetí moci ve státě a nastolení totalitního režimu se komunisté velmi dlouho a pečlivě připravovali. Když se jim podařilo obsadit významné politické funkce ve vládě, začali neprodleně realizovat svůj záměr. Jako houby po dešti vznikaly po celé zemi »akční výbory«, řízené přímo ministrem vnitra *Václavem Noskem*.

Akční výbory připravovaly komunistům půdu pro převzetí moci na nižších úrovních a vytvářely podmínky pro zakládání organizací komunistické strany v podnicích a institucích, ale také sítě důvěrníků-informátorů. Sbor národní bezpečnosti (SNB) vznikl po roce 1945 bez patřičných zákonů nelegálním rozpuštěním dřívějších četnických a policejních sborů. Do nových sborů už jsou přijímáni pouze komunisté a lidé s nimi sympatizující, většinou nezkušení a bez patřičné kvalifikace.

Začátkem února 1948 nabírají události v Československu rychlý spád. Impulzem bylo rozhodnutí o odvolání posledních osmi nekomunistických velitelů SNB a jejich nahrazení komunisty. Když se nepodařilo ve vládě dosáhnout zrušení tohoto rozhodnutí, podává 12 ministrů demisi, ve snaze vyvolat předčasné volby. Komunisté však předčasné volby nechtějí a žádají prezidenta Beneše, aby demisi přijal a vláda byla jen doplněna. V pátek 20. února 1948 zorganizovali manifestace ve všech větších městech republiky na podporu svých požadavků. Málokdo tehdy očekával, že ke zlomu dojde už o víkend. V sobotu následovaly další velké demonstrace, z nichž největší se odehrávaly v Praze, Brně a Plzni. V Praze se demonstrace zúčastnilo asi 80 tisíc lidí, které tam komunisté svezli z celé republiky. Klement Gottwald vyzývá veřejnost, aby se na všech pracovištích a ve všech institucích zřizovaly akční výbory, a aby byla zahájena důsledná »očista od reakčních živlů«.

Uzavření hranic

V pondělí 23. února 1948 oznamuje Rudé právo, že »počínajíc dnem 23. února« je možno vycestovat do zahraničí pouze v tom případě, bude-li cestovní pas obsahovat »výjezdní doložku ministerstva vnitra, která se uděluje pouze v naléhavých a odůvodněných případech«. Prakticky to znamenalo okamžité uzavření státních hranic.

Ministři, kteří podali demisi, se dostali do nečekané izolace. Část lidoveckých a národně socialistických ministrů už dokonce nebyla vpuštěna ani do svých úřadů, zabránily jim v tom akční výbory narychlo složené z ministerských úředníků – do té doby na-

prосто loajálních podřízených svých ministrů. Vedení nekomunistických stran se začalo dublovat a výkonnou stranickou moc přebírali kolaboranti, do čela lidovců se vyšplhal katolický kněz *Josef Plojhar*, který už v úterý stačil převzít i lidovecký deník – Lidovou demokracii. Jméno »Plojhar« se pak stalo na dlouhou dobu českým synonymem pro kolaboraci s komunistickým režimem.

Profesor Machát – první politická oběť na gymnáziu

Ještě před únorovým pučem vznikl i na gymnáziu v Moravských Budějovicích akční výbor, podobně jako v jiných institucích a organizacích. O jeho personálním složení můžeme dnes jen spekulovat. Víme, že akční výbor na gymnáziu existoval, že v něm asi byla naše spolužákně Milena Svitavská, septimán Karel Kasal a pravděpodobně někdo z mladých profesorů-komunistů, které strana později za jejich loajalitu ocenila. V úvahu připadají: Antonín Mrvka (1951 jmenován ředitelem gymnázia v Jihlavě), Karla Sobotková (1956 jmenována ředitelkou gymnázia v Moravských Budějovicích), mohl tam být i školník, komunista Ladislav Koranda, jako dělnický kádr.

Když komunisté vyhlásili na úterý 24. února 1948 ve 12 hodin jednododinovou generální stávku, která měla přinutit prezidenta Edvarda Beneše k přijetí demise nekomunistických ministrů, dostal i akční výbor na gymnáziu v Moravských Budějovicích pokyn k zajištění účasti na generální stávce. Kdo jednal jménem akčního výboru s ředitelem Josefem Machátem o účasti gymnázia na stávce, to nevíme. Víme jen, že ředitel Machát účast gymnázia na generální stávce rezolutně odmítl, členy akčního výboru ze své kanceláře vykázal a požádal je, aby řádně plnili své povinnosti a v době plánované generální stávky zajistili výuku.

Vzpomínám si, že když měla začít stávka, běžela nám hodina dějepisu a přednášel profesor Antonín Mrvka (tehdy mu bylo 26 roků). Když se blížila dvanáctá hodina, Mrvka znervózněl a začal přecházet sem a tam po třídě. Jeho výklad, obvykle velmi poutavý, pojednou ztrácel na souvislosti a byl přerušován dlouhými pauzami. Opakovaně se díval na hodinky. Úderem dvanácté začala houkat siréna z nedaleké Smrčkovy továrny. Profesor Mrvka si vzal své pomůcky a se slovy: „*Odcházím – podporuji generální stávku*“, třídu opustil. My jsme setrvali ve třídě až do zazvonění, které ukončilo vyučovací hodinu.

Ředitel gymnázia v Moravských Budějovicích, profesor Josef Machát, se ve vypjaté krizové situaci zachoval velice čestně. Svůj zásadní nesouhlas s generální stávkou a únorovým převratem dal jednoznačně a veřejně najevo.

Bylo mu čtyřicet šest roků a měl dvě nezletilé dcery. Věděl, že svým činem ohrožuje po léta budovanou pedagogickou kariéru a jistě měl i obavy o rodinu. Byl si vědom, že se pouští do nerovného boje a že jeho čin nezůstane bez následků – ale jinak se zachovat nemohl, na misce vah zvítězilo svědomí.

V následujících dnech byl z funkce odvolán, musel okamžitě odejít a bylo mu zakázáno do budovy gymnázia vstupovat. Impuls k jeho odvolání dali nepochybně jeho kolegové-komunisté z akčního výboru, který měl »očistit od reakčních živlů« ve své pracovní náplni. Profesor Machát byl prvou obětí komunistických čistek na gymnáziu v Moravských Budějovicích. Další oběti brzy následovaly.

Úsměvy profesora Vandase

Stalo se to někdy na jaře roku 1948. Chodili jsme do kvinty a stejně jako všichni šestnáctiletí a sedmnáctiletí kluci jsme se cítili být dospělými. Měli jsme mít hodinu francouzštiny a očekávali jsme příchod profesora Lišky, ale přišel ruštinář profesor Vandas. My jsme povstali a brumendo zaprotestovali, že nemáme mít ruštinu, ale francouzštinu.

Profesor Vandas došel beze slov na stupínek, povýšeně se rozhlédl po třídě, pak usedl za katedru, otevřel třídní knihu a zapsal se. Po celou dobu nehnul ani brvou.

Znovu jsme zaprotestovali, ale on nic. Pak řekl: „*Napišeme si diktát!*“ a začal francouzsky diktovat. A my jsme to sice psali, ale foneticky. Byla to samozřejmě klukovina oceněná dvojkami z mravů.

Profesor Tomáš Vandas patřil ke generaci mladých profesorů. Kdybych měl popsat něco, co bylo na něm typické, pak by to asi byla jeho zvláštní kamenná tvář. Nevzpomínám si vůbec, že by se někdy od srdce zasmál. Jeho smích – to byl jen lehký záblesk, který dobrý pozorovatel dokázal zachytit spíše v očích, než vyčíst z výrazu jeho tváře. Byl vášnivým šachistou, a není proto vyloučeno, že to byla profesionální deformace. Šachisté a hráči pokeru jsou mistři v sebeovládání, aby nedali najevo souperům své pocity. On mi dost připomínal hráče pokeru. Když jsem se s ním poprvé setkal, měl jsem dokonce nepříjemný pocit, jako by mě přehlížel.

Byl pravým opakem našeho franštináře profesora Aloise Lišky, který se stále usmíval a měl smysl pro jemný humor. U Lišky člověk vždy s jistotou věděl, jakou má náladu, zda mluví vážně, nebo žertuje. Měl přirozenou autoritu, dovedl citlivě komunikovat s celou třídou, nevyhrožoval, choval se k nám jako k mladším partnerům.

Profesor Vandas situaci tehdy nezvládl. Možná také proto, že se ji snažil vyřešit silou. Když vstoupil do třídy, třída zareagovala lehce humorným protestem – my nemáme ruštinu, máme mít francouzštinu. Kdyby tuto nabídku k dialogu přijal a odpověděl s úsměvem – když máte mít francouzštinu, tak si napíšeme francouzský diktát, asi by vznikla úplně jiná situace.

Šachový kroužek

Dlužno ale dodat, že profesor Vandas nebyl ve skutečnosti tak arogantní, jak se nám tehdy v kvintě jevil. Blíže jsem ho poznal později, když jsem začal chodit do šachového kroužku, který on vedl. Tam jsem si teprve uvědomil, že je to ve skutečnosti velmi citlivý člověk a že ta kamenná tvář je jen maskou, kterou chrání své nitro. Nevím, zda se mu podařilo naučit mě rusky, ale určitě se mu podařilo probudit ve mně zájem o šachy.

V té době jsem je hrál, především jeho zásluhou, velmi dobře a dlouho jsem průměrné soupeře lehce porážel. Pominu-li fakt, že mně hra v šachy přinášela radost a zvyšovala prestiž mezi kamarády – naučila mě logickému myšlení, strategickému chování, ale také sebeovládání a rozvaze, protože v šachové hře stačí jediný neuvážený krok a pracně budovaná strategie se zhroutí jako hromádka z karet, hra je nenávratně ztracena.

Vandasova posedlost hrou v šachy se brzy přenesla i na mne. Myslím, že jsem šachům věnoval až příliš mnoho času na úkor školy. Už jsem se nespokojoval jen s herní praxí, ale začal jsem studovat šachovou teorii. Profesor Vandas s námi často hrával simultánky a já si strašně moc přál – alespoň jednou v životě ho porazit.

Ve vzpomínkách se mi vybavuje dávná scéna, kdy jsme jednou v létě vyjeli vlakem na školní výlet do Vranova nad Dyjí. Příznivci šachu se sesedli do jednoho kupé. Profesor Vandas hrál bílými kameny na pěti nebo šesti šachovnicích. Byl jsem jedním z jeho protihráčů. Vidím ho, jako by to bylo dnes. Stál v uličce u okna, ruce za zády..., mlčky, zamyšleně pozoroval ubíhající krajinu..., občas vstoupil do kupé, obešel nás, udělal svůj tah a vrátil se zpět... S přibývajícími kilometry ubývalo soupeřů. Nakonec zůstal poslední. Ten uhrál čestnou remízu. Kdo to byl, to už nevím. Již delší dobu jsem hru sledoval jako divák. Prohranou partii jsem vzdal jako jeden z prvních.

Uplynula řada let. Dávno jsem měl po maturitě a žil už v Praze. Jako zaměstnaný člověk jsem na šachy už mnoho nepomýšlel. Až jednou – čistou náhodou jsem o víkendu ze zvědavosti zabloudil na nějaký šachový turnaj. Bylo to na Václavském náměstí.

Snad jsem si chtěl trochu zavzpomínat a osvěžit šachové myšlení. Mlčky procházím kolem šachovnic, prohlížím jednotlivá postavení a hodnotím šance soupeřů, když znenadání uslyším za sebou dobře známý hlas – *Dobrý den...* Byl to profesor Vandas. V první chvíli se mi zdálo, že za celá ta léta, co jsem ho neviděl, se vůbec nezměnil. Vypadal úplně stejně – ale něco na něm bylo přece jen trochu jiné, něco, co mi se vzpomínkami nějak nehrálo. Pak mi to došlo. Profesor Vandas se na mě ze široka usmíval.

Bylo to mé poslední setkání s profesorem Vandasem. Od té doby jsem ho už nikdy nespatriřil. Pracoval jako komorní stenograf, a to v pěti nebo šesti světových jazycích. Někdy v šedesátých letech jsem se doslechl, že na vrcholu své kariéry tragicky zahynul.

XI. Vsesokolský slet přerostl v mohutný protikomunistický protest

V sobotu 19. června 1948 začal v Praze XI. všesokolský slet, kterého jsem se jako šestnáctiletý dorostenec zúčastnil. Jeho průběh nepochybně ovlivnily události, které mu předcházely.

Nad ránem 10. března 1948 byl nalezen pod oknem koupelny svého bytu v Černínském paláci ministr zahraničí Jan Masaryk. Byl polonahý a mrtev. Spekulovalo se o sebevraždu, ale jeho poslední dny nenapovídají nic o jeho nervovém zhroucení a myšlenkách na sebevraždu. Poté, co odmítl rezignovat s ostatními nekomunistickými členy Gottwaldovy vlády, dál plní úkoly vyplývající z jeho funkce.

Na výročí narozenin svého otce dne 7. března se zúčastnil velké přehlídky Sokolů na Staroměstském náměstí, aby pak odjel na otcův hrob do Lán. Příští den 8. března byl na vzpomínkovém večeru Národního divadla a 9. března při audienci nového polského velvyslance v Benešově vile v Sezimově Ústí.

Jana Masaryka jsme všichni milovali pro jeho neobyčejnou lidskost a osobitý humor. Za války hovořil z Londýna a posiloval v nás víru a naději. Těžko se dalo uvěřit, že člověk, který tak miloval život a lidi, šířil kolem sebe jen optimismus a dobrou náladu a kterého jsme před několika měsíci bouřlivě zdravili na předsletových tělovýchovných slavnostech v Praze, najednou spáchal sebevraždu skokem z okna.

A konečně tu byla rezignace prezidenta Beneše. Ten 7. června zcela neočekávaně rezignoval a 14. června byl, komunisty ovládaným parlamentem, zvolen prezidentem Klement Gottwald. V souvislosti s Benešovou abdikací se nám vybavovala scéna z filmového týdeníku, kde bylo zachyceno jednání prezidenta Beneše s Gottwaldem během únorového převratu. Na těch záběrech je vidět, jak je prezident Beneš rozzloben a prudce gestikuluje, zatímco Gottwald jen bohorovně krčí rameny. Ta scéna nepřipomíná jednání, ale spíše vyhrocený ostrý nátlak. V novinách a rozhlase byla veřejnost opakovaně ujišťována, jakého vítězství dosáhl pracující lid volbou dělnického prezidenta a jak moc Gottwalda milujeme, ale to nebylo vůbec pravda. Funkce prezidenta byla u nás vždy spojována se vzdělanou a kultivovanou osobností, a tou Gottwald, ve srovnání se svými předchůdci, rozhodně nebyl. Pro širší veřejnost bylo jeho zvolení do slova šokem.

O některých historických událostech rozhodují náhody

V této poněkud rozjitřené atmosféře začínal XI. všesokolský slet vystoupením žactva. Říká se, že o některých historických událostech rozhodují náhody, a tak tomu zřejmě bylo i tentokrát. Zcela náhodná událost, která se odehrála při vystoupení žákyň na Strahovském stadionu, předznamenala celý další průběh sletu.

Stalo se, že když mladé dívky čekaly za vstupní bránou na své vystoupení, krátily si čas povídáním a prozpěvováním. Tu kohosi napadlo, že by po skončení svého vystoupení mohla děvčata provolat slávu prezidentovi Benešovi. Skupinka děvčat poslechla a po úspěšném vystoupení několikrát za sebou zvolala: *Ať žije prezident Beneš!*

Chvilí bylo ticho, ale pak se ozvalo z jiného místa: *At' žije prezident Beneš!* A pak znovu odněkud. Volání se stupňovalo, až se k němu přidala i část diváků na zadní tribuně – a v té chvíli ho zachytily rozhlasové mikrofony reportéra Československého rozhlasu. Do celé republiky byla vyslána zpráva: na Strahově se provolává sláva prezidentovi Benešovi. Další průběh sletových vystoupení žactva již proběhl bez problémů, jen počasí nebylo příznivé, často pršelo a bylo chladno. Závěrečný průvod žactva Prahou, který měl být v neděli 20. června, byl odvolán.

Týden po vystoupení žactva, ve dnech 27. 6. až 29. 6. 1948, patřil strahovský stadion dorostu. Do Prahy nás přivázely zvláštní vlaky v upravených nákladních vagonech. Na generálce jsme hodně promokli, ale pak se počasí umoudřilo. Cvičilo nás asi 17.000 a na rozdíl od předsletových her jsme tentokrát měli na sobě bílá tílka a červené trenýrky. Na plochu strahovského stadionu jsme vybíhali z brány poklusem. Když jsme po několika minutách doběhli na své značky a plochu stadionu zaplnili ve vyrovnaných řadách, hlediště zaburácelo potleskem. Vzpomínám si, že v jedné části cvičení jsme základní hudební motiv hvízdali.

V neděli dopoledne vyvrcholilo naše vystoupení na XI. všesokolském sletu slavnostním průvodem Prahou. Zúčastnilo se ho 70.000 dorostenců a dorostenek. Průvod začínal na Václavském náměstí, kam jsme postupně přicházeli ze dvou seřadišť. Jedno seřadiště bylo před Wilsonovým nádražím, druhé v prostoru Žitné ulice. Počasí nebylo moc příznivé, bylo chladno a občas pršelo, ale nálada byla výborná, vyhrávaly se a zpívaly sokolské písně, smáli jsme se a křičeli *»Nazdááár«* nebo *»Moravské Budějovice zdraví Prahu«*. Když jsme dorazili na Václavské náměstí, bylo již zcela naplněno přihlížejícími lidmi. V emotivní atmosféře zaznělo občas odněkud volání *»At' žije prezident Beneš!«*. Začali jsme zcela spontánně volat také: *»At' žije prezident Beneš! At' žije prezident Beneš!«* Nepřipadalo nám to jako provokace a neměli jsme ani v úmyslu provokovat. Prezident Beneš sice odstoupil, ale všichni jsme ho měli pořád rádi, tak proč bychom mu nemohli provolávat slávu? Zejména, když jsme cítili to obrovské uvolnění emocí, že jsme mohli své potlačované pocity svobodně vykřičet do světa. Lidé nám mávali, smáli se, někteří byli tou atmosférou dojatí. A tak jsme za doprovodu svižných sokolských písní a provolávání hesel pochodovali rozjásaným Václavským náměstím. Na Můstku jsme zatočili doleva a pokračovali dále až k Národnímu divadlu.

Rozjásané dorostenky
u Národního divadla

Události, o nichž hovořím, se staly velmi dávno, takže mé vzpomínky jsou hodně mlhavé. Pamatuji si na ně jen proto, že byly provázeny silnými emocemi a že jsem se o nich později s kamarády bavil. Zcela jistě vím, že jsme za neustálého provolávání hesel pokračovali po vltavském nábřeží směrem ke Staroměstskému náměstí, kde byla hlavní tribuna. Když jsme se blížili Pařížskou ulicí ke Staroměstskému náměstí, došel nám *»tichou poštou«* vzkaz, abychom při pozdravu tribuny na protest odvrátili tváře.

Nám především vadilo, že se veřejně lhalo

Byli jsme ještě kluci a moc jsme politice nerozuměli, těžko tedy říci, že jsme protestovali proti komunistickému režimu, který jsme vlastně pořádně neznali. Nám především vadilo, že se lhalo, že se veřejně lhalo. Byli jsme sokolové, někteří z nás i skauti a prolhanost jsme nesnášeli. Proto jsme odvrátili od tribuny své tváře. A sotva jsme tribunu minuli, volali jsme opět *»Ať žije prezident Beneš!«*. Veřejná bezpečnost zaznamenala ještě další hesla: *»My jsme děti Masaryka, my jsme děti Beneše!«*, *»Ať žije Masarykova a Benešova republika«*, *»My chceme na sletě prezidenta Beneše«*.

Nečekaně mohutné protesty při průvodu dorostu komunisty zaskočily. S něčím takovým zřejmě vůbec nepočítali. Podporovali přípravy na všesokolský slet hlavně proto, aby mohli před celým světem demonstrovat, jak jsou u nás všichni s vládou spokojeni a jak všichni podporují politický vývoj v lidově demokratickém zřízení po únorovém puči, ale teď hrozilo, že by účastníci sletu členstva mohli při slavnostním průvodu Prahou masově proti režimu demonstrovat.

Slavnostní průvod členstva Sokola se konal 6. července 1948. Po zkušenostech s průvodem dorostu se na průvod členstva komunistický režimem pečlivě připravil. Dalo se očekávat, že k nějakým protestům dojde, protože v sokolských jednotách už akční výbory prováděly změny a do vedení se dostávali cizí lidé, kteří s ideály sokolstva měli pramálo společného.

Pod západní tribunou byl ukryt po zuby ozbrojený oddíl SNB

Přijatými opatřeními se komunisté snažili protestům zabránit. Pořadatelskou službu doplnili svými lidmi, k dispozici měli čtyři tisíce příslušníků SNB a několik tisíc milicionářů, málokdo tušil, že pod západní tribunou strahovského stadionu je ukryt po zuby ozbrojený oddíl SNB vybavený i kulomety. Bylo vytištěno několik set falešných činnovnických průkazek pro tajné hlídače rozptýlené mezi účastníky sletu i diváky, vytisklo se několik tisíc falešných vstupenek na tribuny, které byly rozdány mezi spolehlivé strážníky s rozkazem obsadit *»svá«* místa před příchodem oprávněných diváků a znemožnit jim tak přístup na místa řádně zakoupená. Diváci na tribunách pak byli svědky, jak policie odváděla oprávněné majitele vstupenek *»pro narušování veřejného pořádku«*. V cestě průvodu byly rozestavěny rozhlasové vozy s mohutnými tlampači, které měly nepřetržitě vysílat hlučné pochody a komunistická *»státotvorná«* hesla, aby se přehlušily hlasy pochodujících sokolů a přihlížejících diváků.

Přes všechna opatření, jimiž chtěli komunisté zabránit, nebo alespoň oslabit očekávané protesty účastníků sletu, průvod nakonec vyzněl jako bouřlivý projev odporu proti komunistickému režimu.

Hlas reproduktorů přehlušovaly spontánní projevy pochodujících sokolů, nadšeně opětované diváky, kteří lemovali celou trasu průvodu, nebo mávali a volali z vyzdobených oken protilehlých domů. Proti stovkám tisíců demonstrujících neměli nastrčení hlídači moc šancí. Takovou masu nedokázali zastavit, a tak jen bezradně přihlíželi.

Rozesmáté tváře Sokolů při průvodu Prahou... zarputilé tváře komunistických „pořadatelek“

Během sletového průvodu bylo pozatýkáno asi 200 Sokolů, které vytahovali příslušníci SNB a Lidových milicí z průvodu a odváželi k výslechu. Ještě několik týdnů po ukončení sletu lidé potkávali Sokoly vracející se v sokolských krojích z vězení.

Komunisté se však nespokojili jen s potrestáním vzpurných Sokolů a jejich příznivců, ale snažili se i o to, aby o sletových událostech nevznikl věrohodný dokument. Bývalo zvykem, že o každém sletu byl vydáván památník, který uchovával o sletu pravdivé svědectví pro další generace. Takový památník byl připravován i pro XI. všesokolský slet, ale po únorovém puči byl přípravný výbor pro jeho vydání podřízen přísné cenzuře. Bylo mu nařízeno vyškrtat jména, která se komunistům nelíbila a nahradit je jmény nadiktovanými, cenzura zasahovala i do textu.

Nebylo zbylí, měl-li památník vůbec vyjít, musel výbor na podmínky cenzorů přistoupit. Ani to však nepomohlo. Když už byla sazba zalomena a stránky očíslovány, odmítlo ministerstvo informací přidělit pro tisk papír. Sazba musela být rozmetána. Ministr informací Václav Kopecký si oddechl. Cíle bylo dosaženo. Dokument o masové protikomunistické demonstraci byl zničen. Za čas se na to pozapomene a lidé uvěří Rudému právu, že na sletě protestovala jen »*hrstka reakčních ztroskotanců*«.

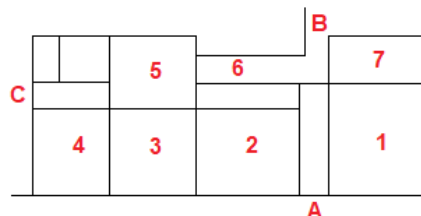
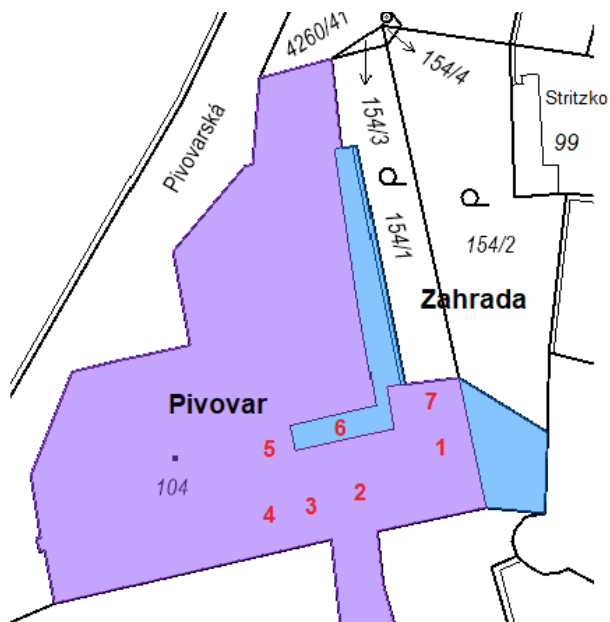
Ale stalo se něco, s čím soudruh ministr nepočítal. Zachoval se kartáčový obtah sazby a ten byl tajně propašován za hranice. Díky obětavé a nezištné pomoci amerických Sokolů vyšel v New Yorku v omezeném rozsahu knižně.

Dnes je toto svědectví uchováváno jako vzácný historický dokument.

1949

Při plachtění jsem zažil ten nejnádhernější pocit svobody

Ke konci války jsem často pozoroval vysoko na obloze stříbrné stroje britských a amerických letounů, které mířily s nákladem bomb za svým cílem. Asi jako každý kluk v tom věku, jsem zatoužil po létání, a kdesi v mém nitru tento sen zůstával ukryt. Naše zahrada v Moravských Budějovicích sousedila s pozemkem, který patřil rodině *Stritzků*, takže jsme se na zahradě občas vídali a hovořili. Stritzkovi měli čtyři syny – Arnošta, Otu, Rudolfa a Viléma (říkalo se mu Willy). Arnošt vystudoval práva, Ota byl akademickým malířem, Rudolf se zabýval obchodem a Willy se stal strojním inženýrem.

- A Hlavní vchod
- B Vchod na zahradu
- C Vchod do provozní části pivovaru

- 1 Kanceláře, stáčírna láhvového piva
- 2 Obývací pokoj
- 3 Ložnice dětí
- 4 Ložnice rodičů
- 5 Kuchyně, koupelna, WC
- 6 Dvůrek
- 7 Terasa přístupná ze zahrady

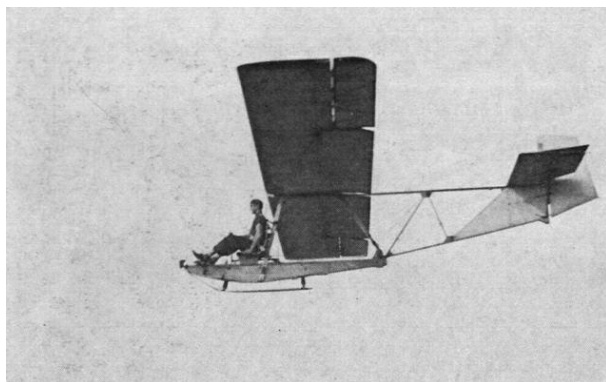
Willy byl nejmladší a v době, kdy já jsem studoval na gymnáziu, studoval na technice. A byl to právě on, kdo můj tajný sen o létání oživil. Jednou mi na zahradě prozradil, že je pilotem bezmotorových letadel a se zaujetím mi vyprávěl své letecké zážitky. Hltal jsem každé jeho slovo a začal přemýšlet o tom, že bych to mohl někdy s tím bezmotorovým létáním také zkusit.

Od rozhovoru o létání uplynulo pár týdnů, bylo to na jaře 1948, mně bylo šestnáct, když přišel do gymnázia jakýsi dotazník, a v němž byli vyzváni zájemci o létání z řad studentů, aby se přihlásili k přezkoušení, zda mají pro tento obor fyzické a psychické předpoklady. Těm, kteří splní daná kritéria, byl slíben bezplatný výcvik v bezmotorovém létání. Byla to celostátně organizovaná akce, která měla podchytit zájemce o létání, budoucí vojenské piloty. Takovou příležitost jsem si nemohl nechat ujít. Byl jsem asi jediný z Moravských Budějovic, kdo se přihlásil. Rodiče byli chvíli v rozpacích, když jsem jim řekl, že chci být pilotem, ale nakonec souhlasili.

Zájemci o bezmotorové létání byli postupně zváni do Prahy, kde prošli nejprve lékařskou prohlídkou, absolvovali psychotechnické testy, zkoušela se rychlost reakcí na vnější podněty a schopnost poradit si v nečekaných situacích. Z několika stovek uchazečů jich bylo vybráno asi dvacet. Ti absolvovali o prázdninách 1948 a 1949 plachtařské kursy. Na letišti v Brně Medlánkách stupně A, B a v Podhořanech u Čáslavi stupeň C.

Letiště Brno Medlánky

Plachtařské stupně A, B jsem absolvoval na kluzáku Z-23 Honza. Začínalo se starty gumovým lanem a skoky ze svahu u stupně A, jejichž cílem bylo udržet rovnováhu v přímém letu nebo skluzu.

Stupeň B pokračoval startem za navijákem a k jeho získání bylo zapotřebí udělat po vypnutí ve výšce 100 až 150 m nad letištem okruh.

Stupeň C vyžadoval nejméně jeden let trvající déle než 5 minut, provedený ve větší výšce než je místo startu. Příprava na céčko proběhla na dvousedadlovém větroni Kranich (Jeřáb) spolu s instruktorem, vlastní výcvik na větroni Z-24 Krajánek.

Po absolvování výcviku jsem obdržel pilotní průkaz. Pokoušel jsem se ještě získat stříbrné C, k čemuž bylo zapotřebí setrvat ve vzduchu pět hodin. To se mi ale nepodařilo. Přesto jsem při plachtění zažil ten nejnádhernější pocit svobody – vysoko ve vzduchu, kolem šumí vítr, člověk je tam zcela sám, odkázán jen na své schopnosti.

Nějakou dobu jsem dokonce koketoval s myšlenkou, že bych se mohl stát profesionálním pilotem, k létání jsem se ale už nikdy v životě nedostal. Možná, že o tom rozhodla zvláštní osudová varování. Během plachtařského výcviku na letišti v Brně Medlánkách jsem míval službu signalizace.

Princip startu letadla navijákem se podobá vypouštění papírového draka na šňůře. Startovací zařízení tvoří velký ocelový buben, uváděný do pohybu automobilovým motorem. Rychlost otáček se reguluje podobně jako u automobilu převodem na hnací hřídel. Na otočném bubnu je navinuto ocelové lanko o průměru asi 4 - 5 mm. To může být dlouhé 1000 až 1200 m. Na konci je lanko opatřeno kroužkem, který se zapojí do vypínacího zařízení větroně.

Při startu letadla stojí u navijáku a větroně obsluha. Jakmile je lano připojeno k větroni a pilot je připraven ke startu, obsluha u větroně zvedne terč na znamení, že naviják může začít navíjet. Start navíjení lanka na buben signalizuje obsluha u navijáku rovněž zvednutím terče. Letadlo se dává zvolna do pohybu a v té chvíli dávají oba obsluhující terče dolů. Naviják postupně zvyšuje rychlost, letadlo se »odlepí« od země a začne stoupat. V dostatečné výšce pilot srovnává letadlo do normální polohy a vypíná vlečné lano. Letadlo pokračuje v letu, lano padá volným pádem na letištní plochu.

Koncem července roku 1948, kdy jsem měl službu u navijáku, stalo se při jednom startu něco zcela mimořádného. Obsluha u startu zvedla terč, já ho rovněž zvedl a naviják začal zvolna navíjet lano. Po chvíli dala obsluha terč dolů na znamení, že letadlo je v pohybu. Já jsem dal terč také dolů a naviják začal zrychlovat.

Byl to větroň Z-24 Krajánek. Kdo v něm startoval, to jsme u navijáku nevěděli, protože start byl od nás vzdálen asi 1 km. Krajánek se lehce zvedl, ale po chvíli šel dolů, bouchnul předkem o zem, pak začal prudce stoupat do výše asi 20 m, aby vzápětí začal opět padat, tentokrát po křídle – a zřít se na zem.

U navijáku jsme měli starý německý terénní automobil KDF, který sloužil pro natahování ocelového lanka. Nasedli jsme do něj a ujížděli k místu neštěstí. Vypadalo hrozně.

Z rozbitého Krajánka zbyla hromádka trosek. Právě vyprošťovali pilota. Byl zkrvavělý a v bezvědomí. Pohlédl jsem mu do tváře.

V troskách větroně ležel muž, který mi před několika měsíci nadšeně vyprávěl o plachtění a bezesporu ovlivnil mé rozhodnutí – Willy Stritzko. Navzdory hrozivě vypadající havárii, byl jen zraněn. Měl otřes mozku, řezné rány, odřeniny a zlomeniny.

Willy Stritzko se ze všeho vyléčil a za nějaký čas se k plachtění opět vrátil. Dostudoval vysokou školu, stal se strojním inženýrem a řadu let pracoval ve firmě Motorpal v Jihlavě. V roce 1968 emigroval a s celou rodinou se usadil ve Švýcarsku.

Druhé osudové varování jsem zažil v Podhořanech u Čáslavi. Tentokrát šlo o život mně. Opět jsem měl službu u navijáku a signalizoval jsem startujícímu letadlu. Platí taková zásada, že pilot vypíná vlečné lano ve chvíli, kdy dosáhne potřebné výšky a je v takovém místě, že ocelové lano padá na letištní plochu před navijákem.

Při jednom startu se ale stalo, že pilot vypnul lano až ve chvíli, kdy byl za navijákem. Já jsem to hned nezaregistroval. Teprve svištění dopadajícího lana kousek ode mne mě vyděsilo, že jsem začal utíkat, aby mě nezasáhlo. Byl jsem naprosto v šoku, a místo toho, abych běžel před naviják, rozběhl jsem se za něj, takže padající lano mě začalo pronásledovat. Cítil jsem, jak dopadá na zem těsně za mnou. Kličkoval jsem, ale lano stále za mnou. Zoufale jsem se vrhl rybičkou do strany, abych unikl z dráhy padajícího lana. Dopadl jsem a čekal, co bude dál. Dvě nebo tři vteřiny znělo ještě bušení do země, pak nastalo ticho. Ocelové lano leželo na místě, kde jsem se ještě před několika okamžiky nacházel.

Větroň Z-24 Krajánek

MELODY SEXTET

Jirka Horák saxofon, Laďa Horký saxofon, Zdeněk Knesl trubka,
Luboš Kabelka bicí, Luboš Klen kytara, Luboš Čuka klavír

Laďa a Zdeněk doprovázejí Olinu Rovenskou

My jsme obdivovali většinou to, co bylo z oficiálních míst kritizováno a považováno za buržoazní přežitek – kavárny, noční bary, sladký život zlaté mládeže první republiky, džez. K navození atmosféry nám postačila kavárna Grand. Hrály se nádherné melodie nesmrtelného *Glenna Millera* z filmu *Zasněžená romance... In the Mood, Moonlight Serenade, Chattanooga Choo Choo*. Kapelník Jirka Horák čelil občas tlaku, že kluci hrají příliš americky, ale oni hráli jen to, co se jim líbilo a co chtěli slyšet jejich posluchači.

Jednou, když měli kluci zrovna pauzu, tak jsem k němu usedl a za klavírní improvizace recitoval verše Vítězslava Nezvala:

*Naše životy jsou truchlivé jak pláč
Jednou k večeru šel z herny mladý hráč
venku sněžilo nad monstrancemi barů
vzduch byl vlhký neboť chýlilo se k jaru
avšak noc se chvěla jako prerie
pod údery hvězdné artilerie
které naslouchali u politých stolů
píjáci nad sklenicemi alkoholů...*

„Škoda že nehraješ na trombón,“ povzdechl si kapelník Jirka Horák.

A já to přijal jako výzvu. Zajel jsem do Znojma a ve starém vetešnictví jsem si koupil tahový trombón neboli pozoun. Jako správný skaut jsem občas troubíval večerku, takže tajemství vzniku tónu na dechovém nástroji jsem už znal. Za pomoci klavíru jsem si odvodil do jaké polohy musí být vytažena pohyblivá část pozounu, aby vznikl určitý tón. Pak už byl jen krok k tomu, abych se naučil zahrát celou stupnici.

Za dva měsíce jsem se hlásil do služby u kapelníka Jirky Horáka spolu s basistou Edou Heráleckým. To už byl manažerem orchestru profesor Orlíček a přihlásil nás do Soutěže tvořivosti mládeže.

KRAJSKÉ KOLO SE KONALO V JIHLAVĚ A MY JSME HO VYHRÁLI !

Za odměnu jsme dostali týdenní pobyt v Domašově v Jeseníkách.

Kavárna GRAND na dobové fotografii (čelně vlevo)

1950

Čtyři justiční vraždy

Ted' už máme, co jsme chtěli, do rachoty zvesela, ... halasí v československém rozhlasu od rána do večera budovatelské písně, ... vyhrňme si rukávy, než se kola zastaví ... hej-rup, hola hej, do práce se dej, ... huláká městský rozhlas na ulicích.

Píše se rok 1950. Máme za sebou největší vykonstruovaný politický monstrproces v komunistickém Československu – proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice se skupinou Dr. Milady Horákové

Rudé Právo 1. 6. 1950

Chtěli válku proti republice, aby kapitalisté mohli znovu vykořisťovat náš lid

První den přelíčení: Obžalovaná Horáková se přiznává k nejtěžším zločinům

Rudé Právo 2. 6. 1950

Špionáž, rozvrat, návrat ke kapitalismu – program agentů ve službách podněcovatelů války

Rudé Právo 3. 6. 1950

Teroristickými akcemi chtěli zmařit mírovou výstavbu naší země

Třetí den procesu s vedením záškodnického spiknutí proti republice

Rudé Právo 4. 6. 1950

Bdělost našeho lidu zmařila spiknutí bandy záškodníků a špiónů, spolčených s imperialistickými diplomaty

Rudé Právo 6. 6. 1950

V bahně zrady, stíhání opovržením všeho pracujícího lidu, končí rozbíječi jednoty dělnické třídy

Pátý den procesu s vedením záškodnického spiknutí proti republice

Rudé Právo 7. 6. 1950

Svědectví novým dokladem o nejtěžších zločinech souzených velezrádců a špiónů

Šestý den procesu s vedením záškodnického spiknutí

Rudé Právo 9. 6. 1950

Rozsudek státního soudu dopadl plnou vahou na odpornou bandu velezrádců a špiónů

JUDr. Milada Horáková **trest smrti**

JUDr. Oldřich Pecl **trest smrti**

JUDr. Josef Nestával **doživotí**

František Přeučil **doživotí**

JUDr. Bedřich Hostička **28 roků**

JUDr. Jiří Křížek **22 roků**

Vojtěch Dundr **15 roků**

Jan Buchal **trest smrti**

Záviš Kalandra **trest smrti**

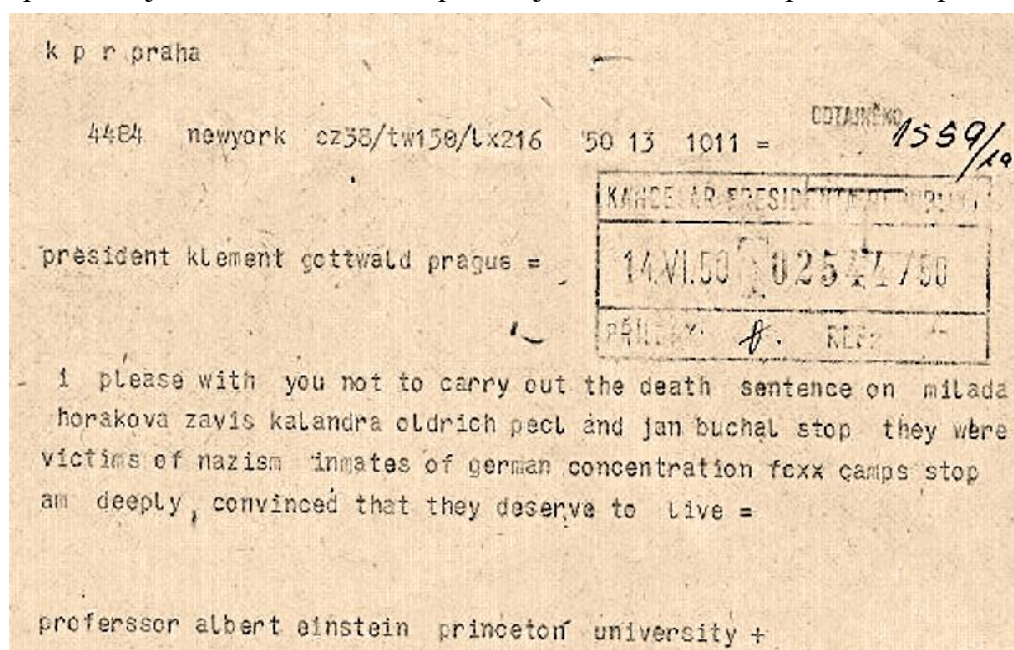
JUDr. Jiří Hejda **doživotí**

Antonie Kleinerová **doživotí**

JUDr. Zdeněk Peška **25 roků**

Františka Zemínová **20 roků**

Tvrdá, nemilosrdná dělnická pěst dopadla na zcela nevinné občany a poslala je na potupnou smrt. Nepomohly intervence významných osobností z celého světa, ani telegram Alberta Einsteina, nepomohla žádost o milost, první dělnický prezident Klement Gottwald milost neudělil. Nejvyšší komunista nemohl přece ukázat slabost. Odsouzení museli být popraveni; pro výstrahu, aby lid pochopil, jak si vládnoucí komunistická strana představuje likvidaci třídního nepřítele, jak označovala své politické odpůrce.

Prosím, abyste nevykonávali rozsudek smrti nad Miladou Horákovou, Závěšem Kalandrou, Oldřichem Peclm a Janem Buchalem. Byli oběti nacistů věznění v koncentračních táborech. Jsem hluboce přesvědčen, že si zaslouží žít.

profesor Albert Einstein Princeton University

Drahomíra Křížková

V roce 1950 mi bylo osmnáct, a podobně jako je tomu u většiny mladých tohoto věku, politika nebyla ve středu mých zájmů, nicméně to, co se v mém okolí odehrávalo, se nedalo jen tak lehce přehlédnout. Přispělo to k tomu, že jsem o ní začal více přemýšlet a postupně jsem si uvědomoval, že něco není u nás v pořádku. V té době už byly státní hranice neprodyšně uzavřeny, české a slovenské zahraniční vysílání bylo rušeno, stejně jako za nacistické okupace. Od konce války uplynulo teprve pět let a vzpomínky na tu dobu byly dosud živé. Pak začaly monstrózní politické procesy s desítkami let vězení a popravami významných osobností. Rodiče nezakrývali, že soudy jsou vykonstruovaným politickým divadlem k zastrašení veřejnosti, ale v osmnácti si člověk myslí, že už je dospělý, že má svůj vlastní rozum, a když se ho události bezprostředně nedotýkají, na názory rodičů moc nedá. Jenže politické události mě nakonec dostihly.

Drahomíra Křížková studovala na gymnáziu v Moravských Budějovicích stejně jako já. Když ona maturovala, bylo jí osmnáct, mně bylo třináct a měl jsem za sebou teprve sekundu. Blíže jsme se poznali až po válce. Oba jsme chodili do Sokola. Jezdil jsem do Chvalatic, kde měli Sokolové chatu. Tam jsem Drahomíru poznal při zpěvu tramských písní u táboráku. Občas jezdila na chatu Honolulu, která se nacházela až na konci Chvalatické zátoky. Jednou jsem ji tam vezl.

Někdy kolem roku 1949 se vytvořila skupina mladých lidí, kteří byli nespokojeni s politickou situací a usilovali o to, aby v Československu byly vyhlášeny nové svobodné volby pod kontrolou OSN. Psali a rozmnožovali na psacích strojích letáky a vhazovali je do poštovních schránek. Jejich činnost byla v souladu s platnou ústavou. Přesto byli všichni zatčeni a ve vykonstruovaném procesu v kauze s »protistátní skupinou Prudík a spol.« odsouzeni k vysokým trestům. Drahomíra Křížková dostala 14 let.

Proces se konal 18. března 1950 v sále Besedy, tehdy Okresního osvětového domu. Museli se ho povinně zúčastnit žáci vyšších ročníků středních škol.

Jako osmnáctiletý septimán jsem byl poprvé na soudním procesu, znal jsem soudce z lidu, většinu obžalovaných, a strašně mně bylo líto tříadvacetileté kamarádky Drahomíry. Pro ni to byla osobní tragédie, ze které se už nikdy nevzpamatovala. Drahomíra žila v ústraní až do své smrti. Za zničený lidský život se jí nikdo neomluvil, za prokazatelný justiční zločin nebyl nikdo potrestán.

Gentleman Ivo Mareš

Ivo Mareš, syn předválečného znojemského starosty, absolvoval poslední maturitní rok 1950/51 na našem gymnáziu. Ve Znojmě měl sexuální aférku s paní učitelkou, tak ho raději přesunuli k nám. Do tehdejší ještě idylické atmosféry malého města, alespoň tak se nám tehdy jevila, zcela zapadl, nebo přesněji řečeno obohatil ji o svůj osobitý projev. Poznal jsem ho v Grandu, kde jsme se odpoledne scházivali a hráli kulečnick. Bylo to patrně v den, kdy nastoupil do našeho gymnázia a já o tom ještě nevěděl.

Seděl jsem a pozoroval hrající kolegy, když do kavárny vstoupil neznámý mladý muž. Rozhlédl se, a pak zamířil lehce houpavým krokem ke kulečnickovému stolu. Byl perfektně oblečen. Sako, vesta, kalhoty, boty na vyšším zúženém podpatku, v kapsičce kapesníček. Vše dokonale sladěno. Zíral jsem na něho jako u vytržení. Připadalo mi, jakoby ten muž právě sestoupil z filmového plátna. Usedl k malému stolku proti kulečnicku, vyndal zlatou tabatěrku, elegantním gestem uchopil cigaretu a vložil ji do úst. Pak zalovil v saku a v ruce se mu objevil malý stříbrný zapalovač, zapálil si, lehce vyfoukl kouř a cigaretu odložil na popelník. To už se před ním ukláněl vrchní...

Snad jen malý dodatek – Ivo Mareš nikdy doopravdy nekouřil, všechno byla jen pečlivě nacvičená gesta.

Ivo Mareš na maturitní fotografii... a se svou přítelkyní Jiřinou Šlaisovou

Marešova vila ve Znojmě
za války sídlo gestapa.

1951

Zakázané maturity

V květnu 1951 odstartovaly na všech středních školách politické čistky mezi abiturienty, kteří se chystali k závěrečným zkouškám. Měly zajistit, aby se k maturitám nedostali studenti, jejichž *»třídní původ«* a politické názory nedávaly režimu dostatečnou záruku, že budou podporovat oficiální vládní politiku. Po prvních politických procesech, které začaly už v roce 1948, po čistkách v armádě, policii, na úřadech a vysokých školách, přišly nyní na řadu střední školy.

Akce byla nařízena utajeným výnosem ministerstva školství a osvěty už na začátku roku 1951. Během května 1951 začaly na všech československých středních školách pracovat zvláštní maturitní komise, které shromažďovaly na studenty posledních ročníků politické posudky. Několik dnů před závěrečnými ústními zkouškami bylo stovkám abiturientů středních škol po celé republice oznámeno, že ke zkouškám *»nejsou připuštěni«*.

Do maturitních písemek na gymnáziu v Moravských Budějovicích zbýval asi týden, když jsem se doslechl, že někteří spolužáci nemají být z politických důvodů připuštěni k maturitě. Pronásledování různých *»nepřátel socialismu«* nebylo v té době něco neobvyklého, ale dosud se vždy týkalo příslušníků starších generací, kteří se mohli určitým způsobem aktivně podílet na hospodářském nebo politickém životě společnosti, ať už v minulosti nebo současnosti, a – dejme tomu – ho nějak ovlivňovat, ale my, osmnáctiletí, devatenáctiletí studenti?

Připadalo mi to absurdní a těm zprávám jsem moc nevěřil, ale pak mi sdělil můj spolužák a přítel, František Karbaš, že to není fáma, že jedním z těch postižených má být on. Jako syn bývalého řezníka prý pochází z *»buržoazní rodiny«*, a tak nemá právo na středoškolské vzdělání. Ujistil mě, že zprávu má potvrzenou ze zaručeně spolehlivého zdroje. Později se přiznal, že tím zdrojem, odkud unikla tajná informace na veřejnost, byl profesor Alois Liška.

Byl jsem zděšen. Měl jsem ještě v živé paměti nedávnou dobu, kdy nacisté zakazovali studium pro *»nevyhovující rasový původ«*. Spolužák Jiří Javorský byl nucen z rasových důvodů opakovat dvakrát poslední rok obecné školy. Do gymnázia chodit nesměl, nastoupil tam až po válce. Nyní komunisté zakazovali studium pro *»nevyhovující třídní původ«*, ačkoliv ještě nedávno, před parlamentními volbami, zaručovali všem sociální spravedlnost, právo na vzdělání a slibovali, že každý bude moci dělat to, k čemu bude mít vloh!

Nechtěli jsme se tím smířit a jen pasivně přihlížet, cítili jsme, že jde o nespravedlnost. Byli jsme si samozřejmě vědomi, že nemáme moc velkou šanci politické rozhodnutí změnit, ale něco jsme udělat museli. Ve třídě jsme byli rozdělení do dvou táborů. Radikální postoj zaujímal Rudolf Rameš, který chtěl vyvolat demonstraci a společně bojkotovat maturity, nakonec ale zůstal osamocen. Většina z nás se přiklonila ke smírnějšímu názoru – chtěli jsme vyjednávat.

Zašli jsme na Okresní výbor ČSM v Moravských Budějovicích s prosbou, zda by nemohli za postižené intervenovat, ale tam se s námi o tom nechtěli vůbec bavit.

Spoluzák František Novotný, který pocházel ze skromných rodinných poměrů a byl doma vychováván v přesvědčení a víře ve »šťastnou socialistickou budoucnost«, se již za studia stal kandidátem komunistické strany a později i jejím členem. Z vlastní iniciativy šel po nezdaru na okresním výboru ČSM orodovat kamsi na komunistický sekretariát. Netušil, jak dopadne. Důrazně ho upozornili, že pokud toho nenechá, bude i on zařazen mezi »nepřátele socialismu« se všemi dalšími důsledky. Zatím prý to berou jako mladickou nerozvážnost.

Zbývala nám poslední naděje. Mladý charismatický učitel, náš bývalý třídní profesor Antonín Mrvka. Tehdy třicetiletý »zapálený« komunist, byl už ředitelem gymnázia v Jihlavě. Měli jsme k němu naprostou důvěru, a tak jsme se domnívali, že by nám mohl poradit, jak bychom mohli za spoluzáky intervenovat a pokusit se jejich vyloučení zabránit.

Bydlel jsem s rodiči v pivovare a věděl jsem, že profesor Mrvka se vracívá pravidelně z Jihlavy domů a odpoledne chodí kolem nás Pivovarskou ulicí dolů za svou ženou Marií, která bydlela nedaleko v ulici Na Peroutce. Proto jsem navrhl, abychom tam na něj počkali. Stalo se. Čekali jsme dole na rohu Pivovarské ulice tři – František Novotný, Rudolf Rameš a já. Po chvíli se profesor Mrvka objevil nahoře na kopci a zvolna scházel dolů. Když se přiblížil, zastoupili jsme mu cestu, vyložili náš problém a požádali o pomoc. Po několika větách nám ale bylo jasné, že se s námi o tom nechce vůbec bavit.

Zdrceně jsem vyhrkl: „*Pane profesore, ale oni jsou úplně stejní jako my. My je přece známe, jsou to naši přátelé.*“

Podíval se mi do očí a po několikavteřinové dramatické pauze odpověděl: „*Musíte rozlišovat mezi přítelem a třídním nepřítelem,*“ a rychle odešel.

Ta tvrdá slova mne hluboce zasáhla. Bylo mi devatenáct a upřímně jsem věřil, že přátelství a láska jsou ty nejvyšší lidské hodnoty. Nechápal jsem, že on to tak nevnímá...

Antonín Mrvka

Milan Krejčířík

František Novotný

Rudolf Rameš

Ortel

K maturitám šlo celkem 40 studentů, 26 absolventů humanitního směru, 14 absolventů technického směru. Protože na písemky jsme směli jít všichni a všichni jsme je úspěšně udělali, trochu nás to uklidnilo. Naivně jsme si mysleli, že máme vyhráno, ale ve středu 16. května 1951, po písemných zkouškách, se sešla zvláštní maturitní komise složená z profesorů-komunistů a zástupce školské pobočky Československého svazu mládeže. Ta rozhodla, že z politických důvodů nebude k ústní maturitní zkoušce připuštěno 7 absolventů – 5 z humanitního směru a 2 z technického směru.

Lubomír Kabelka

Zdenka Kneslová

Stanislav Nahodil

Josef Nekula

Václav Šula

František Karbaš

Miroslav Šabata

S rozhodnutím jsme byli seznámeni až v sobotu 19. května 1951 na konci vyučování, poslední den před nástupem na »svatý týden«. Na vyhlášení rozsudku zareagovaly obě třídy odlišně. Na humanitním směru vyučoval poslední hodinu třídní profesor František Svoboda, který na konci hodiny rozdal vysvědčení, pak přečetl několik jmen a jen suše, bez jakéhokoliv vysvětlení, dodal, že tito studenti se už k ústním zkouškám učit nemusejí, protože jsou ze školy vyloučeni. Poté bez dalších slov odešel. Třída na to zareagovala bezmocnou soucitnou rezignací.

U nás, studentů technického směru, bylo oznámení o vyloučení kamarádů provázeno silnými emocemi a objevil se i jistý náznak protestu. Také my jsme měli na poslední hodinu třídní profesorku Vlastu Picbauerovou a i ona nám na konci hodiny rozdala vysvědčení, rozloučila se a požádala nás, abychom ještě vyčkali na příchod ředitele, který má pro nás důležité sdělení. V tu chvíli nám to bylo jasné. Někdo byl vyloučen. Za několik okamžiků vstoupil do třídy ředitel Vladimír Javůrek. V ruce držel list papíru. Postavil se za katedru, rozhlédl se po třídě a četl:

„Z rozhodnutí maturitní komise nejsou studenti František Karbaš a Miroslav Šabata připuštěni k ústní maturitní zkoušce.“ Potom dodal: *„Žádám oba jmenované, aby opustili školní budovu!“*

Na několik vteřin zavládlo ticho, ale pak třída zareagovala protestním šumem a reptáním. *„Chtěl bych vám ještě říci,“* pokračoval ředitel zvýšeným hlasem, *„že ve sborovně sedí jeden z mých kolegů u telefonu a je připraven při jakémkoliv incidentu zavolat veřejnou bezpečnost.“*

Povstali jsme a vzdorovitě mu hleděli do tváře. Chvíli se na nás díval, pak se otočil a chystal se odejít. Ve vzrušené atmosféře, za hrobového ticha, zaznělo z poslední lavice od okna polohlasně: *„Svině!“* Byl to Rudolf Rameš, náš »věčný rebel«, jediný z nás, kdo našel odvahu říci nahlas to, co jsme si všichni mysleli. Ředitel Javůrek jeho poznámku ignoroval a rychle vyšel ze třídy.

Mužská část třídy vyběhla na chodbu a zamířila do umývárny před chlapeckými záchody, kde jsme obvykle vedli dlouhé debaty. Tentokrát jsme zde stáli mlčky a nebyli schopni si vzájemně pohlédnout do tváře. V potlačovaném rozrušení jsme se bezradně dívali do bílé zdi... Pak někdo zavzlykal. Jako by se uvolnil ventil zadržovaného napětí, všichni jsme se rozbřečeli jako malí kluci. Nebyl to pláč z lítosti nad prohrou v nerovném boji, byl to pláč z bezmocnosti udělat cokoliv, čím bychom dokázali zabránit bezpráví. Cítili jsme se opuštěni, zrazeni, znásilněni a poníženi. Když jsme se trochu uklidnili a vrátili se zpět do třídy, začali jsme o prožitých událostech bouřlivě diskutovat. Po několika minutách naši debatu přerušilo opakované hlášení školního rozhlasu:

Žádáme studenty, aby neprodleně opustili školní budovu!

Babická »heydrichiáda«

Po maturitě jsem se přihlásil na stavební fakultu do Brna a protože jsem u přijímacích rozhovorů uspěl, zdálo se, že už nic nemůže zabránit tomu, abych v říjnu nastoupil na brněnskou techniku, jenže 2. července došlo k teroristickému útoku v Babicích, při němž byli zavražděni tři místní veřejní činitelé. Následovalo rozsáhlé zatýkání, monstrprocesy, popravy a vysídlování. Násilí a teror, které komunisté tehdy rozpoutali, je možné přirovnat jen k akcím nacistů po atentátu na Heydricha.

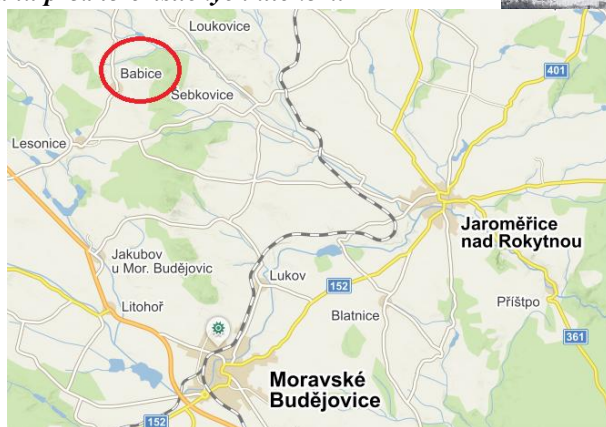
Nejblíže k událostem v Babicích měl můj spolužák Stanislav Nahodil. Byl jedním ze sedmi vyhozených studentů, kterým bylo zakázáno maturovat pro nevyhovující »třídní původ«. Rodiče vlastnili statek v Loukovících, strýc Stanislav Plichta (popravený) měl velký statek v sousedních Šebkovicích. Stanislav Nahodil se po vyloučení z gymnázia vrátil domů na rodinný statek, aby tam pomáhal rodičům na poli v nastávajících žních. Tam ho zastihla 3. července 1951 zpráva o události v Babicích.

Zpráva ČTK: *Úřední zpráva o dopadení teroristické skupiny vrahů na Jihlavsku. Dne 2. července byla provedena v obci Babice, okr. Moravské Budějovice, surová vražda tří členů MNV. Dva vyzbrojení bandité vnikli ve 22.30 hod do budovy školy, kde zasedala rada MNV. Zpráva dále uvádí, že „dosavadním šetřením bylo zjištěno, že v čele teroristické bandy byl agent západních imperialistů, který byl vycvičen v Bavorsku a nedávno dopraven na naše území, aby v žoldu nepřátel republiky vraždami a teroristickými akty rozvracel pokojnou práci našeho venkovského lidu.*

Před soud bylo postaveno 105 osob a vyneseno 11 trestů smrti oběšením, 4 tresty doživotí a 81 trestů odnětí svobody v úhrnné výši 1178 roků. Z kriminalistického hlediska nebyla vražda tří lidí řádně vyšetřována. Nebyla provedena jediná balistická expertíza, nebyla určena zbraň, ze které a kým bylo stříleno, tedy nebyl určen pachatel vraždy. Průběh události je znám pouze z výpovědi později zadrženého *Antonína Mitysky*, která byla podána pod fyzickým a psychickým nátlakem, v rozporu s tehdy platným trestním řádem. Ve středověku se takovému způsobu výslechu říkalo inkvizice.

Babice – místo činu. Vlevo je fara, kde od 1. března 1950 působil římskokatolický kněz Václav Drbola, vpravo je škola, kde byli 2.7.1951 zastřeleni tři místní funkcionáři.

P. Drbola byl zatčen už 17. 6. 1951 – tedy 15 dnů před teroristických útokem.

*„A my, komunisté, se učíme z babického hrozného zločinu,
učíme se ještě více nenávidět třídního nepřítele,
učíme se ještě lépe bít ho, a zároveň se učíme
ještě více milovat dílo socialismu, které budujeme.
Ať se vzteká nepřítel. Ať zuří a běsní.“*

Drahomír Bárta

*„V dalších dnech, týdnech a měsících po 2. červenci roku
1951 pokračovalo rozsáhlé zatýkání, monstrprocesy,
popravy a vysídlování. Násilí a teror, které komunistická
moc v jihomoravském regionu rozpoutala, je možné
srovnávat jedině s akcemi nacistů v Čechách po atentátu
na Heydricha.“*

Adolf Rázek

ČESKOSLOVENSKÉ STÁTNÍ STATKY NÁRODNÍ PODNIK		ČSSR	
STATEK JAROMĚŘICE NAD ROKYTNOU Z.O. KSO			
Titl. Krajský soud, J i h l a v a .			
Vše zpráva značka	ze dne	Název statku	Jaroměřice n/Rokytou
VĚC:		JH/P/1160/51	11. července 1951.
<u>R e s o l u c e .</u>			
Závodní organizace JSC, ČSSR, n.p., statku Jaroměřice n/Rok. na své schůzi 10. července 1951 projed- nala a prořadila bestialní vraždu na funkcionářích lidové správy v Babicích okr. Bor. Bučkovice a z této diskuse vzešlo jed- nohlasné usnesení, ke kterému se připojily další organizace, Z.S. ROK a všichni zaměstnanci statku Jaroměřice n/Rok. Žádáme Krajský soud, aby přísně po- trestal viníky a bestialní vrahy, kteří rozrušují naše hospodářství, vraždí početné a pracovní členy našeho národa. Žádáme smrt za smrt. Současně žádáme, aby byli potrestáni všichni všichni jejich pomahači. " M i r u s d a r . "			
Seznam zaměstnanců v remédii ZÁVODNÍ RADA SKUPINY ROK statku Jaroměřice n. Rok. Org. čis. skup. 2046.		ZÁVODNÍ ORGANISACE Československých statků a statku JAROMĚŘICE n. ROK.	
Krejčí Karel, Zdrav.		Procházka	

Pouhých deset dnů od zavraždění funkcionářů v Babicích byl zahájen první ze série inscenovaných soudních procesů. Na nejvyšší stranické úrovni bylo rozhodnuto o navržených trestech ministerstvem vnitra již 10. července, tedy dva dny před zahájením procesu. Nejvyšší stranický sekretariát ve složení *Klement Gottwald, Antonín Zápotocký, Viliam Široký a Rudolf Slánský* rozhodl, že v prvním procesu v Jihlavě bude vyneseno sedm trestů smrti, odsouzeným bude konfiskován majetek a jejich rodinní příslušníci budou vystěhováni. Za splnění stranického úkolu byli zodpovědní soudruzi *JUDr. Štefan Rais a Ladislav Kopřiva*.

**Zápis politického sekretariátu KSČ ze dne 10. 7. 1951 o projednání soudních případů
Antonín MITYSKA a spol.**

/přepis/

Politický sekretariát 10. července 1951.

Přítomni: soudr. Gottwald, Zápotocký, Široký, Slánský.

1. Vražda na Jihlavsku.

(s. Rais, Kopřiva, Kopecký)

Usneseno:

Návrh na rozsudek smrti v 7 případech se schvaluje.

Provedení rozsudku se nebude publikovat. Ministerstvo národní bezpečnosti provede bezpečnostní opatření během procesu v Jihlavě a okrese Mor. Budějovice.

V rozsudku se vysloví konfiskace majetku.

Po rozsudku budou ihned přestěhováni rodinní příslušníci odsouzených.

Případ třetího faráře bude vyloučen a bude později souzen.

Bude zjištěn původ zbraní teroristů.

Ministerstvo národní bezpečnosti projedná postupné zřizování pohotovostních oddílů v krajích, kde je zostřený třídní boj.

Bude dán pokyn soudům, aby soudily vesnické boháče, kteří jsou nyní pranýřováni pro neplnění dodávek.

(Zodpovědný s. Rais a Kopřiva)

Průběh veřejného soudního přelíčení v Jihlavě byl předem naplánován do všech podrobností jako u divadelního představení. O rozsudcích všech obviněných bylo předem rozhodnuto, herci v soudních talárech plnili stranické příkazy. U všech sedmi odsouzených k trestu smrti dospěli k názoru, „...že se vesměs jedná o nepolepšitelné třídní nepřátele, že je zde dána taková přemíra přitěžujících okolností, že bylo spácháno tolik trestných činů, tak závažných a nebezpečných pro společnost, že jedině trest smrti jest úměrným trestem pro zavinění těchto obviněných, a že jedině trest smrti může splnit úkol vytčený v §1 tr. zák., totiž chrániti lidově-demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu a vychovávat občany k dodržování pravidel socialistického soužití...“ Ještě před zahájením procesu začala organizovaná protestní kampaň pracujících, ve které »pracující lid« žádal – ještě před vynesením rozsudku – co nejprísnější potrestání viníků, o kterých slyšel jen v rozhlase a četl v novinách. Během procesu začala štvavá tisková kampaň, která pokračovala po vynesení rozsudků. Tón udávalo *Rudé právo*, zejména pak autoři *Drahomír Bárta, Ludmila Cekotová*.

Seznam soudních procesů a rozsudků v kauze Babice

Jihlava, 12. - 14. 7. 1951

Mityska Antonín, 1927, spolumajitel statku, trest smrti
Plichta Antonín starší, 1894, venkovský boháč, trest smrti
Němec Drahoslav, 1931, syn živnostníka, trest smrti
Kopuleť František, 1913, správce hájenství, trest smrti
Škrdla František, 1917, vedoucí polesí, trest smrti
P. Drbola František, 1912, farář církve římskokatolické, trest smrti
P. Paňl František, 1911, farář církve římskokatolické, trest smrti
Roupec Alois, 1901, rolník, doživotí
Němec Karel, 1904, živnostník, doživotí
Brabenec Ladislav, 1926, syn živnostníka, 25 let
Kopuleť Blažena, 1913, manželka správce hájenství, 20 let
Stehlík Ludvík starší, 1887, živnostník, 20 let
Nahodil Jindřich, 1929, syn venkovského boháče, 23 let
Vorlíček Josef, 1909, majitel usedlosti, 22 let

Třebíč, 13. - 15. 11. 1951

P. Bula Jan, 1920, administrátor církve římskokatolické, trest smrti
Krátký Bohumil, 1919, železniční zaměstnanec, doživotí
Jeřábek Josef, 1908, řezník a hostinský, 20 let
Dvořák Bohumil, 1912, vesnický boháč, 18 let
Kříž František, 1913, majitel usedlosti 14 ha, 25 let
Vodička Karel, 1897, vesnický boháč, 18 let
Pánek Jan (Šebkovice), 1930, syn vesnického boháče, 23 let
Berka František, 1932, syn živnostníka, 22 let
Pánek Josef, 1902, venkovský boháč, 15 let
Žákovský Stanislav, 1898, venkovský boháč, 18 let
Nestrojilová Helena, 1926, farská hospodyně, 11 let
Rejlová Anna, 1911, dcera venkovského boháče, 13 let
Ježek Ladislav, 1922, poručík ČSA, 4 roky
Malý Jakub, 1885, bývalý vrchní strážmistr četnictva, 2 roky
Stehlík Ludvík, ml., 1925, syn živnostníka, 21 let
Roupec Ladislav, 1931, rolnický syn, 25 let
Pánek Jan (Popovice), 1921, syn venkovského boháče, 16 let

Jihlava, 11. 12. 1951

Hlouch Miroslav, 1923, lesní dělník, 25 let
Vejmelka Václav, 1914, zaměstnán u obce při hospodářství, 5 let
Vejmelka Josef, 1906, bývalý majitel barvírny, 15 let
Vejmelka František, 1911, bývalý živnostník, vedoucí barvírny, 20 let
Václavek Jaroslav, 1930, zaměstnán u otce při hospodářství, 4 roky
Machovec Václav, 1927, technický úředník, 9 měsíců

Znojmo, 27. 3. 1952

Vlček Jan, 1907, zemědělec, 24 let
Molík František, 1899, zemědělec, 17 let
Novák Jan, 1905, zemědělec, 18 let
Valášek František, 1906, rolník, 14 let
Kuřitko Ladislav, 1908, rolník, 6 let
Klika Antonín, 1917, rolník, 10 let
Šalamoun František, 1919, rolník, 11 let
Švihálek Jaroslav, 1919, zemědělec, 7 let
Blecha František, 1919, samostatný živnostník, 6 let
Moravec Antonín, 1921, rolník, 5 let
Hanzálek Antonín, 1901, samostatný živnostník, 7 let
Šebela František, 1902, rolník, 12 let
Hevera Antonín, 1899, rolník, 12 let
Hladík František, 1907, rolník, 8 let
Fukač Josef, 1910, rolník, 11 let
Jedlička František, 1908, dělník, 10 let
Vyskočil František, 1923, živnostník, 12 let
Vlček Oldřich, 1914, rolník, 10 let
Večeřa Jaroslav, 1922, bývalý strážmistr SNB, 3 roky

Znojmo, 28. 3. 1952

Plichta František, 1906, rolník, 25 let
Mucha Jan, 1914, rolník, 5 let
Rösner Josef, 1912, rolník, 13 let
Františ Alois, 1918, rolník, 10 let
Krahulík Jan, 1908, rolník, 2 roky
Plichta Jaroslav, 1912, hostinský, 10 let
Bíbr Alois, 1905, rolník, 7 let
Ilek Alois, 1906, řidič, 11 let
Trchalík Josef, 1921, rolník, 8 let
Šeliga Jan, 1913, zemědělec, 6 let
Brindza František, 1903, zemědělec, 4 měsíce

Jihlava, 13. 4. 1952

Jenerál Josef, 1890, důchodce cestář, 24 let
Šplíchal Antonín, 1915, bývalý vesnický boháč, 14 let
Čaha Josef, 1912, venkovský boháč, 18 let
Hlouch Zdeněk, 1912, venkovský boháč, 16 let
Hofman Tomáš, 1898, venkovský boháč, 14 let
Slezák Jaroslav, 1925, dělník, 17 let
Domanský Milan, 1922, vulkanizátor, 6 let

Jihlava, 15. 5. 1952

Bartík Jan, 1924, zemědělec, 22 let
Vidourek Josef, 1895, bývalý mlynář, zemědělec 6 ha, 14 let
Němec Bohumil, 1910, řídící učitel, 12 let
Vorlíček Jiří, 1921, zemědělec 10 ha, 18 let
Holčapek Josef, 1925, zemědělec 14,5 ha, 18 let

Moravské Budějovice 19. - 21. 5. 1952

Smetana Gustav, 1907, samostatný kolář, trest smrti
Melkus Jaroslav, 1900, venkovský boháč, trest smrti
Černohous Josef, 1903, samostatný mlynář, doživotí
P. Opletal Jan, 1893, děkan církve římskokatolické, 12 let
P. Podveský Jan, 1909, farář, 16 let
Nečas Jan, 1910, venkovský boháč, 17 let
Bulíček Antonín, 1901, rolník, 19 let
Dvořák František, 1895, venkovský boháč, 20 let
Masařík Josef, 1894, lesní kontrolor, 24 let
Nevoral Jan, 1909, zemědělec, 23 let
Pánek Bedřich, 1902, zemědělec, 25 let
Suchna Karel, 1909, úředník pojišťovny, 14 let

Jihlava 23. 5. 1952

Filipský Leopold, 1895, cestář, 21 let
Hochman Stanislav, 1925, úředník, 5 let
Doležal Bohumil, 1899, rolník, 12 let
Sláma Antonín, 1909, úředník, 7 let
Bílý Petr, 1904, lesní hajný, 6 let
Kolář Josef, 1913, bývalý příslušník SNB, 22 let
Koukal Jan, 1916, mlynář, 18 let
Kubeš Jan, 1905, rolník, 13 let

Jihlava, 3. 6. 1952

Šváb František, řezník, 12 roků
František Šváb zemřel krátce po vynesení rozsudku na následky
krutého týrání při výslechu.
Melkusová Božena, 4.5 roku

Jihlava 4. 6. 1952

Břínek Antonín, 11 roků

Brno 25. 6. 1952

Josl Antonín, 10 roků

Praha 10. 2. 1953

Plichta Stanislav, 1931, trest smrti

Stanislav Plichta, ochmutý po průstřelu páteře na dolní polovině těla, byl zcela nepohyblivý. I takto zmučený devatenáctiletý invalida byl donesen pod šibenici a popraven. Pečlivá úřednice zaznamenala jeho poslední slova: „Nedá se něco pro mě udělat? Maminko, maminko, budou všet žebračka, budou všet mrzáka...“

Jihlava 15. 8. 1958

Trojan František, 8 roků

Pater Jan Bula
(24.6.1920 – 20.5.1952)
justiční vražda

Pater Václav Drbola
(16.10.1912 – 3.8.1951)
justiční vražda

Pater František Pařil
(27.1.1911 – 3.8.1951)
justiční vražda

Antonín Plichta st.
(3.1.1894 – 3.8.1951)
justiční vražda
Strýc mého spolužáka
Stanislava Nahodila

Antonín Plichta ml.
(8.11.1929 – 3.7.1951)
zavražděn vrahem
Ladislavem Malým
Bratranec mého spolužáka
Stanislava Nahodila

Stanislav Plichta
(16.11.1931 – 25.5.1953)
justiční vražda
Bratranec mého spolužáka
Stanislava Nahodila

František Kopuleť
(6.4.1913 – 3.8.1951)
justiční vražda

Jaroslav Melkus
(14.5.1900 – 28.3.1953)
justiční vražda

Antonín Mityska
(4.5.1927 – 3.8.1951)
justiční vražda

Drahošlav Němec
(2.5.1931 – 3.8.1951)
justiční vražda

Gustav Smetana
(23.8.1907 – 28.3.1953)
justiční vražda

František Škrdla
(25.5.1917 – 3.8.1951)
justiční vražda

Zrušení brněnské techniky

O politické dění v Československu jsme se zajímali jen okrajově, i když se na nás politika drala ze všech stran. Zajímaly nás ale úplně jiné věci. Bylo krásné léto, prázdniny a my jsme naplno využívali příjemného volna. Jen v duchu jsme se občas přenesli do moravské metropole v očekávání nastávajícího vysokoškolského studia, které nám mělo přinést nejen nové povinnosti, ale také volnost studentského života. Osud nás ale nečekaně zaskočil a postavil nás před vážné rozhodnutí: Abychom mohli v Brně na vysoké škole studovat, museli jsme se stát vojáky. Jinou volbu jsme neměli – nebo alespoň tak nám to bylo tehdy prezentováno.

V té době začínala *»studentá válka«* a v zemi panovala poněkud absurdní atmosféra. Zatímco státem kontrolované sdělovací prostředky proklamovaly *»boj za mír«*, ve skutečnosti se zbrojilo o sto šest. Ministr národní obrany armádní generál Alexej Čepička se snažil přizpůsobit strukturu armády svému velkému vzoru – armádě Sovětského svazu. A to bylo asi hlavním důvodem, proč se *»strana a vláda«* rozhodly zrušit brněnskou Vysokou školu technickou Dr. Edvarda Beneše a přetvořit ji na Vojenskou technickou akademii. Dosáhla tak i neméně důležitého politického cíle – vymazání jména prezidenta Edvarda Beneše z názvu vysoké školy.

Vojenská technická akademie

Vojenská technická akademie (VTA) vznikla 15. srpna 1951 rozhodnutím dělnického prezidenta Klementa Gottwalda. Oficiální politický záměr zněl: Vytvořit nový typ vojenské vysoké školy, která bude připravovat pro potřebu armády vysoce kvalifikované technické specialisty a důstojníky na vyšší velitelské funkce. VTA těžila z materiálních základů – a z velké části i z personálních – zrušené brněnské techniky. To jí umožnilo poměrně rychle vyzrát v relativně kvalitní vysokoškolské zařízení. Na začátku měla VTA šest fakult: dělostřeleckou, tankovou, leteckou, ženijní, spojovací a chemickou, ale už v následujícím roce 1952 vznikla další 7. fakulta – železniční.

My, čerství maturanti, jsme měli v té době za sebou úspěšně vykonané přijímací pohovory na brněnskou stavební fakultu, která se nám teď změnila na fakultu ženijní. Místo vysokoškolských studentů se z nás měli stát vojenští akademici. Mohli jsme samozřejmě odmítnout – a někteří adepti to udělali – ale bylo zde zcela reálné riziko *»politické msty«*. Mohli jsme také odejít studovat do Prahy nebo do Bratislavy, ale to bylo daleko od našich domovů, nebylo to zcela jisté a pro většinu z nás v té době i ekonomicky neúnosné.

Na pohovory v Brně si stále velmi živě vzpomínám. Seděl jsem před komisí složenou z několika důstojníků, kteří reprezentovali tehdy nově vzniklé fakulty – dělostřeleckou, tankovou, leteckou, spojovací, chemickou a ženijní. Nejprve mi položili několik všeobecných otázek, které se týkaly mé osoby a potom mi postupně nabízeli možnost studovat na některé ze šesti nově vzniklých fakult.

Neměl jsem v úmyslu stát se profesionálním vojákem a tak jsem byl jejich agitací zaskočen. Žádali mě, abych se vyjádřil, ale já nevěděl, co mám odpovědět a tak jsem mlčel. Pak kdosi z komise naznačil, že pokud nenastoupím na Vojenskou technickou akademii, mohu se s vysokou školou pravděpodobně rozloučit. Byl jsem pod velkým psychickým tlakem.

Obával jsem se, že když odmítnu, bude to chápáno jako »*protisocialistické*« se všemi důsledky, které to v té době mělo. Ve chvíli, kdy napětí dosahovalo vrcholu, promluvil podplukovník Dousek:

„*Možná, že vám vadí ta přílišná vojenská specializace, ale co silnice, železnice, mosty, tunely? To by vás nezajímalo? To se dá také studovat na ženijní fakultě.*“ A já tu jeho nabídku vděčně přijal.

Rozhodoval jsem se sice pod velkým tlakem, ale je také pravda, že moje rozhodnutí ovlivnila pravděpodobně skutečnost, že jsem mohl během studia vykonat základní vojenskou službu. To byla velká výhoda, protože v té době museli absolventi vysoké školy po ukončení studia nastupovat na dvouletou vojenskou službu. Jako student bych byl závislý na podpoře rodiny, jako vojenský akademik jsem po dobu studia pobíral plat. To také nebylo zcela zanedbatelné. Podstupovali jsme jen jediné riziko, že nás po skončení školy nepropustí do civilu. Komise nám to sice slíbila, ale dalo se tomu uvěřit?

O tom, co se dělo po přijímacích pohovorech v zákulisí, jsme nic nevěděli. Vyplnili jsme předepsané formuláře, podepsali přihlášky a se smíšenými pocity se vraceli domů. Do nástupu na Vojenskou technickou akademii už zbývalo jen několik dnů.

Na Vojenskou technickou akademii jsme nastoupili 24. září 1951, a to přímo do Kounicových kolejí. Kounicovy koleje, které byly za války přeměněny na věznici gestapa, nepůsobily na nás ani šest let po válce moc příjemně. Bydleli jsme společně na světnicích, kde byly čtyři patrové postele se slamníky (8 lůžek), skříňky, 8 malých třínohých stoliček a plechová nádoba na odpadky ve tvaru válce. Každý z nás měl na posteli už visačku se jménem a na posteli deku, ručník, mýdlo, dvě uniformy (polní a vycházkovou), opasek, vojenské boty (říkali jsme jim »*pulitráky*«) a – pro vojáka

velmi důležitý – černý krém na boty a potřebné čistící potřeby. Převlékli jsme se do uniform a na delší dobu se rozloučili se svým civilním oděvem.

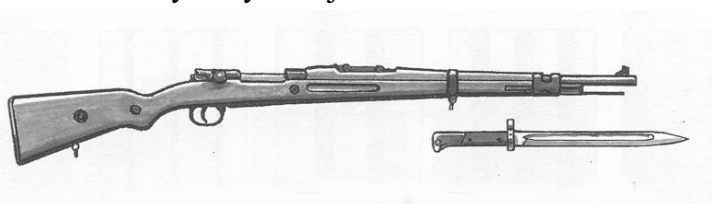
Snídaně jsme dostávali přímo v *Kauničkách* – obvykle byl chléb s máslem, marmeláda, salám, sýr nebo párek, nechyběla typická černá vojenská káva (říkalo se, že je s bremem, ale nikdo nepocíťoval nějakou tělesnou újmu). Na obědy a večeře jsme chodili do zrušené studentské menzy »*Na Úvoze*«.

Dostávali jsme malé kapesné a jednou za měsíc také levné cigarety, bez ohledu na to, zda voják kouřil či nikoliv. Nekuřáci sice byli ochotni cigarety prodávat kuřákům s patřičnou slevou (fasovaly se *Partyzáanky* nebo slovenské cigarety *Detva*, přezdívané »*hřebíky do rakve*«), ale o slovenské Detvy byl jen minimální zájem a kouřily se jen v opravdové nouzi.

Pak začal pořadový výcvik. Pochodovali jsme v polních uniformách a »pulitrech«, nacvičovali obraty se zbraní i beze zbraně. Naši první vojenskou zbraní byla puška, ale do složení vojenské přísahy jsme směli pušku používat jen k nácviku bez munice.

K výcviku jsme dostali ještě starou pušku Mauser vzor 24, která byla ve výzbroji československé armády před válkou. Na začátku padesátých let měla už armáda k dispozici novou československou samonabíjecí pušku vzor 52 pro náboje ráže 7,62 mm, ale s tou jsme se setkávali až později. Do nábojové komory staré mauserovky se zasouvalo 5 nábojů ráže 7,92 mm a po každém výstřelu se musela prázdná nábojnice pohybem závěru vyhodit a vsunout do komory nový náboj.

Učili jsme se zpívat české a ruské vojenské pochodové písně, zpívali jsme i písně národní. Po krátkém nácviku už pochodoval náš dvacetičlenný útvar každý den na

oběd a večeri. V jeho čele kráčel velitel družstva – *Mirek Navrátil* a role velitele mu zjevně vyhovovala. Občas zavelel »Pozor«, a my zesílili údery nohou. Na brněnské dlažbě zněl náš rázný krok okovaných bot, přerušovaný občasnými povely, docela mohutně. A když jsme na povel »*Pohov, volno, zpívat*« spustili do pochodu: »*Přes spáleniště, přes krvavé cesty*«, »*Okolo Hradce, v malé zahrádce, rostou tam tři růže*«, nebo ruskou »*S bojom vzali my Arjol, gorod vės prošli, i v posledněj ulici nazvanije našli*«, to už byl pořádný hluk. Dokud jsme ale nesložili vojenskou přísahu, nesměli jsme opouštět vojenskou posádku jednotlivě, venku jsme chodili výhradně společně v sevřeném útvaru v čele s naším velitelem.

Pomalu se přiblížil den vojenské přísahy. Případl na sobotu 6. října 1951. Vše bylo pečlivě nacvičeno, stáli jsme několik hodin ve vyrovnaných útvarech před tribunou a čekali na příchod vrchních velitelů. Slavnost byla zahájena po příjezdu ministra národní obrany armádního generála Alexeje Čepičky, kterému náčelník VTA generál Bohumír Lomský podal hlášení. Ministr nás pozdravil do mikrofonu rázným:

„*Nazdar, soudruzi!*“ a my odpověděli sborově: „*Zdar, soudruhu ministře!*“.

Na tribuně byli přítomni náčelníci fakult, byl tam i velitel ženijní fakulty plukovník Bělohoubek a velitel železničního odboru podplukovník Miroslav Dousek, nechyběli ani sovětsí důstojníci – poradci generality. Po krátkém zahajovacím projevu přednesl jeden z vojáků text vojenské přísahy:

Já, občan lidově demokratické republiky Československé, slavnostně přísahám, že budu čestným, statečným, ukázněným a bdělým vojákem, že budu přísně zachovávat vojenské a státní tajemství a bez odmluvy plnit všechny vojenské řády a rozkazy velitelů a představených. Přísahám, že se budu svědomitě učit vojenskému umění, všemožně chránit majetek armády a lidu a že budu do posledního dechu oddán svému lidu, své lidově demokratické vlasti, prezidentu a vládě Československé republiky.

Jsem připraven na rozkaz prezidenta a vlády republiky Československé kdykoli bránit svou vlast – lidově demokratickou Československou republiku, a jako voják přísahám, že ji budu bránit mužně a udatně, důstojně a čestně a že nebudu váhat nasadit i svůj život k dosažení úplného vítězství nad nepřítelem. A poruším-li tuto slavnostní přísahu, nechť mne stihne přísný trest lidově demokratického zákona, obecná nenávist a opovržení pracujícího lidu. Tak přísahám!

A my jsme odpověděli mohutným sborovým zvoláním: „*Tak přísaháme!*“

Buržoazní pavěda

Mezi prvními skripty, které jsme na VTA dostali, byla také malá, útlá brožura v bílých deskách s nápisem „*Marxismus-leninismus*“. Hned v úvodu byla rozsáhlá kritika kapitalistické vědy. Označovala ji za úpadkovou, protože slouží jen kapitálu a slibovala světlou budoucnost socialistické vědě, která slouží lidu. V budoucnosti prý bude socialistická věda přinášet mnohem více užitečných vědeckých poznatků než kapitalistická věda, která za peníze kapitalistů je ochotná zkoumat cokoli. To mělo podle autora skript přivodit nakonec úplné zhroucení kapitalismu a vítězství socialismu. U tohoto tvrzení byla malá hvězdička s odkazem na poznámku pod čarou, kde stálo doslova:

„Příkladem úpadku současné kapitalistické vědy je kybernetika – buržoazní pavěda, která se snaží lidské myšlení nahradit strojem“.

Při letném listování skripty jsem si poznámky pod čarou povšiml. Dnes už nevím, zda se mi v té chvíli vybavila vzpomínka na profesora Rudolfa Černého nebo na Sokrata, ale docela určitě jsem o té větě silně zapochyboval. Tvrzení se mi zdálo nelogické. Několikrát jsem si přečetl související text, ale nenašel jsem v něm jediný rozumný argument, který by toto odvážné tvrzení zdůvodnil. Měla být kybernetika pavědou jenom proto, že se pokouší nahradit určitou lidskou činnost nástrojem, když to tak lidé dělají od nepaměti? Nebo to mělo být proto, že jde o duševní činnost a že v tom byly nějaké filozofické otázky? Marxismus uznával jen materialistickou filozofii, kde duševní činnost byla »odrazem« hmotného mozku. Proč by tedy jednoduchá duševní činnost nemohla být odrazem jiné hmoty? Nakonec jsem dospěl k závěru, že je to hloupost.

Shodou okolností se na nejbližší přednášce téma úpadku kapitalistické vědy objevilo. Když se potom na závěr přednášející posluchačů dotázal, zda je jim vše jasné a zda nemá někdo dotaz, zeptal jsem se proč není kybernetika vědou, ale pavědou.

Profesor začal rozebírat »*prohnilou kapitalistickou společnost*«, ale místo věcné odpovědi chrlil ze sebe jen otřepané fráze, které s položenou otázkou nijak nesouvisely. Když po chvíli svůj obšírný výklad ukončil, pohlédl na mne, zda jsem s odpovědí spokojen, ale já nesměle opakoval: „...ale proč je kybernetika pavědou?“

Nechápavě na mě zíral, a pak pokračoval se svými nic neříkajícími frázemi. Občas na mě pohlédl, zda s ním souhlasím, ale výraz mé tváře mu dával zřetelně najevo, že mě jeho odpověď neuspokojuje. Namítal jsem, že nechápu, proč kybernetika není vědou jen proto, že se snaží nahradit lidské myšlení nástrojem, když to tak lidé dělají od nepaměti.

„Vy se na ten problém nedíváte »třídně«, protože jinak byste to musel pochopit,“ zazněla překvapivá odpověď.

1952

Fakulta železniční

Plán podplukovníka Miroslava Douska vyšel. V srpnu roku 1952 vznikla na Vojenské technické akademii již sedmá fakulta – železniční. On se stal jejím náčelníkem a byl povýšen do hodnosti plukovníka. Ve skutečnosti ale šlo jen o formální administrativní změnu. Náš existující železniční odbor při Ženijní fakultě se pouze přejmenoval na Fakultu železniční.

Pro plukovníka Douska to byl jen další stupínek v jeho kariéře, pro nás – řadové vojáky a studenty to znamenalo stěhování. Stěhovali jsme se nejprve z Kounicových kolejí do dřevěných baráků na Kraví horu – my jsme říkali na »Monte Bú«. Vyměnili jsme si tak ubytovací prostory, které za války sloužily gestapu jako vězení a kde na nádvoří stávala šibenice, za dřevěné baráky, které postavilo gestapo jako internační tábor. Nevypadalo to tam moc dobře, ale naštěstí jsme tam dlouho nepobyli. Přestěhovali jsme se na Leninovu ulici (dnes už Kounicovu), kam jsme chodili na přednášky.

Těch několik měsíců na zlomu roku 1952 a na začátku roku 1953 mám stále v živé paměti. Bylo to období plné dramatických politických událostí, na které se nedá jen tak zapomenout.

Dne 20. listopadu 1952 začal v Praze soudní proces s takzvaným »vedením protistátního spikleneckého centra« v čele s bývalým generálním tajemníkem komunistické strany Rudolfem Slánským. Nemá smysl zabíhat do podrobností, případ je dostatečně znám a popsán v literatuře. Díky medializaci procesu, a to v roce 1952, v roce 1968 a zejména po zhroucení komunistického režimu, jsou nenávistně zlá slova prokurátora Josefa Urválka (vážám v jeho případě použít titulu JUDr.) dostatečně známa: „... a necht' na ně dopadne ocelová pěst dělnické třídy, která až do kořene vypálí tu hlízu zrady...“

Průběh procesu byl vysílán v rozhlase, zprávy o něm zabíraly titulní stránky Rudého práva, ze závodů a škol začaly chodit petice pracujících žádající pro odsouzení nejvyšší trest. Akci organizovaly základní organizace komunistické strany, takže nemohly chybět protesty ani z Vojenské technické akademie a také z naší Fakulty železniční. Protestní petici se žádostí o nejprísnější tresty přinesl někdo již hotovou na mimořádně svolanou schůzi. Přečetli ji a my jsme hlasovali – že s ní souhlasíme, že může být odeslána. A jak jsme hlasovali? Samozřejmě jednohlasně. Všechno se tehdy schvalovalo jednohlasně.

V pátek 27. listopadu soud skončil. Bylo vyneseno jedenáct rozsudků smrti a tři na doživotí. Klement Gottwald svému kamarádovi Rudolfu Slánskému milost neudělil. Trest smrti byl vykonán již ve čtvrtek 3. prosince 1952.

Těla popravených byla okamžitě spálena, popel byl nasypán do pytlů a odvezen za Prahu, kde jím posypali kluzkou vozovku.

Směšný muž

Střežit vojenské tajemství, to patřilo k základním povinnostem každého vojáka. Můžeme polemizovat o tom, zda všechny utajované skutečnosti byly skutečně tak významné, že je mělo smysl utajovat, nicméně platila přísná pravidla, že všechno, co bylo označené razítkem TAJNÉ nebo PŘÍSNĚ TAJNÉ, muselo být uzamčeno v trezoru, který byl zapečetěn. Pečeť byla z měkké plastické hmoty, do níž velitel vtiskl razítko, aby se poznalo, zda se někdo nepokusil k tajným dokladům proniknout. Dodržování předpisů při manipulaci s tajnými spisy podléhalo přísné kontrole, kterou vykonávali zcela nahodile důstojníci kontrarozvědky.

Jednou k večeru se z čista jasna objevil v našem objektu cizí plukovník. Pomocník dozorcího Vladimír Tříška mu podal hlášení a plukovník ho požádal, aby mu ukázal naše učebny. Procházel učebnami, nahlížel do skříní, do odpadkových košů a po chvíli jeho bystré oko důstojníka kontrarozvědky zaznamenalo závady.

„Zavolejte mi velitele!“ řekl stroze a pomocník šel splnit jeho rozkaz.

Nadporučík Ptáček, který právě odpočíval, uslyšel nějaký hluk a vyšel ven ze své místnosti. Měl rozepnutou košili, rajtky, holínky a po stranách se mu houpaly spuštěné šle. Když spatřil plukovníka, automaticky zavelel »Pozor« a kráčel mu vstříc podát hlášení.

„Pohov, pohov, soudruhu!“ uklidnil ho plukovník. „Tak vy jste velitel?“

„Ano, soudruhu plukovníku. Nadporučík Ptáček.“

„Pojďte se mnou!“ pokračoval plukovník a oba kráčeli do jedné z učeben. Tam na stole ležely jakési spisy a plukovník je trochu rozhrnul. Objevilo se červené razítko TAJNÉ!

„Co tu dělá ten tajný spis?“ zeptal se přísně.

„Měl by být v trezoru, soudruhu plukovníku,“ řekl nadporučík a trochu se mu zachvěl hlas.

„V trezoru,“ opakoval po něm plukovník. „Tak se tam podíváme.“

Došli k trezoru. Ten byl sice zamknutý, ale chyběla na něm pečeť, nebo přesněji řečeno, visela tam rozlomená na provázku.

„Co to znamená?“ zeptal plukovník.

„Je to nepořádek, soudruhu plukovníku.“

„To není nepořádek, to je bordel!“ zařval plukovník. „A kdo je za to odpovědný...?“

Nadporučík Ptáček byl zdrcen. Mlčel, třásl se, brada se mu chvěla a po čele mu stékala krupěj potu.

„Velitel, soudruhu nadporučíku, velitel!“ doplnil plukovník a s cynickým úsměškem dodal: „Jenže vy nejste velitel. Vy jste... vy jste... **směšný muž!**“

Co k tomu příběhu ještě dodat? Po řadě let, tentokrát už ne nadporučík, ale major Ptáček, důstojník, o jehož nízké inteligenci nikdo z nás nepochyboval, obhajoval v roce 1966 diplomovou práci, aby získal na velitelském směru titul inženýra. Navzdory tomu, že jedním z oponentů jeho nekvalitní a opsané diplomky byl náš kolega Jiří Svátek, který ji po odborné stránce úplně »roztrhal«, major Ptáček titul inženýra nakonec získal.

1953

Smrt diktátora

Od popravy »jedenácti spiklenců« uplynuly pouhé tři měsíce, když svět vyslechl překvapivou zprávu, že 5. března 1953 zemřel nejvyšší představitel Sovětského svazu *Josif Vissarionovič Stalin*. Stalinova smrt poznamenala celou společnost. Na veřejných budovách visely černé prapory, rozhlas vysílal vážnou hudbu, recitovaly se oslavné verše Vítězslava Nezvala, které napsal krátce po válce:

*Zeptáš-li se dítěte, koho rádo má, odpoví – mámu, tátu a pak Stalina...
...až všechno nepřátelství pomine, pak naše v slunci narozené děti,
budou Vám žehnat, Staline, a všem nám trochu záviděti,
že směli jsme Vás z blízka znát, že narodili jsme se časně,
že maličci jsme směli psát, na Vás a Vaši počest básně.*

Smuteční fotografie Stalina otiskly všechny noviny a časopisy, fotografie Stalina se smuteční páskou a květy se objevily za výklady obchodů a ve vývěsních skříňkách nejrozličnějších veřejných organizací, ale i za okny bytů, kde bydleli lidé, kteří dávali veřejnosti najevo své komunistické přesvědčení a smutek nad úmrtím »velkého Stalina«.

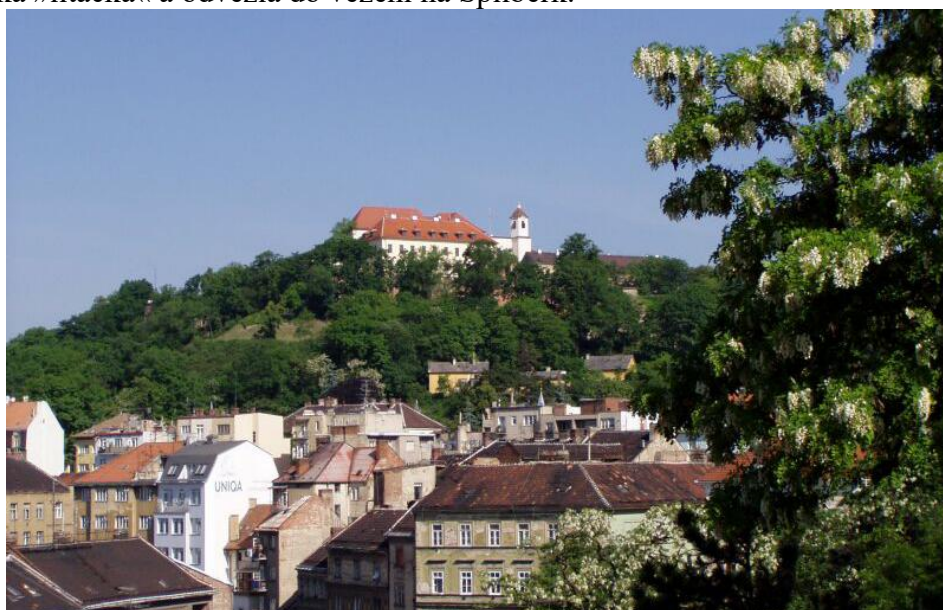
Stalin zemřel ve čtvrtek a proto následující víkend nehrála divadla, kina, sportovní utkání byla odložena. Oficiálně vládl smutek, ale pro normální lidi Stalinova smrt zase tak moc neznamenala. Od konce války už uplynulo téměř osm let a – navzdory tomu, že české zahraniční vysílání bylo rušeno podobně jako za nacistické okupace – na veřejnost pronikaly zprávy o komunistických zvěrstvech páchaných za éry Stalina ve jménu »diktatury proletariátu«. Podle našich komunistů to sice byla »špinavá propaganda západních imperialistů«, ale obyčejní lidé, kteří měli své zkušenosti s nacisty – a v této době s pětiletou vládou komunistů – oficiálním zprávám nevěřili.

Proslulá brněnská pivnice »U Stopků«

Protože v době státního smutku nebylo večer kam jít, hodně lidí skončilo v hospodách, kde se při pivě debatovalo o všem možném. A tak nějak se asi rozhodoval jeden z našich starších kolegů – Slovák Gustáv Šimončík. Odpoledne potkal tři známé ze Slovenska, a společně usoudili, že nejlépe se dá politická situace zhodnotit u několika piv v hospodě »U Stopků«.

Snad by se to bylo všechno obešlo bez problémů, jenže v onen den smutku musely všechny hospody zavírat o něco dříve, a tak když před půlnoci Šimončiče a jeho tři kumpány vyzvali, aby odešli, ztropili výtržnost a zuřivě se bránili. Nakonec je z hospody vyhodili. Ale temperamentní, pivem posílení Slováci pokračovali dál Českou ulicí za zpěvu, křiku a hulákání. Nemohlo to vlastně ani nijak jinak dopadnout – chytila je vojenská »lítačka« a odvezla do vězení na Špilberk.

Brněnský Špilberk

Ráno se zpráva o uvěznění Šimončiče na Špilberku roznesla po celé Vojenské technické akademii. Patrně se stal prvním vojenským akademikem, který seděl »na tvrdo« na Špilberku. Navzdory oficiálnímu smutku, byla jeho kolegy zpráva přijímána se smíchem a pochopením. Nikdo ho neodsuzoval, spíše se stal »hrdinou dne«. Dokonce samotný plukovník Severa, přezdívaný »krásný Franta«, projevil o jeho osud otcovskou starost a zavolal si službu konajícího dozorcího Zdeňka Tomaštika.

„Soudruhu podporučíku, doneste uvězněnému Šimončičovi učení, aby při pobytu ve vězení nezanedbával výuku,“ nařídil mu plukovník. „A podejte mi hlášení o splnění rozkazu!“

Zdeněk posbíral Šimončičova skripta a poznámky z přednášek a zanesl mu je na Špilberk. Jaké bylo ale jeho překvapení, když ho zastihl, jak se svými spoluvězni zuřivě mastí karty. Učení rezolutně odmítl a požádal, aby mu Zdeněk přinesl Haškova Švejka, což prý je jediné učení, které je schopen ve vězení studovat. Zdeněk mu ochotně vyhověl.

„Soudruhu plukovníku, hlásím, že jsem vězni Šimončičovi donesl učivo, které si vyžádal!“ hlásil pravdivě podporučík Tomašík plukovníkovi Severovi o několik hodin později. A plukovník byl spokojen.

ppor. Zdeněk Tomašík

Gustáv Šimončíč si pobyl ve vězení jen týden. Své propuštění na svobodu chtěl oslavovat opět ve své pivnici »U Stopků«, odkud ho nedávno vyhodili, ale už druhý den si to rozmyslel a raději tam nešel. Obával se, aby se náhodou nedostal znovu na Špilberk – zemřel totiž první dělnický prezident Klement Gottwald!

Vojenská fakulta Vysoké školy železniční

O vzniku samostatné Vysoké školy železniční v Praze debatovali zástupci vysokých škol na ministerstvu dopravy s ministrem dopravy Antonínem Pospíšilem už 23. dubna 1952. Taková vysoká škola existovala v Sovětském svazu a zřejmě proto, jak bylo v té době zvykem, zástupci vysokých škol navrhovali, že by podobná vysoká škola měla existovat i v Československu. Jednání byl přítomen náměstek ministra dopravy generál-major Josef Petr, velký kamarád Miroslava Douska. Tehdy se ještě neuvažovalo o samostatné vojenské fakultě, ale je pravděpodobné, že právě informace o plánovaném založení Vysoké školy železniční přivedla Miroslava Douska k nápadu, že by Železniční fakulta VTA mohla být k této nové vysoké škole přičleněna.

V červenci 1952 byl vládě předložen společný návrh ministerstva školství a ministerstva dopravy, na jehož základě se vláda dne 29. července 1952 usnesla, že dnem 1. října 1952 bude při Českém vysokém učení technickém v Praze zřízena fakulta železničního inženýrství, která se 1. října 1953 přemění na Vysokou školu železniční. Doby jednoho roku mělo být využito pro organizační přípravu vysoké školy a k výběru učitelů. Tehdy se uvažovalo, že budou zřízeny jen čtyři fakulty – stavební, strojní, elektrotechnická a dopravně technická.

V prosinci 1952 byla ustavena odborná komise pro studium na Vysoké škole železniční, která se poprvé sešla dne 2. ledna 1953. Jednání se zúčastnili také zástupci Ministerstva národní obrany a Vojenské technické akademie v Brně (pravděpodobně plukovník Miroslav Dousek) a žádali, aby k nové Vysoké škole železniční byla přičleněna Fakulta železniční VTA. Komise jejich žádosti vyhověla.

Stěhování do Prahy nezačalo pro nás zrovna moc slibně. Přivezli nás i s našimi věcmi a nábytkem do Prahy-Motola, kde jsme měli být ubytováni v dřevěných barácích, které byly postaveny ještě za války a moc se nelišily od těch, co už jsme znali z Kraví hory. To se nám samozřejmě vůbec nelíbilo. Už jsme měli za sebou dva roky vojenské služby, všichni jsme byli důstojníci, a tak jsme si mysleli, že už máme nárok na lepší ubytování, než jsou provizorní dřevěné baráky. Vzbouřili jsme se a požádali plukovníka Douska, aby sjednal nápravu. A plukovník Dousek zasáhl opravdu velmi rychle. Zanedlouho přijela auta, my na ně naložili skříně, postele, matrace, kufry a za pár minut jsme už ujížděli na novou adresu – Praha 1, Na Florenci 25.

Velká peněžní loupež

Pouhých pět let stačilo komunistům k tomu, aby hospodářství relativně dobře prosperujícího Československa – které bylo ve srovnání s Německem po válce velmi málo zničeno – přivedli na pokraj hospodářské krize. V té době ještě existoval přidělový lístkový systém za levnější ceny a systém volného trhu za ceny několikanásobně vyšší. Mezi lidmi se začalo tenkrát proslýchat, že se připravuje měnová reforma. Jenže taková nejruznější »prorocství« kolovala mezi lidmi stále. Bylo to patrně proto, že z cenzurovaných sdělovacích prostředků se člověk nic nedozvěděl, všechny noviny psaly stejné nic neříkající fráze. Mezi lidmi se také říkalo, že už to brzy »praskne«, že vypukne válka, takže když jsem se doslechl, že má být měnová reforma, nevěnoval jsem tomu pozornost.

„Nevěřte tomu, soudruzi, to je buržoazní propaganda,“ říkal náš politruk Zezula. „To jen třídní nepřítel chce podrýt důvěru v komunistickou stranu a oslabit naše úsilí vybudovat socialismus. Soudruh prezident Zápotocký nás přece v rozhlasovém projevu ujistil, že se žádná reforma nepřipravuje – a dělnický prezident by nám nelhal!“

No, moc přesvědčivě to neznělo, a protože koncem května rapidně mizelo z prodejen veškeré zboží, nebylo už za peníze téměř co nakupovat.

Komunisté zatím horečně připravovali v zákulisí měnovou reformu. Vše bylo velmi přísně utajeno, peníze se tiskly v Sovětském svazu. V sobotu dne 30. května 1953 byl pracovní den. To už se o měnové reformě mezi lidmi mluvilo otevřeně. Obchody byly pusté, regály zely prázdnotou – a protože jsme měli centrálně řízené hospodářství, bylo z toho zřejmé, že zásobování obchodu bylo záměrně pozastaveno. Samozřejmě jsme v té chvíli ještě nevěděli, že ráno v 9 hodin se sešel ústřední výbor komunistické strany, aby provedení měnové reformy schválil. Poté se ještě sešla vláda, aby návrh – jak jinak – jednohlasně schválila.

Ministr financí soudruh Jaroslav Kabeš ve svém projevu vysvětlil důvody peněžní reformy: Poválečná měnová reforma v roce 1945 »nepostihla dost tvrdě inflační a spekulantské živly z doby války a okupace... nedosáhla žádoucího finančního a třídního účinku... naše peněžní reforma je nástrojem třídního boje. Je technicky konstruována tak, aby zbavila spekulantské a nepřátelské živly jejich hospodářské základny...«

Odpoledne se sešlo Národní shromáždění a měnovou reformu jednomyslně schválilo. Předseda vlády Viliam Široký, který poslancům zdůvodňoval, proč je nutné schválit provedení reformy řekl, že reforma »podává jasný důkaz o významných úspěších, kterých jsme v rozvoji národního hospodářství na nových socialistických základech, za účinné pomoci Sovětského Svazu, dosáhli... Od nynějška kurs naší koruny bude pevně vázán se sovětským rublem, který je nejpevnější měnou na světě, měnou země, vítězně krácející k vysokým metám komunismu...«

Přesně v 17.00 byly všechny obchody uzavřeny a premiér Viliam Široký vyhlásil veřejnosti rozhodnutí o měnové reformě v rozhlasovém projevu. Podrobnosti jsme se dočetli v nedělním Rudém právu 31. května: Od pondělí 1. června do čtvrtka 4. června bylo možné vyměnit staré peníze ve zvláštních, k tomuto účelu zřízených střediskách. Dostavit se tam mohl jen jeden zástupce domácnosti a za 300 starých korun dostal v hotovosti 60 nových korun (v poměru 1:5). Každá další koruna nad 300 korun byla už měněna v poměru 1:50, tedy za 5000 dostal člověk pouhou stokorunu.

1954

Propuštění z armády

Třetí ročník se zvolna chýlil ke konci. Přednášky už skončily, my jsme se už připravovali na zkoušky a průběžně je skládali. Ty nejtěžší – jako matematiku, deskriptivní geometrii a fyziku jsme už měli za sebou, teď nás čekalo jen pár lehčích odborných zkoušek. Na začátku zkušebního období jsem si požádal o možnost vykonat nějakou zkoušku později v dalším termínu. O to se na vojně muselo žádat služebním postupem, ale byla to zcela běžná formalita, kterou jsem už dříve několikrát využil. Tentokrát mi však bylo oznámeno, že mé žádosti nebylo vyhověno a že budu propuštěn z armády.

Přiznám se, že mě to rozhodnutí zaskočilo. Ne snad, že bych se cítil být dobrým vojákem, že by mi železniční obor natolik přirostl k srdci, že bych bez něj nedokázal žít, a také moje studijní výsledky byly spíše průměrné, ale přece jen – odejít rok před ukončením z tak úzce specializované vysoké školy, to bylo dost nepříjemné.

Protože mi nikdo žádné rozumné vysvětlení nedal, tak jsem si myslel, že jsem si to zavinil sám, svojí prostořekostí, nedbalostí a drobným porušováním vojenských řádů. Prostě mi to teď všechno sečetli, řekl jsem si, a začal přemýšlet, co bude dál.

Bylo mi jasné, že tím jsem s železničním oborem skončil, a tak jsem se obrátil na civilní Stavební fakultu ČVUT. S těmi zkouškami, které už jsem měl hotové, mě mohli přijmout znovu do třetího ročníku, a to jsem ještě musel vykonat doplňovací zkoušky.

Odevzdal jsem uniformu, předal zapůjčené věci, rozloučil se a oblékl se definitivně do civilu (jako důstojníci jsme v civilu chodili jen mimo službu). Protože začaly prázdniny a já měl na podzim skládat zkoušky, zašel jsem si ještě do Univerzitní knihovny, abych si vybral nějakou literaturu ke studiu. A tehdy se mi přihodila následující příhoda.

Když jsem si prohlížel katalogové listky, zahlédl jsem čirou náhodou lístek s heslem **Kybernetika** a pod ním odkaz pouze na jedinou knihu: *Norbert Wiener, Cybernetics or Control and Communication in the Animal and the Machine (Kybernetika neboli řízení a sdělování v živém organismu a stroji)*.

Byl jsem překvapen. Pochopitelně jsem si vzpomněl na svou debatu s jistým profesorem o buržoazní pavědě. Oficiálně patřila kybernetika stále ještě mezi zakázané obory, ale tady už měli knihu jejího zakladatele, která vyšla v Paříži v roce 1948. Rázem jsem zapomněl, kvůli čemu jsem přišel do knihovny a knihu jsem si vypůjčil do studovny. Tam, vybaven slovníky, jsem se pokoušel pochopit, o čem ten obor pojednává, ale moc jsem neuspěl. Moje znalost angličtiny se tehdy blížila nule. Prakticky jsem se jen trochu prokousal úvodem. Přesto jsem se něco málo dozvěděl a moje malá kybernetická stopa v mozku se o něco více prohloubila.

V září jsem se zapsal do třetího ročníku na Stavební fakultě ČVUT, dostal jsem index a začal navštěvovat přednášky v Trojanově ulici. Zdálo se mi, že tentokrát už je všechno v pořádku a že vysokou školu řádně dokončím, ale někdy v listopadu jsem dostal nečekanou pozvánku z vojenské fakulty na členskou schůzi Československého svazu mládeže. Zpočátku jsem to trochu nechápal a ani jsem tam nechtěl jít, protože to vypadalo na nějaké nedopatření – já už jsem byl studentem na jiné škole – ale pak jsem se rozhodl, že tam přece jen půjdu. Asi rozhodla zvědavost.

Negativní posudek od vojáků

Schůze byla v naší učebně a přítomna byla většina bývalých spolužáků. Za předsednickým stolem seděli Antonín Truxa, Mirek Navrátil a Vlastík Dujka. Chtěl jsem si sednout dozadu, ale byl jsem vyzván, abych šel dopředu a že si snad ani nemusím sedat. Schůze měla totiž na programu pouze jediný bod. Mělo se na ní rozhodnout o mém dalším pokračování ve studiu na Stavební fakultě ČVUT.

Mirek Navrátil oznámil přítomným, že můj případ byl už projednán se »složkami« a že se všichni shodli na tom, že bych ve studiu na civilní fakultě neměl dále pokračovat. Pak přečetl připravený text posudku, který měl být schválen a odeslán stavební fakultě. Stálo v něm, že jsem se během studia a vojenské přípravy projevoval jako člověk, který nemá jasný vztah k dělnické třídě, socialismu a Sovětskému svazu a že z těchto důvodů se nedoporučuje, abych pokračoval ve studiu na vysoké škole. Potom dal o posudku hlasovat.

Chvilí bylo ticho, a pak se začaly zvedat ruce. Postupně zvedli ruku všichni. Díval jsem se do pléna na kamarády a snažil se některému z nich pohlédnout do očí, ale všichni měli sklopený zrak, dívali se do země. Uvědomil jsem si, že je to ortel, který zpečetil moji budoucnost. Dostal jsem strašný vztek a bez jediného slova jsem středem učebny rychlým krokem odešel.

Tehdy jsem se opravdu na své kamarády zlobil. Měl jsem jim za zlé, že se mezi nimi nenašel ani jediný, kdo by se přidal na mou stranu. Dnes už vím, že kdybych byl na jejich místě, jednal bych úplně stejně. Ze strachu bych tu ruku zvedl také, tak jako jsem ji zvedal dříve, když jsme schvalovali různé petice. Tehdy se vše schvalovalo jednohlasně, každý nesouhlas byl považován za projev odporu proti režimu. Těžko se to dnes říká, ale je to pravda. Kdo je zvyklý žít ve svobodné společnosti, ten to nepochopí.

Co se odehrálo v následujících týdnech, bylo jen logickým pokračováním. Sledoval jsem ve velké posluchárně v Trojanově ulici nějakou přednášku, když za mnou přišel vedoucí kádrového oddělení a požádal mě, abych s ním šel do kanceláře. Nebyl to žádný »dělnický kádr«, byl oblečen v elegantním obleku, měl bílou košili s kravatou, jednal se mnou zdvořile. Zdálo se mi dokonce, že mu to nebylo moc příjemné a hledal jen vhodná slova, jak mi tu zprávu sdělit.

„Víte, ten váš zápis na fakultu byl jenom podmíněčný,“ začal opatrně. „Teprve teď mi došly další doklady.“

„Došel vám posudek od vojáků,“ pomohl jsem mu.

„Ano... a není moc příznivý. Víte, pro studium na vysoké škole nestačí jen dobrý prospěch, posuzují se i politické postoje...“ pokračoval.

„Vypadám snad jako třídní nepřítel?“ pohlédl jsem na něj.

„Vy si jen potřebujete některé věci vyjasnit...“

„A proto mě vyhodíte ze školy!“ skočil jsem mu do řeči.

„Budete mi muset vrátit index a studium vám ukončíme...“

Tak jsem byl během krátké doby vyhozen z vysoké školy už podruhé. Ocitl jsem se na ulici, tentokrát s mizerným posudkem, bez kvalifikace, bez peněz. Ale měl jsem přece jen jednu obrovskou výhodu – bylo mi dvacet dva roků a nechtěl jsem se jen tak vzdát. Když jsem přišel domů, usedl jsem za stůl a začal přemýšlet, co bude dál.

Teprve teď jsem si uvědomoval, že jsem úplně »na dně«, že mě čeká manuální práce a jen obtížná, nejistá cesta nahoru. Vlastní byt jsem v Praze neměl, bydlel jsem v garsonce, kterou mi zapůjčil kamarád na pár měsíců, než se vrátí z vojny.

Na stole ležela moje zamilovaná knížka Básně noci od Vítězslava Nezvala. Oblíbil jsem si ji už na gymnáziu a znal z ní celé pasáže z paměti. Rozevřel jsem ji a pročetl mně důvěrně známé verše z Edisona:

*Naše životy jsou bludné jako kruh
Jednou kráčel po New Yorku dobrodruh
bylo odpoledne s vlahým sluncem v máji
chodec zastavil se mlčky na Broadwayi
před palácem West-Union Telegraf
kde hučelo to jak rozvodné desce
byl to kamelot a velký vynálezce*

*Tisíc vynálezců udělalo krach
hvězdy nevyšinuly se z věčných drah
pohled'te jak tisíc lidí klidně žije
ne to není práce ani energie
je to dobrodružství jako na moři
uzamykati se v laboratoři
pohled'te jak tisíc lidí klidně žije
ne to není práce to je alchymie*

*Svět si hraje s vaším ušním bubínkem
stáváte se elektrickým pramínkem
fonomotory a mechaničtí ptáci
vzlétají až k hvězdám odkud se k nám vrací
jako k ptáčníkovi z rohu předměstí
hlásajíce vaši slávu z návěští
spávají pět hodin denně vám to stačí
v tom se podobáte hazardnímu hráči...*

Vzhlédl jsem a můj zrak bezděčně spočinul na prázdné láhvi od červeného vína značky Cabernet.

„Cabernet – Cybernet... Cabernet – Cybernet...“ opakoval jsem si několikrát potichu – a v té chvíli jsem se rozhodl. „Ano, už vím, co budu jednou dělat, už to vím. Budu bádat, budu zkoumat, tak jak to dělal Edison a budu se zabývat kybernetikou!“

Že to byla ode mne v této situaci trochu drzost? Byla. Ale kupodivu už v roce 1960 jsem stál poprvé tváří v tvář »živému« americkému počítači LGP-30 na Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy. Bylo to na noční směně, ve dne sloužil počítač škole. Stál jsem tam sám uprostřed noci a snažil se na něj převést svůj matematický model – a vzpomněl jsem si opět na Nezvalovy Básně noci:

Naše životy jsou bludné jako kruh...

1955

Rodiče bydleli v Moravských Budějovicích

Špatně na tom byli i moji rodiče. Stále ještě bydleli v Moravských Budějovicích, v bytě, který jim sice dříve patřil, ale protože byt byl součástí znárodněného pivovaru, jehož větší část jim dříve jako akcionářům také patřila, tak teď už jim tam nepatřilo vůbec nic, vše patřilo jen státu. Toho státu, který se v roce 1945 v dekretu o znárodnění slavnostně zavázal, že za újmu způsobenou vlastníkům znárodněním bude poskytnuta náhrada a vydal jim státní dluhopisy. Ty ale komunisté při měnové reformě v roce 1953 zrušili, čímž jenom potvrdili, co se mezi lidmi říkalo, že nešlo o peněžní reformu, ale o loupež.

Prožité události se citelně podepsaly na zdraví mých rodičů. Celý život tatínek usiloval, aby měli klidné a spokojené stáří, a mamince platil na důchod. Nakonec přišli úplně o všechno. Nejdříve se dostavily deprese u tatínka, ale ten se z toho brzy dostal. Mamince bylo kolem šedesáti, když ji postihla mozková příhoda a ochrnula na polovinu těla. Musela se znovu učit mluvit, psát a chodit. Trvalo to pár let, ale nakonec to zvládla.

Předvolání na pracovní úřad

Přišlo mi předvolání na pracovní úřad. Zákonem byla stanovena pracovní povinnost a o propuštění ze školy nebo zaměstnání byl úřad ihned informován. Tam měli pro mě jedinou práci – dělník na stavbě elektrárny v Neratovicích. Odmítl jsem. Řekl jsem jim, že si najdu jiné přiměřenější zaměstnání sám. Naivně jsem si myslel, že mě politický posudek na novém místě nedostihne. Potřeboval jsem ale peníze, a tak jsem ve volném čase chodil vykládat vagóny na žižkovské nákladové nádraží. Tam se na nic neptali, zaplatili za hotovou práci přímo na místě. Dělníci z nákladového nádraží mi poradili, abych se o práci ucházel raději mimo Prahu. Pak jsem objevil v novinách inzerát: Keramos, závod Stavebna v Uhříněvsi hledá stavební techniky. Uhříněves nebyla tehdy ještě součástí hlavního města, ale v Praze na Malém náměstí měla náborovou kancelář. Zkusil jsem to a oni mě přijali.

Nastoupil jsem do oddělení přípravy staveb jako technik s hrubým měsíčním platem 960 korun. Analyzoval jsem nové projekty budov, které měly být v krátké době zahájeny. Podle výkresů a rozpočtů jsem vypočítával množství stavebního materiálu a pracovních hodin pro jednotlivé profese a sestavoval harmonogram výstavby. Nebyla to obtížná práce, ale já ji dělal jen pár měsíců. Pak si mě zavolał šéf – stavitel Rypka. Stavitel Rypka byl už starší prošedivělý pán, nosil elegantní, dobře padnoucí oblek, na bílé košili nápadně vynikal velký barevný motýlek. Zřejmě patřil do staré gardy předválečných komunistů, a nyní, pár let před důchodem, z toho vytěžil funkci vedoucího odboru a k tomu mladou sekretářku.

Když jsem vstoupil do jeho kanceláře, pokynul mi rukou, abych se posadil. Chvilí se přehraboval v papírech, pak vzhledl a několik vteřin ještě váhal, jako by hledal vhodná slova. Dozvěděl jsem se, že závod zahajuje nové stavby a všude je nedostatek pracovních sil. Aha, tak té stavbě přece jen neuniknu, pomyslel jsem si v duchu, zřejmě už došel posudek. Díval jsem se mu do očí, poslouchal, ale jeho slova jsem moc nevnímal. Pochopil jsem, že už je o mně rozhodnuto.

Nastoupil jsem na stavbu domu čp. 613 v Jičínské ulici na Žižkově. Stavba vyrůstala ze země v místě, kde před válkou stál několikapatrový činžovní dům.

Dům byl zničen při tragickém leteckém náletu Američanů na Prahu 14. února 1945. Teď, deset let po válce, se stavba pozvolna nořila ze země, dělníci přiváželi od míchačky v kolečkách betonovou směs a nalévali ji do bednění nosných zdí vyplněných armaturou. Betonovali protiletadlový kryt v suterénu.

Stavbyvedoucí Ing. Otakar Jelínek vystudoval strojní inženýrství, ale ve stavitelství se vyznal dokonale. Měl bohaté zkušenosti se stavbami všeho druhu, protože ještě před válkou pracoval jako znalec a odhadce stavebních škod. Patřila mu honosná vila v Praze Podolí. Občas přijížděl do práce nablýskaným autem, což nebylo v té době příliš obvyklé. Měl sympatickou, mladě vypadající, atraktivní ženu, příjemného zjevu, noblesního vystupování a syna Otíka. Inženýr Jelínek měl přirozenou autoritu a charisma – rychle si získával důvěru i respekt.

Vila Otakara Jelínka
v Praze Podolí
Pod Klaudiánkou 261/33

Na stavbě v Jičínské ulici mě přivítala zajímavá sestava. Bývalý redaktor Československého rozhlasu *Zdeněk Mančal*, který v květnu 1945 jako první ohlásil do éteru pražské povstání a volal o pomoc při boji o pražský rozhlas, tady pracoval jako betonář. Bývalý československý diplomat, šedovlasý, usměvavý starý pán, *Alexej Steigerhof*, nyní přidavač, jezdil s kolečkem a vozil maltu a cihly zedníkům. Pan *Nesměrák*, bývalý živnostník, majetek mu komunisté zabavili, tady pracoval jako pomocný dělník. Pater *Jeřábek*, kněz, kterému nebylo dovoleno vykonávat duchovní službu, zde pracoval jako dělník. Mladý inženýr *Hanzlík*, bývalý pracovník zahraničního obchodu, byl obviněn ze spolupráce s cizím státním příslušníkem a uvězněn. Když se vrátil z vězení, nedostal se do bytu. Manželka si našla jiného partnera, vyměnila u dveří zámek a domů ho nepustila. Zůstal na ulici bez jakýchkoliv prostředků. Bydlel na stavbě v dřevěném provizorním baráku, pracoval jako dělník. *Josef Šnejdar*, řeholník, jezuita, musel na vojnu k pétépákům a po vojně si našel místo na stavbě jako úkolář.

Nečekal jsem, že se na stavbě setkám s bývalým redaktorem Českého rozhlasu *Zdeňkem Mančalem*. Byl to ten muž, který ranním hlášením „*Je právě sechs hodin*“ odstartoval pražské květnové povstání, hlasatel, jehož vzrušené volání jsem napjatě sledoval před deseti lety v ranních hodinách 5. května 1945 v Moravských Budějovicích jako třináctiletý chlapec. Teď jsem ho poznal osobně.

Po komunistickém převratu byl Zdeněk Mančal z rozhlasu vyhozen a později, jako bývalý národní socialista, se dostal před soud. Bylo to pravděpodobně v souvislosti s procesem s Miladou Horákovou, kdy bylo souzeno asi 7000 bývalých členů národně socialistické strany. Říkalo se, že mu komunisté nemohli zapomenout hlášení z 9. května, kdy přivítal Rudou armádu v »osvobozené Praze«. To nezapadalo do scénáře, že Prahu osvobodila Rudá armáda.

Redaktor Zdeněk Mančal

Josef Šnejdar vystudoval gymnázium na Velehradě. V šestnácti nastoupil do noviciátu jezuitů Tovaryšstva Ježíšova. Měl studovat na pařížské Sorbonně, ale v roce 1950 byl deportován do internačního kláštera v Bohosudově. Sešel jsem se s ním v roce 1960 na Stavební fakultě ČVUT. V té době došlo k mírnému politickému uvolnění, a tak tu studovalo mnoho lidí, jimž bylo studium znemožněno z politických důvodů.

Šnejdar nezapřel své organizační a podnikatelské schopnosti, stal se hlavním stavbyvedoucím na několika významných pražských stavbách. Stavěl např. Zemědělskou univerzitu v Suchdole, Kongresový palác, rekonstruoval Národní divadlo (ke stému výročí od jeho otevření) a postavil Novou scénu Národního divadla.

1957

Malý podkrovní byteček

Největším problémem padesátých let byla dlouho přetrvávající bytová krize. Jediné, co se dalo v Praze sehnat, byl podnájem, protože úřady sledovaly, zda lidé nebydlí v příliš velkých bytech, a pokud to zjistily, tak jim do bytu přidělili dekretem podnájemníka. A tak ti, co měli velké byty si raději sehnali někoho sami.

V době, kdy jsem poznal Květu, jsem bydlel v podnájmu v malé podkrovní místnosti velikosti 4x4 metrů, kterou jsem si sám upravil pro bydlení. Moc nábytku se mi tam nevešlo. Postel, křeslo, stolek, židle a malá skříňka, topilo se elektrickým radiátorem. Vodovod a WC byly na chodbě, tam jsem měl i skříň, která se do místnosti nevešla. Malé střešní okénko a šikmá střeška dokreslovaly kulisu mého tehdejšího bydlení.

Podkrovní místnost dnes už neexistujícího domu v Hanusově ulici.

Jednu výhodu to podkroví ale mělo. Bylo v posledním patře a já tam bydlel sám.

Byli jsme si s Květou samozřejmě vědomi, že naše bytová situace v Praze je dlouhodobě neúnosná. Existovala ale ještě jedna možnost, jak získat legálně byt. Pokud bychom našli někoho, kdo byt nepotřebuje a zaplatili mu odstupné. Jistěže získat kvalitní byt touto cestou bylo nereálné, ale co suterénní byty? Tak jsme to zkusili.

Obcházeli jsme domy a nahlíželi okny dovnitř. Když jsme narazili na prázdný nebo poloprázdný suterénní byt, vhodili jsme do schránky lístek. Takto se nám po čase ozval muž, který nám sdělil, kdy bude doma a kdy ho můžeme v této záležitosti navštívit.

Jednalo se o jednopokojový byt v suterénu s úzkým okénkem na úrovni chodníku. Ten muž nám řekl, že už byt nebude potřebovat, protože odjíždí na delší dobu na Slovensko. Slíbil, že až se vrátí, všechno zařídí na úřadech, aby byl byt na nás přepsán. Na příští schůzce jsme mu zaplatili nájemné na rok dopředu a on nám předal klíče.

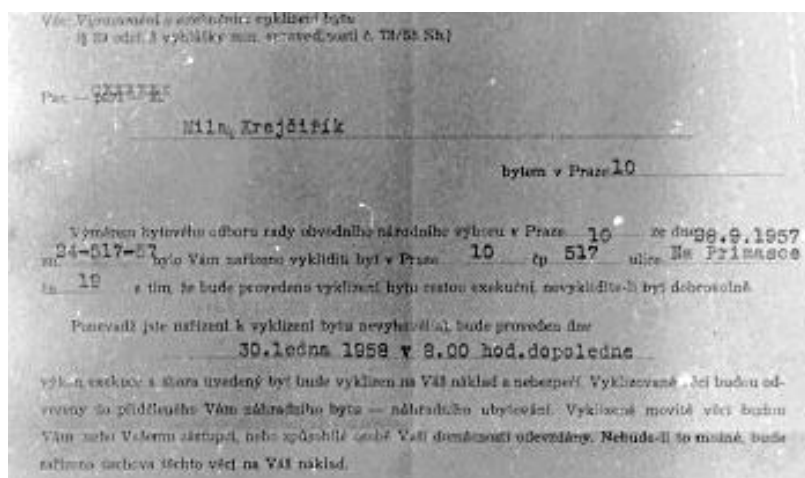
Zdalo se, že jsme měli štěstí. Koupili jsme nábytek, vybavení bytu, nastěhovali se – a vstoupili do manželství.

Novomanželé Krejčířkovi
Jana Kopečková, švagrová
Radek Kopeček, bratranec

Toho muže, co nám »pronajal« byt, jsme už nikdy neviděli. Byl to podvodník. Skutečný majitel bytu byl ve vězení. Za několik měsíců se vrátil domů. Dostali jsme se do svízelné situace. Museli jsme se vystěhovat, nábytek někde uskladnit a hledat jiné řešení bydlení. Hrozila nám exekuce.

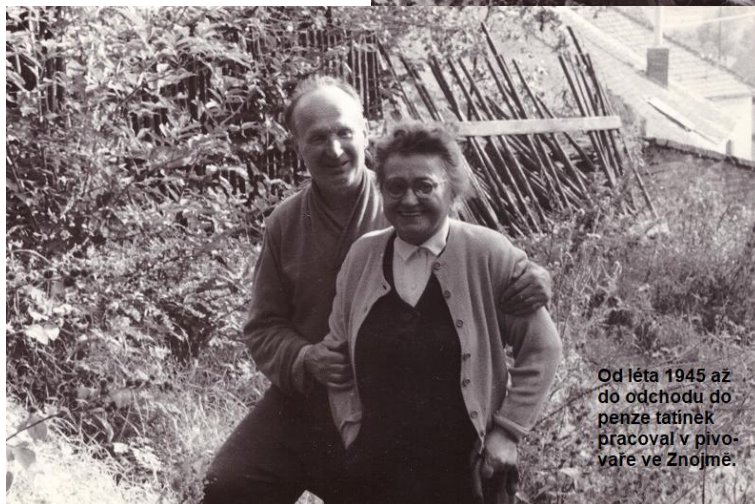

Výměrem bytového odboru rady obvodního národního výboru v Praze 10 ze dne 28.9.1957 zn. 24-517-57 bylo Vám nařízeno vykliditi byt v Praze 10, čp. 517, ulice Na Primasce čp. 19 s tím, že bude provedeno vyklizení bytu cestou exekuční, nevyklidíte-li byt dobrovolně. Poněvadž jste nařízení k vyklizení nevyhověl, bude proveden dne 30.ledna 1958 v 8.00 hod. dopoledne výkon exekuce a shora uvedený byt bude vyklizen na Váš náklad a nebezpečí.

Než se nám to podařilo všechno vyřešit, poskytlí nám dočasné přístřeší rodiče Květy. Nebylo to ale pro ně vůbec jednoduché. Měli jednopokojový byt v Nuslích a po určitou dobu nás tam bydlelo šest. Padesátiletý Josef Kopeček s manželkou, dcera Anežka spala v kuchyni, osmiletá švagrová Jana nám uvolnila lůžko a lehla si ke svým rodičům.

Aby toho nebylo dost, rodiče v Moravských Budějovicích dostali z bytu výpověď. Oba byli už v důchodovém věku a hrozilo jim také vystěhování.

Nabídl jsem rodičům svůj uvolněný podkrovní byteček a oni to s povděkem přijali. Svůj nábytek si uskladnili v pivovaru a přestěhovali se do Prahy.

1958

Experimentální projektový ateliér

Byl jsem zaměstnán v Průmstavu, kam závod Stavebna z Uhřetěvsi mezi tím přešel delimitací. Každoročně jsem na začátku roku žádal ředitele Bursíka o souhlas ke studiu na vysoké škole, každoročně byla má žádost zamítána. Když se mi to stalo potřetí, rozhodl jsem se, že dám výpověď a pokusím se nalézt si jiné zaměstnání. Už jsem nebyl na dně, jako tomu bylo před několika lety, byl jsem stavbyvedoucí, měl jsem praktické zkušenosti s realizací staveb a s tím už se dalo něco dělat. A také se zdálo, že i politická situace se začala mírně zlepšovat. Blížila se šedesátá léta.

Jak tomu někdy v životě bývá, pomohla mi šťastná náhoda. Od Otakara Jelínka, který před nedávnem odešel do technické skupiny státního projektového ústavu SÚPRO, jsem dostal tip. Zřídili tam experimentální projektový ateliér, kde se měly zkoumat a projektovat nové formy výstavby. Teď tam hledali někoho, kdo by jim odhadoval ceny projektovaných staveb. Vycítil jsem, že to by to mohla být moje šance a nezaváhal jsem.

Za několik měsíců jsem už seděl v experimentálním ateliéru ředitele Státního ústavu pro projektování hl. m. Prahy architekta Karla Stráníka na Václavském náměstí, který sídlil pod střechou domu č. 43 a v jehož pasáži byla tehdy proslulá Vaňhova rybárna.

Byla to radikální změna v mém životě a já měl teď ideální pracovní podmínky – volnou pracovní dobu, své klíče od ateliéru, mohl jsem tam přijít a pracovat, kdykoliv jsem na to měl chuť, třeba i v noci nebo o víkendu. To mně maximálně vyhovovalo.

Usedl jsem do kanceláře s architektkou Věrou Foltýnovou. Bylo to jediné volné místo. S Věrou totiž nechtěl nikdo sedět, protože kouřila. Mně to nevadilo. V té době jsem kouřil také. Vedle v sousední kanceláři napravo seděli architekti Jiří Lasovský a Jan Moučka, nalevo architekt Szarkady a technik Pavel Štíbr. Poslední místnosti vévodila sekretářka a písarka paní Klenová.

Byl jsem obklopen architekty a setkával jsem se s malíři a sochaři. To prostředí a ta zvláštní atmosféra mě ovlivňovaly. Trochu jsem se stylizoval do jejich role a připadal si jako »umělec«. I když ta idylka trvala jen tři roky, protože státní projektový ústav byl v rámci reorganizace zrušen a my jsme přešli delimitací do Pražského projektového ústavu, základ mé budoucí kariéry byl položen. Dostal jsem souhlas ke studiu na vysoké škole a později nabídku, abych pracoval ve Výzkumném ústavu výstavby a architektury.

Věru často navštěvoval sochař Jindřich Wielgus. Měl takové zvláštní charisma. Když jsem ho osobně poznal, bylo mu čtyřicet sedm let, mně dvacet pět. Tělesná vada způsobovala, že při chůzi levou nohu neohýbal, ale to mu vůbec neubíralo na zajímavosti. Spíše naopak. Z trochou nadsázky bych řekl, že mi z odstupem let připomínal známou postavu Joffreye de Peyrac z romantických francouzských filmů o Angelice natočených v šedesátých letech. Jindřich Wielgus miloval život, víno, svou práci a svou ženu – učitelku Fanyнку.

Přestože byl mezi námi věkový rozdíl dvacet dva let, moc si přál, abychom si tykali. Říkal o mně, že mám zajímavější vzhled, že si ho musí někdy udělat do hlíny. Jednou se o to skutečně pokoušel, když jsme se náhodně potkali na Václavském náměstí a on mě pozval do svého ateliéru, ale nakonec jsme skončili u láhve červeného vína.

Věra v ateliéru nějakou dobu chovala křečku Ferdu. Ferda tam měl naprostou svobodu. Měl sice svůj útulek v upravené krabici, kam měl chodit spát, ale většinou běhal zcela volně po podlaze. Občas ho někdo našel na stole, ve skříni nebo v pootevřeném šuplíku.

Jednou pozdě odpoledne přišel Jindra v trochu podroušeném stavu. Otevřela se láhev vína a on začal Věru seznamovat s nějakým svým novým sochařským nápadem. Seděli, popíjeli a debatovali, když temperamentní Wielgus uprostřed debaty najednou zmlkl, zbledl a upřeně zíral na stěnu před sebe.

„Ty, Věro, je to se mnou blbý, asi moc chlastám, já ti mám nějaký halucinace nebo co, nejspíš to bude delirium tremens, úplně mě to vyděsilo.“

„Co blázníš, jaký delirium, vždyť jseš úplně normální. Viděl jsi snad bílý myšky?“

„No jo, viděl, ale nebyly bílé, byly hnědé, a nebyly to myšky, ale myš, jedna velká hnědá myš, takhle tu rychle přeběhla podél stěny,“ a gestem naznačil kudy myš běžela.

Věra Foltýnová se rozesmála.

„To byl můj Ferda – křeček.“ Nemáš žádný halucinace. Viděl jsi živýho křečka.“

Jindřich Wielgus si očividně oddechl a s chutí dopil sklenku vína.

Věra Foltýnová měla na levém předloktí vytetováno modré číslo 42808 (pamatuji si to proto, že jsem se narodil 4. února). Od 23. května 1943 byla vězněna v koncentračním táboře Auschwitz – Birkenau. Byla svědkem transportu, kterým přivezli do tábora jejího otce. Zahlédla ho náhodou u kolejiště na vzdálenost asi dvaceti metrů a snažila se na sebe upoutat pozornost, aby se jí povšiml. Otec byl zřetelně nemocný a velmi zesláblý. Když ji po chvíli přece jen spatřil a poznal, rozplakal se. Několik minut na sebe koukali a pokoušeli se dorozumět gesty. Pak to spatřil dozorce. Přiběhl a otce úderem do hlavy srazil na zem.

Jako architektka pracovala Věra Foltýnová v koncentračním táboře ve stavební kanceláři, odkud se jí podařilo propašovat do Československa nacistické plány na stavbu plynových komor. Byla také autorkou prvního československého poválečného památníku osvobození Osvětimi.

V létě roku 1979 Věra Foltýnová umírá ve věku 70 let. Na poslední rozloučení ve velkém sále strašnického krematoria nás přišlo hodně. Nechyběl ani můj někdejší šéf – Ing. Otakar Jelínek.

Krematorium v Praze Strašnicích

1959

Znovu kybernetika

Konec roku 1958 zastihl náš ateliér ve znamení závěrečného náporu na termínované zakázky. Bylo celkem běžné, že jsme zde sedávali dlouho večera. Díky výhodné poloze na Václavském náměstí jsme se vraceli do práce ještě po večeři někde v restauraci. Se samozřejmou úlevou jsme přivítali přehoupnutí nového roku, signalizujícího i určité pracovní uvolnění.

Jednou odpoledne jsem byl s Honzou Moučkou odevzdávat projekt u investora. Pod dojmem splněného úkolu jsme měli oba dobrou náladu a živě jsme diskutovali o obtížích projektanta ve složitém soukolí investiční výstavby. Postupně jsme se dostali až metodám práce.

„Mně nejvíc vadí,“ říkal Moučka, „že nejsem s to obhájit vlastní projekt proti autoritám. Stačí, když někdo prohlásí, že moje řešení není dobré a on že by to udělal jinak, a já nemám po ruce žádný způsob, jak bych prokázal, že moje řešení je přinejmenším stejně dobré.“

Shodli jsme se na tom, že hlavní problém spočívá v nedokonalých nástrojích, které architekt ve své práci používá a které mu poskytují jen malé možnosti objektivního rozhodování.

„Snad to jednou vyřeší za nás ta kybernetika,“ prohodil Moučka s úsměvem.

Ta poslední slova mě elektrizovala. Slovo kybernetika vyvolalo znovu myšlenky, které mi napadaly před časem při čtení Wienerovy knihy. Přestal jsem vnímat rozhovor a začal jsem si v paměti oživovat vše, co jsem si ze svých úvah zapamatoval. Skutečnost, že někdo jiný spojil kybernetiku – byť bezděčně – s architekturou, mě provokovala. Snad přece ty myšlenky nebyly tak hloupé, třeba by se opravdu našlo nějaké východisko. Neměl bych se tím přece jen zabývat hlouběji – prostudovat více literatury, diskutovat?

Proud myšlenek přerušilo až Moučkovo: *„Tak ahoj, jede mi tramvaj.“*

„Počkej, Honzo, neměli bychom to zkusit?,“ zarazil jsem ho v odchodu.

„Co, prosím tě?“ Nechápatě na mě pohlédl.

„No, přece s tou kybernetikou!“ Teprve teď jsem si uvědomil, že po dobu mých úvah hovořil už zřejmě o něčem jiném.

Chvíli se na mě nechápavě díval, jakoby zkoumal, myslím-li to vážně nebo žertem, ale pak řekl pomalu: *„Ale ono to nebude tak jednoduché.“*

Nebylo to opravdu jednoduché. Nicméně od tohoto okamžiku jsme začali shromažďovat a studovat nejrozličnější literaturu, vztahující se alespoň okrajově ke kybernetice nebo s problémy, s ní souvisejícími. Já jsem znovu putoval do Univerzitní knihovny pro Wienera, ale do okruhu námi studované literatury patřily i některé knížky z tehdy nově vycházející Malé moderní encyklopedie: Einsteinova Fyzika jako dobrodružství poznání, Zichova Moderní logika nebo Lilleyho Automatizace a společnost, ale také Habrova brožura Lineární programování.

Pravidelně jsme se scházeli a o získaných poznatcích se vzájemně informovali. Společná práce na vytčeném problému nám dodávala zvláštní sílu a odvahu. Zatímco mnohé myšlenky, o nichž uvažoval dříve sám, se mi tehdy zdály nedokonalé, naivní či nerozumné, nyní, vytříbené diskuzí, jakoby se stávaly samozřejmostí.

Výsledkem několikaměsíčního úsilí byla naše první práce *Theorie projekčního konceptu*. Měla všehovšudy 35 stran, a viděno s odstupem více než šedesátí let, i řadu nedostatků. Nám se však zdála takřka geniální. Měli jsme pocit, že jsme učinili velký objev, ale současně jsme byli bezradní co s ním. V okolí jsme nenacházeli partnery pro vážnou diskuzi, ale diskuzi jsme vyvolat chtěli. Upřímně řečeno, měli jsme také strach, aby nám naše „geniální“ nápady někdo neukradl. Proto jsme se nakonec rozhodli přihlásit elaborát u Státního úřadu pro vynálezy a normalizace, kde byl ředitelem exministr národní obrany Alexej Čepička.

Díky dochované fotokopii přihlášky známe přesné datum, kdy se to stalo:

28. května 1959

Jméno a příjmení přihlašovatele (původce):

Ing. arch. Jan Moučka,
Milan Krejčířík

přihlásil za účelem vydání
diplomu
objev o názvu:

**Theorie projektového
konceptu**

Milan Krejčířík a Jan Moučka
o víkendu na statku
ve Zlonicích.

Statek tenkrát patřil mamince
Honzovy manželky Evy a byl
využíván jako letní byt.

1960

Problém bytových sekcí

Plynuly týdny a měsíce, ale nic se nedělo. Elaborát uvízl někde ve složité administrativní mašinérii Státního úřadu pro vynálezy a normalizaci, a tak jsme pozvolna pokračovali dále ve svém bádání. V polovině následujícího roku 1960 byla na světě naše druhá společná práce *Exaktní postupy v projektové konceptní práci*. Tuto práci jsme připravili pro zasedání sekce teorie architektury Svazu architektů, kde jsme také 7. července 1960 referovali.

Na přednášce byl přítomen architekt Julius Šif, který se v té době zabýval hodnocením dispozičních schemat bytových sekcí pro panelové domy, z nichž měla být sestavována projektovaná sídliště. Na začátku šedesátých let panovala v bytové výstavbě přísná typizace diktovaná stavební výrobou, která žádala co nejvyšší opakovatelnost staveb. To v krátké době způsobilo, že se stavěly výhradně dvoupokojové byty. Menší a větší byty se v opakovaných panelových domech nevyskytovaly. Ve VÚVA se snažili tento trend změnit. Sociolog Jiří Musil odvodil z demografického vývoje obyvatelstva šest velikostních kategorií bytů a doporučoval v jakých procentech by měly být v sídlištích na různých lokalitách zastoupeny. Architekti navrhli pro tyto kategorie různé varianty dispozičních schemat bytových sekcí, ale vznikl problém. Jaká dispoziční schemata zvolit, aby se dosáhlo v sídlišti požadovaného procentního zastoupení bytových kategorií? To nebylo vůbec jednoduché. Dělal se to metodou »zkouška – omyl« a vybralo se takové řešení, které se nejvíce přiblížilo zadání.

Já jsem o tomto problému a o možnosti řešit ho na počítači ve své přednášce hovořil, a když mi ho Julius Šif podrobně popsal a sdělil, že ve VÚVA mají navrženy desítky dispozičních schemat bytových sekcí s různě velkými byty, dovedou je jednotlivě ocenit, ale nedokážou z nich vybrat takovou skupinu, která by v souhrnu splnila požadované procentní zastoupení bytových kategorií, navrhl jsem mu, že se pokusím ten problém popsat matematickým modelem a pak ho svěřím počítači.

Vystoupení na půdě Svazu architektů bylo vlastně první veřejné seznámení užšího okruhu odborníků s výsledky našich výzkumů. Až dosud jsme si nebyli zcela jisti, zda naše činnost nevyvolá nějaký zásadní nesouhlas, ale konstruktivní diskuze nám naopak dodala sebedůvěru. Toto setkání bylo pro nás zvlášť významné, protože odtud vzešel podnět k našemu přechodu do Výzkumného ústavu výstavby s architektury.

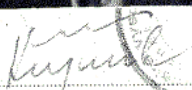
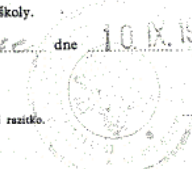
Byl jsem přijat na vysokou školu. Dostal jsem index a 10. září 1960 jsem se zapsal na Fakultu stavební, obor architektura a pozemní stavitelství. Chodili jsme na přednášky do Trojanovy ulice. Ta první byla ve velké posluchárně, stejné posluchárně, kam si pro mě před šesti lety přišel vedoucí kádrového oddělení, aby mi sdělil, že jsem byl z vysoké školy z politických důvodů vyloučen.

Posluchárna ČVUT
v Trojanově ulici

Studium bylo naplánováno na 6 let, několik z nás to stihlo za 5 let. Jednalo se o mimořádnou formu vysokoškolského studia upravenou zákonem, která usilovala o to, aby se v rámci »vědeckotechnické revoluce« zvýšila kvalifikace osob, které už pracovaly, ale z různých důvodů vysokou školu nemohly studovat.

Říkalo se, že jedním ze záměrů vydání zákona bylo umožnit studium na vysoké škole osobám, které zastávaly vedoucí funkce, u nichž byla předepsána vysokoškolská kvalifikace. Pokud si ale vzpomínám, tak v celém ročníku jsme měli pouze jediného ministerského úředníka Josefa Brožka, většina z nás studovala proto, že jim to dříve nebylo umožněno z politických důvodů.

VEČERNÍ STUDIUM		REPUBLICA ČESKOSLOVENSKÁ České vysoké učení technické Fakulta stavební Průmysl 6, Zámek 4 (Razítko vysoké školy)	
		VÝKAZ O STUDIU NA VYSOKÉ ŠKOLE	
		Milan KREJČÍŘÍK	
		Jméno a příjmení (jméno rodové)	
		narozen 4. února 1932 v Brně	
		okres Brno kraj Brno	
		národnosti česká st. přísl. Čsl.	
		je zapsán jako řádný student večerního studia	
		fakulty stavební	
		(fakulty)	
		tého vysoké školy.	
		v Praze dne 10. IX. 1950	
		19	
(Podpis řádného studenta)		Úřední razítko.	
		(Úřední podpis)	

1961

Ateliér

Když nebylo reálné získat byt, tak jsme se zaměřili na »nebytové plochy«. V té době bylo v Praze hodně drobných prostorů po zaniklých soukromých živnostech. Tyto bývalé obchůdky nebo řemeslné dílny, umístěné obvykle v přízemí bytových domů, zely prázdnotou. Jejich poznávacím znakem byla »stažená rezavá roleta«.

Já jsem už tenkrát pracoval v Pražském projektovém ústavu. Nejprve jsme si vytypovali nebytový prostor, který by šel snadno upravit na ateliér. Objevili jsme jeden v Michli v ulici Za zelenou liškou. Pak jsem požádal Obvodní národní výbor o jeho přidělení s tím, že bych ho na vlastní náklady upravit a využíval jako ateliér, protože vlastní byt nemám, bydlím jen v podnájmu. Žádost mi ochotně doporučil zaměstnavatel.

A kupodivu to vyšlo. Úředníci byli zřejmě rádi, že se o ten prostor bude konečně někdo starat. Dostal jsem dekret na nebytový prostor, který jsem mohl na vlastní náklady zrekonstruovat, vybavit a upravit na ateliér, ale kde se také dalo bydlet.

Na snímku je náš »ateliér« v ulici Na Zelené lišce.

Byla to jedna velká místnost s příslušenstvím a komorou, zařízenou jako kuchyňka.

Prvého prosince roku 1961 byla ve VÚVA uspořádána **konference o matematických metodách v investiční výstavbě**, na které jsem referoval o tom, jak lze problém bytových sekcí vyřešit. Zde jsem převzal podklady pro konkrétní výpočty, které jsem v následujícím roce prováděl pro oddělení bytových staveb VÚVA ve formě samostatného externího výzkumného úkolu.

1962

Matematický model

Aby bylo možné problém bytových sekcí svěřit počítači, bylo nutné ho popsat matematickým modelem. Shodli jsme se na tom, že procentní skladba bytových kategorií nemusí být přesně dodržena, pokud bude část nižších kategorií nahrazena vyššími. Na první pohled se může zdát, že tato úvaha je úplně zbytečná. Nedovedeme si představit, že by optimální řešení obsahovalo větší a dražší byty. Nicméně takovou situaci nebylo možné vyloučit, takže musela být vzata v úvahu.

Jenže takový matematický model neexistoval, a tak musel být vytvořen. Obvyklé matematické modely, kde postačovaly soustavy nerovností typu $\leq$, tady byly nepoužitelné, protože při jejich aplikaci docházelo k náhradě vyšších kategorií nižšími, což bylo nepřijatelné.

Uvádím ukázkou z publikace Výzkumného ústavu výstavby a architektury z roku 1966 – *Návrh optimálního souboru bytových objektů na samočinném počítači*, která je dostupná v Národní knihovně.

— — —

Východiskem našich úvah budou demografické podmínky, tj. požadovaná skladba velikostních kategorií bytů, v praxi se zjišťuje statisticky a vyjadřuje jejich procentní skladbu. Můžeme si ji definovat vektorem

$$b^o_1, b^o_2, \dots, b^o_i, \dots, b^o_m, \quad (1)$$

kde m je počet druhů bytových kategorií.

Je-li dán celkový počet bytů B , pak lze z (1) vypočítat

$$b_i = B \cdot b^o_i \quad (2)$$

$$b_1, b_2, \dots, b_i, \dots, b_m \quad (3)$$

což jsou požadované počty bytů jednotlivých kategorií.

Označíme-li počet bytů i -té kategorie u j -té skladebné jednotky jako a_{ij} , potom můžeme podmínku splnění libovolného b_i vyjádřit rovnicí

$$a_{i1}x_1 + a_{i2}x_2 + \dots + a_{ij}x_j + \dots + a_{in}x_n = b_i. \quad (4)$$

Pro m kategorií můžeme podmínky dodržení skladby bytových kategorií v celém souboru vyjádřit soustavou rovnic

$$\sum_{j=1}^n a_{ij}x_j = b_i, \quad (5)$$

pro $i = 1, 2, \dots, m$; $x_j \geq 0$, cel.

kde je a_{ij} počet bytů i -té kategorie u j -té skladebné jednotky,
 x_j neznámý počet j -té skladebné jednotky,
 b_i požadovaný počet bytů i -té kategorie,
 m počet bytových kategorií,
 n počet skladebných jednotek.

Požadavek, že nižší kategorie mohou být nahrazeny vyššími lze popsat vektorem

$$\bar{b}_1, \bar{b}_2, \dots, \bar{b}_i, \dots, \bar{b}_m, \quad (6)$$

kde, je-li $\bar{b}_i > b_i$, musí pro přírůstek Δb_i platit

$$\Delta b_i \leq \sum_{e=1}^{i-1} b_e \quad (7)$$

Úpravou vzorce (7) odvodíme požadavek na skladbu bytových kategorií, aby platilo, že je možné nižší bytové kategorie nahradit vyššími, pokud to bude levnější.

$$\Delta b_i = \bar{b}_i - b_i \leq \sum_{e=1}^{i-1} b_e, \quad \bar{b}_i \leq b_i + \sum_{e=1}^{i-1} b_e, \quad b_i \leq \sum_{e=1}^i b_e. \quad (8)$$

Předpokládáme-li, že b_i může mít pouze nezápornou hodnotu, vznikne nám po dosazení do (2) nový tvar požadavků pro bytové kategorie

$$(0, b_1), (0, \sum_{e=1}^2 b_e), \dots, (0, \sum_{e=1}^i b_e), \dots, (0, \sum_{e=1}^m b_e) \quad (9)$$

a odtud můžeme obecně vyjádřit všechny podmínky soustavou nerovností

$$\sum_{e=1}^i \sum_{j=1}^n a_{ej} x_j \leq \sum_{e=1}^i b_e \quad (10)$$

Soustava nerovností (10) ale nemůže být ještě matematickým modelem problému, protože připouští i řešení, kdy všechna x_j budou rovna nule, a to by bylo v přímém rozporu s tvrzením (2). Základ matematického modelu tedy tvoří soustava nerovností a jedna rovnice

$$\begin{aligned} \sum_{e=1}^i \sum_{j=1}^n a_{ej} x_j &\leq \sum_{e=1}^i b_e \\ \sum_{e=1}^m \sum_{j=1}^n a_{ej} x_j &= \sum_{e=1}^m b_e \end{aligned} \quad (11)$$

pro $i = 1, 2, \dots, m-1, x_j \geq 0$, cel.

kde a_{ej} je počet bytů e -té kategorie u j -té skladebné jednotky
 b_e je celkový počet bytů e -té kategorie

Výpočty jsem prováděl na počítači LGP 30, s nímž jsem už měl zkušenosti. Výzkumný úkol dopadl dobře, podařilo se mi ho obhájit a já měl otevřenou cestu do Výzkumného ústavu výstavby a architektury, kam jsem měl v příštím roce nastoupit.

Pražský projektový ústav, kde jsem tehdy pracoval, sídlil v Podolí, v Jeremenkově ulici. V ústavu se připravoval projekt Severního města v Praze – Proseku. Když jsem se to dozvěděl, napadlo mě, že by se to dalo na tomto projektu vyzkoušet, a podal jsem si zlepšovací návrh na optimalizaci sídliště Severního města. Jednalo se o zhruba 9000 bytů. Při tehdejší ceně 60 tisíc za byt to bylo za víc než půl miliardy (522 tisíc) jenom za bytový fond. Dalo se očekávat, že na počítači se naleznou lepší varianty.

Sídlo Pražského projektového ústavu v Jeremenkově ulici 1021/70

Rodiče dostali tip. V ulici Na Květnici je vilka. Bydleli tam dva bratři Sklenářovi. Ted' už tam bydlí jen jeden, ten druhý emigroval a zůstalo po něm prázdné celé přízemí. Maminka nezaváhala. Vysvětlila panu Sklenářovi svou situaci, on jí vyhověl. Pravděpodobně z obavy, aby mu tam úřady nenasadili nějakého fízla.

Dům Na Květnici 878/33

1963

Výzkumný ústav výstavby a architektury

Dne 1. ledna 1963 jsem nastoupil do Výzkumného ústavu výstavby a architektury. Sídlil v Letenské ulici ve Windischgrätzovském paláci. Bylo mně 30 roků (za měsíc už třicet jedna) a já neměl ještě dokončenou vysokou školu. Byl jsem teprve ve třetím ročníku. Studium bylo naplánováno na 6 let, a já v skrytu duše doufal, že to stihnu dříve.

Ve VÚVA byl už i můj partner Honza Moučka. Jeho zařadili do Kabinetu teorie architektury, mě do Kabinetu ekonomie. To nám samozřejmě nevyhovovalo. Tak jsme dali podnět řediteli, aby byl vytvořen samostatný útvar, který by se zabýval exaktními metodami v projektování a územním plánování.

Windischgrätzovský palác v Letenské ulici číslo 3
někdejší sídlo Výzkumného ústavu výstavby a architektury

Optimalizace projektu Severního města v Praze Proseku se počítala na Slovensku ve výpočetním středisku Východoslovenských železáren v Košicích, protože v Praze ve výpočetním středisku Univerzity Karlovy na Malostranském náměstí se nám nepodařilo zajistit několikadenní souvislou kapacitu na počítači LPG-30. V té době nebyly ještě počítače plně kompatibilní, jako je tomu dnes.

V Praze to nešlo, letěli jsme do Košic

Výpočetní program a vstupní data byly připraveny pro počítač LGP-30 a výpočty musely probíhat na stejném typu počítače. Měli jsme už praktickou zkušenost, že výpočet jedné úlohy na »elgépéčku« trval 4 až 5 hodin, takže jsme věděli, že pro realizaci optimalizace projektu Severního města bude zapotřebí několika souvislých dnů.

Když to v Praze nešlo, obrátili jsme se na Východoslovenské železárny v Košicích, kde měli nainstalovaný stejný počítač, a oni nám vyšli vstříc.

Tupolev TU 124

Do Košic se v šedesátých letech létalo. Letenky stály pár stovek a pro nás to bylo mnohem pohodlnější. Letěl jsem tam túčkem spolu s operátorem výpočetního střediska Matematicko-fyzikální fakulty UK. Letoun TU-124 používaly tehdy Československé aerolinie hlavně na krátké tratě.

Východoslovenské železárny byly v té době obrovským stavenišťem. Hlavní budova nebyla ještě dokončena, ale počítač LGP-30 měli už v provozu v nějaké kanceláři. Jak jsme předpokládali, strávili jsme v Košicích několik dnů, ale výsledek výpočtu nebyl pro mě zas tak velkým překvapením. Úspora se pohybovala v řádu desítek milionů.

Severní město Prosek						
Územní plán	Alternativa 1	Alternativa 2	Alternativa 3	Měrná jednotka		
8 609	8 650	8 611	8 619	byt	Počet bytů v řadových domech	
314	314	314	314	byt	Počet bytů v hotelovém domě	
8 923	8 964	8 925	8 933	byt	Počet bytů celkem	
8	5,4	5,5	7,9	%	Velikostní kategorie bytu I	
22	24,5	24,4	21,9	%	Velikostní kategorie bytu II	
0	0	0	13,2	%	Velikostní kategorie bytu III	
68	67,6	68,1	54,9	%	Velikostní kategorie bytu IV	
2	2,5	2	2,1	%	Velikostní kategorie bytu V	
58 581	56 485	56 420	54 755	Kčs	Průměrná cena bytu	
522 718 263	506 331 540	503 548 500	489 126 415	Kčs	Celkové náklady na byty	
0	16 386 723	19 169 763	33 591 848	Kčs	ÚSPORA	

Chlapi, pomôžte mi...

Když jsme se jednou večer vraceli od počítače do hotelu, uslyšeli jsme volání:

„Chlapi, pomôžte mi... čo hodina to koruny.“

Byl to Cikán. Vykládal vagon šterku a bylo mu zřejmé, že si vzal příliš velké sousto a bez cizí pomoci to bude dělat až do rána.

My jsme se omluvili. Řekli jsme mu, že jsme z Prahy a teď že pospícháme do hotelu a on jen smutně dodal:

„Keď som prišiel, tri húkali... teraz nie je boha, snád' tú zdochnem.“

Jednání o odměně

Podle vyhlášky jsem měl nárok na 1% s výše dosažené úspory. Očekával jsem, že s ohledem na výši dosažené úspory (20 až 30 milionů) se bude odměna pohybovat v řádu stovek tisíc (jedno procento činí 200 až 300 tisíc). Vedení projektového ústavu se ale rozhodlo pro jednorázovou odměnu 20 000 korun, což nebylo sice v rozporu s vyhláškou, ale pro mne to bylo značně nevýhodné.

Následovalo vyjednávání o její výši. Byli ochotni zaplatit 50 tisíc, ale to se mi zdálo příliš málo. Odměnu jsem odmítl.

O několik let později – v roce 1968 – učinila vláda významné rozhodnutí, které způsobilo, že Československo se stalo jedinou socialistickou zemí, kde se na nový automobil nemuselo čekat. Byl zaveden volný trh automobilů, které bylo možné zakoupit ihned za tržní cenu. Zatímco na vázaném trhu, kde byla auta přidělována dle pořadníku, se čekalo na ně několik let a stála kolem 25 až 30 tisíc, na volném trhu byla auta dostupná bez čekání za tržní – zhruba dvojnásobnou cenu.

Jednání o mé odměně za zlepšovák uvízlo na částce 50.000 korun. Víc už mi dát nechtěli. Tak jsem jim zavolal, že s nabídkou souhlasím. Něco jsem měl našetřeno a těch 50 tisíc navíc postačovalo na zakoupení nového automobilu Škoda 110L.

1964

Třípokojový byt na sídlišti v Michli

V roce 1964 učinila moje manželka Květa významné rozhodnutí, které přispělo k tomu, že se nám po dlouhém čase podařilo sehnat byt. Nastoupila jako technik do Obvodního podniku bytového hospodářství.

Měla na starosti údržbu státního bytového fondu. Jednalo se o takové opravy v bytech nebo domech, mimo běžnou drobnou údržbu, jaké si nájemníci nemohli sami zajistit. Květa vyřizovala vše jen organizačně, a to jí při její povaze a komunikačních schopnostech maximálně vyhovovalo. O byt zažádala ve chvíli, kdy se dozvěděla, že zaměstnavatel získal několik bytů pro své zaměstnance v právě dokončeném sídlišti v Michli. Získali jsme třípokojový byt v ulici Vokáčova 1180/8.

Po roce 1989 si můj syn Vít byt odkoupil a dnes už tam bydlí jeho syn a můj vnuk **Matěj**.

Ve Výzkumném ústavu výstavby a architektury byl založen Kabinet exaktních metod. Tým výzkumných pracovníků tvořili:

*Otakar Líkař (vedoucí kabinetu),
Milada Grösslová,
Milan Krejčířík,
Jan Moučka,
Milan Svítek,
Anna Veselá,
Eva Vodáková (sekretářka).*

1965

Promoce

Začátkem srpna 1965 jsem absolvoval vysokou školu. Šestileté studium jsem zvládl za 5 let. Bylo mi třicet tři. Spolu se mnou studium ukončila i moje pozdější manželka Zdenka. Promoci jsme oba měli v Carolinu.

1966

Něco za něco

Když si dnes uvědomím, co jsem tenkrát všechno stačil zvládnout, tak musím v duchu před sebou smeknout. Pracoval jsem v ateliéru na projektech, které musely být odevzdávány v přesných termínech, každý den odpoledne až do 22 hod včetně soboty jsem chodil na přednášky, v neděli jsem studoval a připravoval se na zkoušky.

Je sice pravda, že mi zaměstnavatel poskytoval podle zákona celou řadu výhod. Mohl jsem si volně upravit pracovní dobu tak, abych stihl chodit na přednášky, měl jsem studijní volno, ale těch činností bylo strašně moc. Doma jsem se vyskytoval až pozdě večer.

Dalo se očekávat, že při tomto divokém stylu života se dříve nebo později naše bezdětné manželství dostane do krize. A ta se skutečně dostavila. Rozvod byl každým dnem na spadnutí.

Ale pak přišla Květa do jiného stavu. Vítek se narodil pár měsíců před jejími třicetými, za rok spatřila světlo tohoto světa Hanka.

Příchod dětí ale nedokázal náš vztah s Květou zlepšit. Vše se spíš zhoršilo. Naše manželství bylo už dávno v troskách. Oba jsme byli příliš dominantní, spory a hádky byly na denním pořádku. Teď naše hádky doprovázel pláč malých dětí. Dopadlo to tak, jak to dopadnout muselo a jak by to nepochybně dopadlo, i kdybychom děti neměli. Skončili jsme u rozvodového soudu, který naše manželství rozvedl.

Vítkovi byly tři roky, Hance o rok méně, mně bylo čtyřiatřicet. Moje situace nebyla po rozvodu nijak růžová. Odstěhovat jsem se od dětí zpočátku nechtěl, neměl jsem ani kam, platil jsem alimenty a můj plat nedával moc naděje na nějaké radikální zlepšení.

1967

Zamiloval jsem se do Zdenky.

*Jak jsi krásná, přítelkyně moje,
jak jsi krásná,
tvé modré oči jsou jako holubice
pod závojem,
vlasy tvé jako stáda koz,
které se hrnou z hory Gileadu.
Zuby tvé jsou jako stádo ovcí před stříháním,
jež z brodiště vystupují,
a každá z nich vrhne po dvou,
žádná z nich neplodná nezůstane.
Jako karmínová šňůrka jsou tvé rety,
ústa tvá půvabu plná.
Jak rozpuklé granátové jablko jsou tvé skráně
pod závojem.
Tvé hrdlo je jak Davidova věž
z vrstev kamene zbudovaná,
tisíc na ní zavěšeno štítů,
samých pavéz bohatýrů.
Dva prsy tvé jsou jak dva koloušci,
dvojčátka gazelí,
která se v liliích pasou.
Než zavane den
a stíny se dají v běh,
vydám se k myrlové hoře,
k pahorku kadidlovému.
Celá jsi krásná, přítelkyně moje,
poskvrnky na tobě není.*

Bible, Píseň písní

*... Jak jsi krásná, přítelkyně moje,
jak jsi krásná,
tvé modré oči jsou jako holubice
pod závojem,
tvé bílé vlasy jako stáda koz,
hrnou se z hory Gileadu,
tvé bílé zuby jako stádo ovcí
před stříháním,
jež z brodiště vystupují,
každá z nich vrhne po dvou,
žádná neplodná nezůstane ...
Jako karmínová šňůrka jsou tvé rety,
ústa tvá půvabu plná.*

Zdenka je moje spolužákně z vysoké školy. Znali jsme se od roku 1960, to jí bylo jednadvacet. Osobně jsem znal všechny její milence za dobu studia – naše spolužáky. Prvním byl Jirka Hasák. To Zdenka ještě bydlela v podnájmu u paní Holé v Trojanově ulici proti budově Stavební fakulty. Tím druhým byl Petr Klika. Ten ji postavil garsonku ve Vršovicích. Snad si ho chtěla vzít, ale pak si to rozmyslela.

Zdenka má dar od Boha, který dnes mnoha lidem chybí – *zdravý selský rozum*. Ve škole byla hvězdou v matematice. Od docenta Wilhelma měla vždy známku výborně. Já sice také, jenže já tu matematiku dělal už podruhé. Poprvé jsem ji dělal už v roce 1951 na Vojenské technické akademii u věhlasného profesora Kautského.

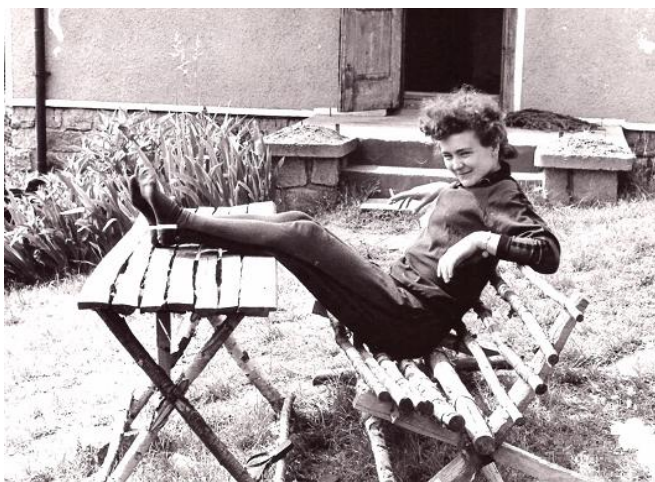
Vždycky mě imponovaly chytré ženy, ty hloupé mi lezly na nervy. Se Zdenkou jsme se brzy spřátelili. Vzájemně jsme si pomáhali, třeba tím, že jsme si psali důležité poznámky z přednášek dvojmo, průpisem přes kopírák. Pak postačovalo, aby na některé důležité přednášky chodil pouze jeden z nás.

Vzájemně jsme se respektovali, i když určité napětí mezi námi vždycky bylo. Poprvé jsem si to uvědomil, když Zdenka byla u nás doma. To jsme bydleli ještě v ateliéru, a mezi ní a Květou to hodně zajiskřilo. Jakoby instinktivně obě cítily, že jsou sokyně.

„*Nechápu, jak můžeš žít s tak sprostou ženskou,*“ řekla mi Zdenka ve škole.

No, Květa byla původní profesí učitelkou, hovořila spisovně, a když občas prohodila mezi řečí drsnější slovo, tak bylo vyslovováno spisovně, takže z jejich úst mi to neznělo vulgárně, ale spíš komicky.

„*Pane inženýre, byl byste tak laskav a šel do prdele*“ ... 😊

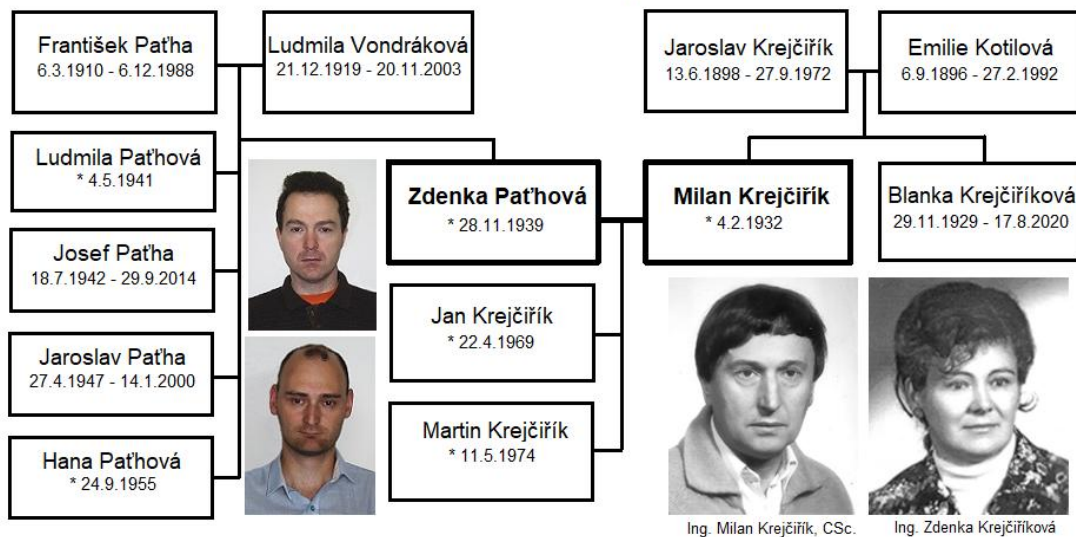

Se Zdenkou máme dva kluky – Honzu a Martina

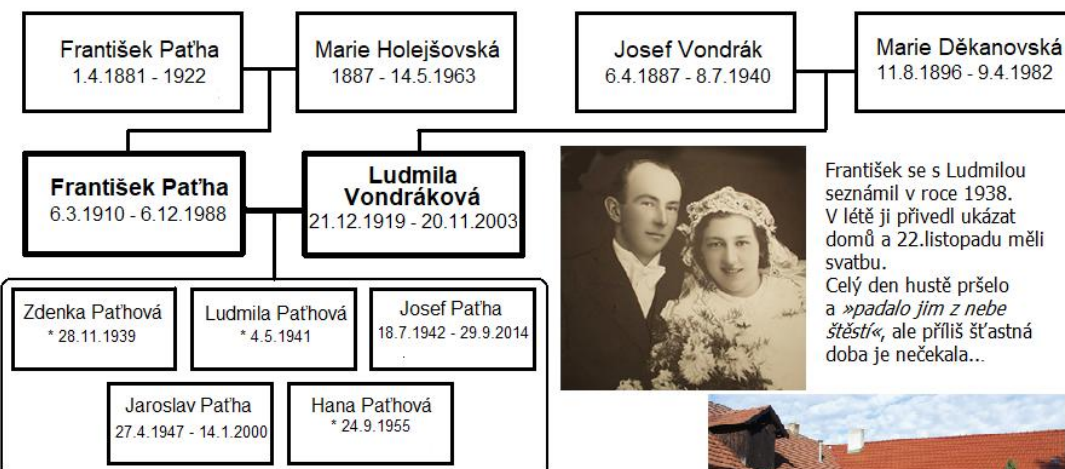

Několik let jsme se Zdenkou žili jen „na hromádce“. Teprve pak se z nás stali úředně manželé. Oddáni jsme byli v létě 1973 ve Vlašimi..

Milan a Zdenka Krejčířkovi

František a Ludmila Patřovi

Javorník, stavení číslo 20, rodiště Ludmily Vondrákové, kde přivedla na svět 5 dětí.

Kdysi se tam říkávalo »U Vavroušů«.

1968

Záblesk svobody

Uvolněná atmosféra roku 1968 mě pochopitelně fascinovala a jako výzkumnému pracovníkovi také maximálně vyhovovala. Bylo to vlastně poprvé v životě, co jsem po několik měsíců prožíval pocit svobody, i když do úplné svobody, jak ji prožíváme dnes, měla situace v roce 1968 hodně daleko. Stále tenkrát platila určitá dogmata, která nesměla být zpochybňována (socialismus, vedoucí úloha komunistické strany, pevné spojení Československa se Sovětským svazem), ale oproti dřívějšímu stavu byla politická atmosféra uvolněnější. Pojednou bylo možné volně komunikovat i s komunisty, se známými za západními hranicemi a volně cestovat na Západ.

Podstatné pro nás také bylo, že jsme měli cestovní pasy s možností volného výjezdu do celého světa. Zanikla *»výjezdní doložka«*, což byl dříve nezbytný politický souhlas pro cestu do svobodného světa. Problém byl pouze v tom, jak získat devizové prostředky, protože československá koruna nebyla konvertibilní. Bylo sice možné požádat Československou státní banku o devizový příslib a dalo se tak získat 100 až 200 dolarů, ale pravděpodobnost získání deviz tímto způsobem byla mizivá.

Všeobecně panuje názor, že iniciátory politických změn byli komunisté. To možná platilo v centrálních pozicích komunistické strany, kde usilovala o mocenský vliv dvě politická křídla – progresivní a konzervativní. Na nižších úrovních tomu tak mnohde nebylo. Ve Výzkumném ústavu výstavby a architektury byli iniciátory politických změn v roce 1968 především výzkumní pracovníci – nekomunisté. Ti už od poloviny šedesátých let vyvíjeli na vedení ústavu tlak. Je třeba ale přiznat, že komunistické vedení ústavu postupným změnám nebránilo.

Rozhodující roli na dalším vývoji politické situace sehrálo ROH (Revoluční odborové hnutí). Říkalo se, že ROH má být *»převodovou pákou KSČ«*. Prakticky to znamenalo, že členy závodního výboru doporučovala a schvalovala KSČ a předsedu výboru (člena KSČ) pověřovala politickými úkoly. KSČ také schvalovala *»scénář veřejných schůzí«*. Bylo předem dohodnuto, kdo s jakým příspěvkem vystoupí, ale také jaký závěr bude schválen (komunisté automaticky předpokládali, že usnesení bude schváleno jednohlasně, jak bylo jimi navrženo). To ale v roce 1968 už přestalo platit.

Lidé se přestali politiků bát, našli odvalu k veřejným protestům, vynutili si, aby byly vypsány nové volby, doporučili pro nový závodní výbor vhodné kandidáty a požadovali, aby kandidáti vyhlásili svůj volební program. Na kandidátce figurovalo i mé jméno.

Nominace mě překvapila. Nikdy jsem neměl v úmyslu se politicky angažovat, věnoval jsem se své práci naplno, zcela mě pohlcovala. Teď se ale doba změnila. Pojednou jsem prožíval nový a velmi příjemný pocit – mohli jsme o sobě rozhodovat sami. Kandidáty do výboru nenavrhovala ani neschvalovala komunistická strana, navrhovali je moji spolupracovníci. Mohl jsem sice kandidaturu odmítnout, ale vážil jsem si důvěry spolupracovníků a cítil jistou odpovědnost, a tak jsem kandidaturu přijal.

Volby se konaly ve středu 25. června 1968 a v historii výzkumného ústavu to byly prvé svobodné volby. Já jsem byl do závodního výboru zvolen druhým největším počtem hlasů. Nejvíce hlasů dostal Jiří Musil, který se stal předsedou.

Dopis z Ameriky

V té době mi došel dopis z USA. Profesor James Moore z Technické univerzity z Bostonu mi psal, že se mu dostal do rukou můj odborný text na téma Computer-Aided Design a on že se tím problémem zabývá také. V příštím roce se má na toto téma konat ve Finsku seminář. Pokud bych tam chtěl přijet, tak s pořadateli zařídí, abych dostal pozvánku. Díval se prý na mapu Evropy, a to Československo není od Finska zas tak daleko. V atmosféře Pražského jara jsem samozřejmě souhlasil.

Jenže vyvstal problém. Uměl jsem sice dobře německy, ale velmi špatně anglicky. Potřeboval jsem si zlepšit hlavně výslovnost, a tak jsem si naplánoval služební cestu na nějakou odbornou akci ve skotském Edinburghu, ale před tím čtrnáctidenní intenzivní jazykový kurs v King's School of English v Bournemouth.

Všechno jsem si předem vykorespondoval, věděl jsem, kolik mně bude stát jazykový kurs, že mi na to postačí diety, kde budu v Bournemouth ubytován, že z Londýna do Bournemouth jezdí z letiště autobus, takže jsem do Londýna odlétal celkem v klidu.

Londýn

Letadla společnosti British European Airways (BEA) na letišti Heathrow, 1968

Po příletu do Londýna na letiště Heathrow jsem nejprve oslovil londýnského policistu otázkou jak se dostanu k autobusu do Bournemouth. Bobby mi ale vůbec nerozuměl, a tak mě odvedl k turistickému informačnímu centru, kde mi poradili. Já jsem se tam navíc dozvěděl, jak se anglicky vyslovuje Bournemouth.

Cesta autobusem trvala asi dvě a půl hodiny. Když jsem dorazil do Bournemouth, vyhledal jsem taxi a předal mu lístek s adresou ubytování. Za pár minut jsme byli u cíle. Bydlel jsem u Swapmanů.

Kings School of English

Swapmanovi byli důchodci, patřil jim rodinný dům a pronajímali volný pokoj. Cena zahrnovala snídani a večeři. Dorazil jsem k nim v pozdní odpoledne, takže zanedlouho byla večeře. Během večeře jsem zaregistroval, že v hovoru pana Swapmana se velmi často vyskytuje slovo „pigeon“, ale já nevěděl, co to znamená.

„*What is the pigeon, Mr. Swapman,*“ zeptal jsem se.

Pan Swapman se pousmál, vstal, šel k oknu a ukázal nahoru na holubník. Já jsem si mohl obohatit svůj slovník o nové slovo.

Ráno po snídani jsem se vydal do školy. Jel jsem červeným dvoupatrovým autobusem – doubledeckerem do Braidley Road. Po vyřízení formalit jsem usedl do nevelké posluchárny spolu dalšími studenty. Bylo nás tam asi patnáct, většinou mladé dívky.

Kings Bournemouth

Pan učitel mluvil pomalu, abychom mu rozuměli. Na začátku několikrát zdůraznil, že bude říkat jednoduché věty a my je máme opakovat. Poslouchat a opakovat, to je ze všeho nejdůležitější.

„*Listen and repeat, listen and repeat.*“

Pak začal říkat jednoduché věty a my je po něm opakovali.

Po chvíli nebylo úplně jasné, po kom studenti ty věty opakují, zda po učiteli nebo po mně, protože já jsem reagoval okamžitě. Snažil jsem se co nejvěrněji napodobit zvuk, ale většinou jsem vůbec netušil, co znamená.

„*What is your name?*“

„*What is your name?*“ zazněla moje okamžitá reakce.

„*You, you ... where are you from?*“

Ted' jsem teprve pochopil, že ta otázka směřovala na mne, a tak jsem svou basic English vykoktal, že jsem z Prahy, z Československa.

Panu učiteli se rozzářila tvář a začal mě chválit.

„*This man is doing it right...*“

No, myslím, že s odposlechem a napodobováním zvuku jsem měl bohaté zkušenosti ještě z gymnázia, kde jsem hrál v džezovém orchestru na pozoun a snažil se co nejvěrněji napodobit Glena Millera.

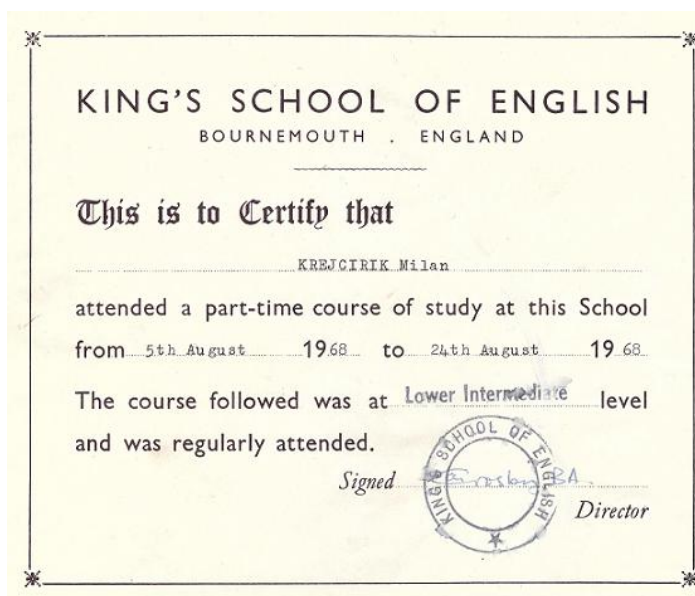
Vojenské přepadení Československa

Palcový titulek RUSSIAN TROOPS INVADE CZECHOSLOVAKIA, který jsem zahlédl v novinách cestujícího v městském autobuse **ve středu 21. srpna** ráno, mě probudil z ranní ospalosti. O invazi do Československa se v zahraničním tisku spekulovalo již několik týdnů. Objevovaly se obrázky a mapky svědčící o soustřeďování sovětských vojsk na severních hrani-

cích, ale pořád to byly jen spekulace, dalo se to vykládat také jako politický nátlak. Teď už ale nebylo o úmyslech Rusů těch nejmenších pochyb. Na nejbližší zastávce jsem vystoupil a koupil si několik novin.

Rozhodl jsem se, že svůj pobyt ve Velké Británii ukončím a vrátím se co nejdříve do Prahy. V té době mně bylo šestatřicet, byl jsem rozvedený, ale v Praze jsem měl staré rodiče, dvě malé děti z prvního manželství, a také přítelkyni Zdenku, svou pozdější druhou ženu. Měl jsem samozřejmě o všechny příbuzné a přátele strach, ale trochu také o sebe, protože jsem si uvědomoval, že s ohledem na aktivní politickou angažovanost ve prospěch obnovení základních lidských práv, může být návrat domů pro mne existenčním rizikem. Přesto jsem chtěl být co nejdříve doma, abych na vlastní oči viděl, co se tam děje a mohl být nějak nápomocen svým blízkým. Bylo mi sice naprosto jasné, že pokus o obnovu demokracie a základních občanských práv v mé zemi ztroskotá a že cizí vojska tak hned neodejdou, ale přesto jsem vnitřně cítil, že mé místo je doma.

Jenže rychle se vrátit, to nebylo vůbec snadné. Situace v Československu byla značně nepřehledná. Pražské letiště v Ruzyni nepřijímalo, bylo obsazeno okupačními vojsky. Bylo mi nabídnuto, abych na platnou zpáteční letenku letěl do východního Berlína v bývalé NDR, nebo do Mnichova. Nikdo mi však nemohl zaručit, zda se dostanu přes československé hranice. Variantu do východního Berlína jsem zavrhl. Dalo se očekávat, že když se NDR zúčastní invaze, budou se mě pravděpodobně snažit na svém území zadržovat až do té doby, než se

situace v Československu uklidní. V úvahu připadala varianta do Mnichova a odtud vlakem na Plzeň. Doufal jsem, že se z Bavorska přes hranice domů nějak dostanu.

Zpět do okupované vlasti

Odlétal jsem v sobotu 24. srpna 1968 ráno z londýnského letiště Heathrow letadlem Boeing 737 německé společnosti Lufthansa. Když letuška zjistila při kontrole letenek na palubě letadla, že jsem Čechoslovák, vyjádřila politování nad situací, která nastala v mé zemi a nabídla mi, že kdybych chtěl, mohl bych se přesunout dopředu do první třídy. Poděkoval jsem a usedl do poloprázdného oddělení první třídy jen s několika cestujícími. Musím říci, že jak ve Velké Británii, tak v Německu, jsem se na každém kroku setkával s mnoha spontánními projevy sympatií a přátelství, což mě v té nejisté době, daleko od domova velmi posilovalo. Měl jsem jen kusé informace z denního tisku a protože jsem měl své vlastní zkušenosti s ruskou armádou z roku 1945, nebyl jsem si vůbec jist, co se u nás doopravdy děje. Dodnes jsem všem těm lidem, co mi pomáhali, vděčen.

Při mezipřistání v Düsseldorfu se mě úředník pasové kontroly dotázal, zda nechci požádat v Německu o politický azyl. Poděkoval jsem a odpověděl, že se chci co nejdříve vrátit, protože mám obavu o osud svých nejbližších a přátel. On se mi omluvil a dodal, že mě plně chápe, ale tu otázku mi položil proto, že mnoho mých krajanů v Německu zůstává a že německá vláda vydala pokyn, aby úřady vycházely Čechoslovákům maximálně vstříc.

Po necelé hodině letu jsme přistáli v Mnichově. Dojel jsem na mnichovské hlavní nádraží, koupil si lístek do Furth im Walde a ubytoval se přímo v nádražním hotelu.

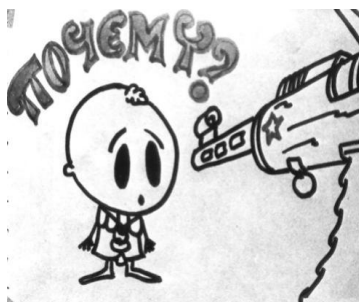
V neděli ráno jsem nasedl do vlaku směřujícího k československým hranicím. Vlak byl poloprázdný, na hranicích vystoupili Němci a dál už pokračovalo jen pár lidí. Celní a pasová kontrola proběhly formálně, nikdo se mě na nic neptal, průvodčí mi dokonce uznal letenku z Londýna do Prahy jako platný cestovní doklad vlakem, nemusel jsem nic platit. Všichni se tvářili rezignovaně, z okna vlaku jsem poprvé spatřil ruské okupační jednotky.

V Praze zastavil vlak už na smíchovském nádraží, dál nepokračoval. Hlavní nádraží v centru města bylo obsazeno okupačními vojsky. V nádražní hale stál kordon ruských vojáků se samopaly, kolem kterých cestující museli procházet. Občas někoho zastavili a kontrolovali zavazadla. Lidé říkali, že zabavují tranzistorová rádia.

Dostal jsem hrozný vztek. Rezolutním gestem jsem dal najevo, že chci projít. Voják něco říkal, ale já jsem několikrát opakoval anglicky:

„I don't understand. Make me my way.“ Po chvíli mi voják cestu uvolnil.

Před smíchovským nádražím stály ruské tanky, ulice byly zcela zataraseny vojenskými vozidly a tanky, hromadná doprava nefungovala, taxíky nejezdily, nezbývalo mi, než jít pěšky. Na Palackého mostě stála souvislá řada tanků směřujících na Smíchov. Tanky stály těsně za sebou uprostřed vozovky a nemohly se pohnout dopředu ani zpět, most byl v obou směrech zcela ucpán. Teprve teď jsem si začal plně uvědomovat realitu vojenské okupace.

Denní tisk se neprodával, noviny se rozdávaly zadarmo, lidé si je vzájemně předávali. Vydávaly se jako dvojlist o čtyřech stranách, nebo jen dvě strany na jednom listě. Vy-
cházejely denně v několika vydáních, aby reagovaly na nejnovější události.

Sunul jsem se s kufrem zvolna směrem k domovu. Najednou se mi zdálo, že je vše strašně daleko. Tu vzdálenost si člověk začne uvědomovat, teprve když jde pěšky. Občas jsem se zastavil a přečetl nějaký leták. Musel jsem se dostat domů do setmění. V Praze bylo nevyhlášené stanné právo.

V práci mě vůbec nečekali

Když jsem se v pondělí ráno 26. srpna 1968 objevil v práci, všichni byli překvapeni. Očekávali, že si svůj pobyt ve Velké Británii přinejmenším prodloužím, nebo se do Československa vůbec nevrátím. V ústavu panoval chaos a dusná atmosféra z obav, co bude dál. Nepracovalo se, lidé diskutovali, na nástěnce se objevovaly výstřižky z novin a protestní dopisy. Pokoušel jsem kontaktovat členy závodního výboru ROH.

Předseda Jiří Musil se chystal s manželkou a dcerou do Velké Británie, kde hodlal požádat o dlouhodobou stáž na London School of Economics. Otakar Nečas mi oznámil, že na funkci rezignuje. Jeho manželka byla Švýcarka a on nechtěl, aby rodina měla nějaké potíže.

Sešli jsme se nakonec jen čtyři – *Milan Krejčířík, Miroslav Mimra, Ivo Nový a Václav Skočdopole*, a začali debatovat o tom, zda má vůbec smysl za této situace pokračovat, nebo máme všichni podat demisi. Byli jsme si vědomi, že budeme-li pokračovat v tomto složení a v té politice, kterou jsme dělali, nemůže to s námi dopadnout moc dobře, jdeme do předem ztraceného boje, hlavou proti zdi, ale převládl názor, že kdybychom teď rezignovali, mohlo by to dopadnout mnohem hůře. Vypadli bychom ze hry a uvolnili místa někomu, kdo by mohl škodit. V agendě závodního výboru byla řada kompromitujících písemností. Shodli jsme se na tom, že bude pro všechny lepší, když budeme své pozice hájit co nejdéle, jak to jen bude možné.

Očekávali jsme, že v blízké budoucnosti budeme pravděpodobně vystaveni politickému nátlaku, a tak jsme se vzájemně ujistili, že nikdo z nás nepřistoupí na žádnou úplatnou nabídku členství v KSČ.

Kolegové mi navrhovali, abych převzal předsednictví, protože jsem získal ve volbách druhý nejvyšší počet hlasů. No, moc se mi do toho nechtělo, a nezastírám, že jsem měl také strach, ale někdo toho předsedu dělat musel.

Rozhodli jsme se, že v první řadě se pokusíme dokončit akce, které jsme započali ještě před sovětskou okupací: ***Očistu kádrových spisů a Rehabilitaci politicky postižených osob v padesátých letech.***

Již několik dnů po zvolení do závodního výboru jsme požádali ředitele o souhlas, aby zaměstnanci mohli nahlédnout do svých kádrových spisů a bylo jim umožněno vyjádřit se k nepravdivým a zaujatým posudkům.

Ředitel s návrhem souhlasil. Do té doby byly kádrové spisy důvěrné, s obsahem mohli být seznámeni pouze pracovníci kádrového oddělení a příslušný vedoucí posuzované osoby, pokud byl členem KSČ.

Na sekretariátu ředitele objevila Irena Petráková kopii příkazu ministra techniky Milošlava Hruškoviče. Podle ní připravil Václav Skočdopole návrh směrnice pro úpravu kádrových spisů ve VÚVA. Požádali jsme ředitele o zpřístupnění spisů zaměstnancům 2. 7. 1968 a on už 7. 7. 1968 vyjádřil svůj souhlas a 28. 8. 1968, tedy týden po invazi, vydal interní směrnici, jak to realizovat. Směrnici podepsal Václav Kasalický.

Akce „*Očista kádrových spisů*“ byla ukončena 31. března 1969. Všichni zaměstnanci si své kádrové spisy prohlédli, nevhodné a neobjektivní posudky byly vyřazeny a zničeny. Kádrové spisy tří zaměstnanců, kteří se v té době nacházeli v zahraničí (Křížová, Musil, Roubíček) byly uschovány v zapečetěné obálce až do jejich návratu. O ukončení akce byl vyhotoven závěrečný protokol.

Podnět k rehabilitaci bývalých zaměstnanců VÚVA, kteří byli v roce 1958 postiženi tzv. třídně politickými prověrkami, přišel zvenku. Už 17. 4. 1968 zaslal ředitelství ústavu a závodnímu výboru ROH žádost o rehabilitaci bývalý zaměstnanec Dr. František Stránecký.

Dopis vyřizoval tehdejší zástupce ředitele Václav Kasalický, který 29. 4. 1968 věc předal vedoucímu provozu Miroslavu Kolomazníkovi. Požádal ho, aby na dopis odpověděl a zařídil ustavení zvláštní komise sestavené ze zástupců základní organizace KSČ a závodního výboru ROH, která by se otázkou rehabilitací podrobně zabývala. Současně měl požádat vedoucího kádrového odboru Jana Lercha, aby připravil pro komisi archivní dokumenty.

Vedení Výzkumného ústavu
výstavby a architektury
Letenská ul. 3
P r a h a 1 - Malá Strana

Závodní výbor ROH
Výzkumného ústavu výstavby
a architektury
Letenská ul. 3
P r a h a 1

V roce 1958 jsem byl bezohledně propuštěn z Výzkumného ústavu výstavby a architektury v Praze, v němž jsem ověřitě a úspěšně pracoval od jeho založení a byl nepřetržitě po 5 letů činný jako člen závodního výboru a předseda komise národného pojištění. Až jsem předložil doklady o svém vážném a nevyléčitelném onemocnění, bylo mě záměrně znemožněno uplatnění v jiném přiměřeném zaměstnání a byl jsem bezprávně určen pouze k manuální práci ve výrobě. Byl jsem nejprve úplně bez zaměstnání a pak jsem pracoval jako pomocný dělník ve sklepním skladu papíru za hrubou mzdu 900,- až 1000,- Kčs měsíčně. Tím jsem kromě právní a morální deklasace utrpěl i značnou škodu hmotnou a na zdraví. Ve smyslu publikovaných zásad žádám proto o sehnání řízení za účelem plné právní, morální a hmotné rehabilitace.

S. Kolomančík:

- 1) Odpovědět, že jsem dopis obdržel a že případ budeme řešit v souladu s příslušnými právními předpisy spolu s ostatními.
- 2) Ustavit komisi sestavenou ze zástupců vedení, KSČ a ROH, které by se otázkou rehabilitací poškozených třídě politickou prověrkou zabývala (ať výběry navrhnou své zájmy, do komise).
- 3) S. Lerch ať připraví materiály, aby komise mohla provádět příslušné závěry.

29.04.68.

Dr. J. Stránecký

les

Nově zvolený závodní výbor projednal návrh na zřízení rehabilitační komise už na své druhé schůzi dne 1. 7. 1968. Následujícího dne informoval o tom ředitele a navrhl mu, aby do rehabilitační komise jmenoval tyto členy

Milan Krejčířík, Václav Skočdopole a Irena Petráková

a 8. 7. 1968 doporučil ještě, aby v rehabilitační komisi byla osoba s právním vzděláním

JUDr. Zdeňka Hájková

Ředitel ústavu prof. Vladimír Červenka jmenoval rehabilitační komisi 9. 7. 1968 ve složení:

- za vedení ústavu – **Miroslav Kolomazník, Zdeňka Hájková**
- za základní organizaci KSČ – **Jan Lhotský, Julius Šif**
- za závodní výbor ROH – **Milan Krejčířík, Václav Skočdopole**

Rehabilitační komisi udělil ředitel pravomoc prostudovat veškeré dostupné dokumenty týkající se prověrek, dal souhlas k prošetření jednotlivých případů a požádal komisi, aby mu předložila návrh na způsob řešení křivd způsobených politickými prověrkami. Všem vedoucím organizačních útvarů uložil, aby vycházeli rehabilitační komisi při plnění jejich úkolů vstříc.

Již po prostudování prvních dokumentů o třídně politických prověrkách v roce 1958 jsme dospěli k závěru, že propuštění zaměstnanců ze zaměstnání z politických důvodů bylo v té době nezákonné, protože odporovalo platné Ústavě 9. května Československé republiky. Ústava zaručovala občanům svobodu osobnosti a jejího projevu a zaručovala rovnost před zákonem, ale dochované důkazy svědčily o tom, že zaměstnanci byli hodnoceni podle třídního původu a politických názorů.

Dne 19. července 1968 vydala rehabilitační komise usnesení, v němž prohlásila výsledky třídně politické prověrky z roku 1958 za neplatné.

Současně rehabilitační komise navrhla řediteli a základní organizaci KSČ, aby se všem postiženým osobám písemně omluvili, čímž by jim byla poskytnuta alespoň částečně morální rehabilitace. Ředitel souhlasil a akceptoval návrh omluvného dopisu, který mu rehabilitační komise doporučila. Následně bylo odesláno 56 dopisů podepsaných ředitelem prof. Vladimírem Červenkou a předsedkyní ZO KSČ akad. arch. Zdenou Červenkovou – všem propuštěným zaměstnancům, jejichž adresy se podařilo vypátrat.

SRPEN 1968

1969

Jan Palach

O tragickém činu studenta Jana Palacha, k němuž došlo ve čtvrtek 16. ledna 1969, přinesl páteční denní tisk jen několikařádkovou zprávu.

„Včera krátce před osmnáctou hodinou vydala ČTK tuto zprávu: Městská správa Veřejné bezpečnosti v Praze sděluje, že dnes kolem 15. hodiny se těžce popálil 21letý student filozofické fakulty J. P. Na Václavském náměstí se polil dosud neznámou hořlavinou, zapálil na sobě oděv a přivodil si těžké popáleniny. Rychlým zákrokem dispečera Dopravních podniků byl oheň na studentu uhašen. Záchraná služba odvezla studenta do nemocnice k ošetření. Motiv činu se vyšetřuje.“

Teprve v sobotu 18. ledna 1969 se veřejnost dovídá z prohlášení vlády ČSR, že byl u Jana Palacha nalezen vlastnoručně napsaný dopis, z něhož vyplývá, že se jednalo o politicky motivovaný čin. Jan Palach se rozhodl k tomuto drastickému kroku na protest proti obnovení cenzury a rozšiřování tzv. Zpráv, vydávaných okupačními jednotkami. Student utrpěl popáleniny III. stupně na 85% povrchu těla a jeho stav je kritický.

V neděli 19. ledna 1969 Jan Palach umírá. Již druhý den se na místě, kde se upálil, začíná scházet od poledních hodin velké množství lidí. Ti se postupně formují v mohutný, tichý průvod ozdobený státními i smutečními vlajkami a zvětšenými fotografiemi Jana Palacha. V čele je nesen nápis *„Věrní zůstaneme“*.

Průvod svou pout' končí před Filozofickou fakultou z jejíhož balkonu vystupují se svými projevy představitelé fakulty, studentů, zástupců dělníků a politici. Prezident Ludvík Svoboda v televizním projevu k veřejnosti oceňuje Palachovu osobní statečnost a dobrý úmysl, ale současně jedním dechem varuje před následováním této cesty odporu, která by dle jeho slov *„stála tisíce nevinných životů“*.

V pondělí 20. ledna 1969, se v Plzni upaluje na místě někdejšího pomníku prezidenta T. G. Masaryka pivovarský dělník Josef Hlavatý. Ve středu 22. ledna 1969 se v Brně upálil stavební dělník Miroslav Malinka a studentka Blanka Nacházellová se otráвила svítiplynem. *„Neměla jsem tu šílenou odvahu jako Jan Palach. Proto umírám tímto způsobem, je to o hodně lehčí,“* napsala Nacházellová v dopise na rozloučenou. A vlna sebevražd pokračovala.

V sobotu 25. února 1969, symbolicky v den výročí komunistického *»Vítězného února«*, následoval Palachova příkladu osmnáctiletý student průmyslové školy v Šumperku Jan Zajíc. Vlna protestních sebevražd, která nemá v celosvětové historii obdoby, pokračovala. Odhaduje se, že od ledna do konce dubna roku 1969 se pokusilo o sebevraždu z politických důvodů nejméně 29 lidí, z toho 7 z nich zemřelo.

V reakci na dramatické události, které nastaly po zoufalém činu Jana Palacha a jeho následovníků, jsme vydali dne 29. ledna 1969 prohlášení o čestném postoji a solidaritě. Prohlášení jsme podepsali nejprve my, jako členové závodního výboru, a následně jsme ho předali k podpisu všem ostatním zaměstnancům výzkumného ústavu.

Prohlášení

Prohlášení o čestném postoji a solidaritě obdrželo k podpisu celkem 140 zaměstnanců, z toho 135 jich prohlášení podepsalo, pouze pět zaměstnanců prohlášení podepsat odmítlo.

Mezi podepsanými jsou všichni vedoucí funkcionáři ústavu – ředitel Vladimír Červenka, Václav Kasalický, Irena Lérová, Oldřich Stach, předsedkyně základní organizace KSČ Zdena Červenková a dokonce i vedoucí kádrového oddělení Emilie Petrošová.

Prohlášení o čestném postoji a solidaritě zaměstnanců Výzkumného ústavu výstavby a architektury

Morálně vázání dobrovolnou obětí Jana Palacha, prohlašujeme, že tento čin musí být podnětem k jednotnému projevu celonárodní vůle vytvořit lidský socialismus, aby tato oběť nebyla marná a aby se zabránilo dalším. Při té příležitosti stvrzujeme svými podpisy progresivní politická stanoviska rezoluce I. všeodborového sjezdu ROH českých zemí a dále následující prohlášení.

1. Prohlášení o čestném postoji:

Prohlašuji, že se nedopustím žádných činů, které by byly v rozporu s Deklarací lidských práv, občanskými právy zaručenými naší ústavou a mým lidským svědomím i za cenu odchodu ze své funkce.

2. Prohlášení o solidaritě:

Kdyby se kterýkoliv pracovník našeho ústavu v jakékoliv funkci stal obětí perzekuce pro své názory nebo politickou činnost v zájmu demokracie, bude to každý z nás považovat za ohrožení svobody všech a vyjádříme neshlas způsobem uváženým našimi volenými orgány, od různých protestních akcí podporovaných celým odborovým svazem až po stávkou.

[illegible]

Čestné prohlášení podepsali:

1. Bártová Zdeňka, 2. Bébr Jan, 3. Bendová Mira, 4. Blanková Světlana, 5. Bruhová Růžena, 6. Budělovská Jana, 7. Buršík, 8. Černá Dagmar, 9. Červenka Vladimír, 10. Červenková Zdena, 11. Cvak Ladislav, 12. Doležel Alois, 13. Dvorská Božena, 14. Dvorský Miloslav, 15. Dvořák Bohuslav, 16. Dvořák Kamil, 17. Ďoubalová Zdeňka, 18. Ehlen Arnulf, 19. Elsner Gustav, 20. Foltýnová Jana, 21. Formanová, 22. Franclová Marie, 23. Franěk Jiří, 24. Fuchs Milan, 25. Grösslová Milada, 26. Hájková Zdeňka, 27. Hapl Ladislav, 28. Hanzlíčková Petra, 29. Hartmanová Marie, 30. Hrbek Vítězslav, 31. Hrouda Vladimír, 32. Hrubá Květa, 33. Hubáček František, 34. Hubáčková, 35. Hubička Ondřej, 36. Hudcová Milena, 37. Janoušková Věra, 38. Jirásková Věra, 39. Kapsa Lumír, 40. Kasalický Václav, 41. Kašparová Hana, 42. Kodl, 43. Kolomazník Miroslav, 44. Kopa Bohuslav, 45. Košatková Blanka, 46. Kotačka Lubomír, 47. Kotrmanová, 48. Krajčíček Rudolf, 49. Krejčířík Milan, 50. Kroupová Helena, 51. Křápková, 52. Křováková, 53. Lábus Ladislav, 54. Lavecký Ivo, 55. Lebedová Alena, 56. Lérová Irena, 57. Librová Eva, 58. Líkař Otakar, 59. Liška, 60. Lišková Eva, 61. Macková Libuše, 62. Mašek František, 63. Matějka Milan, 64. Měšťánek Josef, 65. Mimra Miroslav, 66. Moučka Jan, 67. Mrázová, 68. Navrátil František, 69. Navrátil Jiří, 70. Nečas Otakar, 71. Nový Ivo, 72. Panešová Jiřina, 73. Pavlu, 74. Pecník Alexej, 75. Pém Alexandr, 76. Pešanová Jaroslava, 77. Petráková Irena, 78. Petrošová Emilie, 79. Petrusová Marie, 80. Piazzová Marie, 81. Pilpachová Božena, 82. Plodrová, 83. Plšek Jaroslav, 84. Podešvová Milada, 85. Podoláková Věra, 86. Podraský Emanuel, 87. Pohořelý Antonín, 88. Procházka Vítězslav, 89. Procházková Hana, 90. Rojíková Tatjana, 91. Růžička Antonín, 92. Rybáčková Jiřina, 93. Rysková Květoslava, 94. Ryšavý Zdeněk, 95. Saudková Marie, 96. Sekerová, 97. Skočdopole Václav, 98. Skočdopolová, 99. Součková Marie, 100. Smrt, 101. Spolwindová Anna, 102. Stach Oldřich, 103. Stašková Hana, 104. Strnad Jiří, 105. Šif Julius, 106. Špála Antonín, 107. Šťastný Jan, 108. Štěpánková, 109. Šváb Jaroslav, 110. Tichá Věra, 111. Toužín Vladimír, 112. Tůmová, 113. Vacikarová, 114. Václavek František, 115. Valenta Zdeněk, 116. Vančurová Zorka, 117. Vaněk, 118. Vavrochová, 119. Vavříčka Bohumil, 120. Velínská Dagmar, 121. Verner Dalibor, 122. Vesecká Jana, 123. Veselá Anna, 124. Veselý, 125. Větvičková Olga, 126. Vlček Ivan, 127. Vodáková Eva, 128. Vojtová Eliška, 129. Vorlová, 130. Vrbová Karolina, 131. Weignerová Františka, 132. Weignerová Jitka, 133. Zábranská Jaroslava, 134. Zálabský Vladimír, 135. Zárubová Anelise.

Čestné prohlášení odmítli podepsat:

136. Brož Alois, 137. Lhotský Jan, 138. Petrová, 139. Straka Miloslav, 140. Syrová

Seminář v Dipoli

Navzdory sovětské vojenské okupaci Československa se mi podařilo do Finska odletět a zúčastnit se semináře na Technické univerzitě v Dipoli spolu s J. Moorem (USA), R. Mutherem (USA) a B. Whiteheadem (Velká Británie).

Keskiviikkona, maaliskuun 26. pñä — 1969 **UUSI SUOMI**

UM:n kolmas osuustoiminta-seminaari kesällä

Ulkoministeriö järjestää tänä vuonna kolmannen kerran kansainvälisen osuustoimintaseminaarin kehitysmaiden opiskelijoille. Seminaariin kutsutaan 20 opiskelijaa kuudesta Afrikan maasta. Seminaari alkaa 10. elokuuta ja päättyy 31. lokakuuta. Siinä keskitytään liikkeenjohto- ja markkinointikysymyksiin koulutus- ja maatalousosuuskunnissa.

Kurssin johtaa valtiotieteen maisteri Pekka Tuomisto Helsingin yliopiston osuustoimintaopin laitoksesta.

Kauppakamari tukee kioski-asetusehdotusta

Uusi ehdotus kioskiasetukseksi sisältää Keskuskauppakamarin mielestä olennaisia ja oikeaan osuuteen muutoksia. Keskuskauppakamari oudoksuu kuitenkin sitä, että asetusehdotuksessa on oppilaitoksissa ja vastaavissa paikoissa sijaitsevien kioskien tavaravalikoimaa rajoitettu. Uudesta ehdotuksesta on jätetty pois lähes kaikki kioskitarvikkeet. — Jos jotkut kioskitarvikkeet eivät soveltuisi myytäväksi oppilaitoksissa, on laitoksen hallinnon asiana tehdä tarpeelliseksi katsomansa rajoitukset, sanoo Keskuskauppakamari.

Perunanulaa ei

Tietokonekurssin opettajavoimia tutkimassa harjoitustehtävien tuloksia Dipolissa. Vasemmalta tri J. M. Moore ja Mr. R. Muther USA:sta, Mr. B. Whitehead Englannista ja herra Milan Krejcirik Tshekkoslovakiasta.

Computer-aided plant layout *

M. Krejcirik¹

Show more

[https://doi.org/10.1016/S0010-4485\(69\)80028-X](https://doi.org/10.1016/S0010-4485(69)80028-X)

[Get rights and content](#)

This paper describes some computer-aided techniques for the solution of the optimum arrangement of layout which have been developed in Czechoslovakia. These methods are suitable only for the solution of some types of layouts, but can be applied both for the designing of industrial plants and civil constructions. The programs were developed in the Research Institute for Building and Architecture in Prague in 1967 and their purpose was to verify the possibilities of practical application and to acquire experience in a field which has seen little investigation so far.

Tento článek popisuje některé počítačové programy pro řešení optimálního uspořádání prostoru, které byly vyvinuty v Československu. Tyto metody jsou vhodné pouze pro řešení jen některých typů dispozic, ale lze je použít jak pro navrhování průmyslových zařízení, tak i pro občanské stavby. Programy byly vyvinuty ve Výzkumném ústavu výstavby a architektury v Praze v roce 1967 a jejich účelem bylo ověřit možnosti praktické aplikace počítačů a získat zkušenosti v oboru, který dosud nebyl prozkoumán.

Dipoli – tady byl v březnu 1969 seminář.

V té době se konalo ve Stockholmu mistrovství světa v ledním hokeji. Čechoslováci měli u finského obyvatelstva obrovské sympatie, které ještě vzrostly, když se československým reprezentantům podařilo v prvním hokejovém utkání na mistrovství světa porazit Sovětský svaz 2:0.

Helsinky ovládla hokejová horečka. Na kdejakém ledovém plácku hráli finští kluci hokej a s naprostou samozřejmostí se oslovovali – pro ně trochu exoticky znějícími jmény československých hokejistů – Golonka, Holik. Přiznám se, že jsem se v této atmosféře cítil velmi příjemně a byl hrdý na to, že jsem Čechoslovák.

Se Sovětským svazem hrálo československé mužstvo ještě druhý zápas v pátek 28. března 1969 a já ho sledoval na finské televizi spolu s panem *Osmo Rantou* v restauraci hotelu Marski.

Mezi hosty se brzy rozkřiklo, že v restauraci sedí někdo z Československa.

Po skončení utkání – vyhráli jsme 4:3 – přítomní hosté povstali a vyjádřili mi své sympatie bouřlivými ovacemi.

Díky tomu, že jsem se vrátil domů v době, kdy většina Čechoslováků si v zahraničí svůj pobyt prodlužovala, nebo z republiky odcházela, získal jsem si u ředitele profesora Červenky obrovskou důvěru. V roce 1969 jsem vycestoval na Západ ještě dvakrát.

Již měsíc po návratu do Prahy jsem cestoval znovu do Velké Británie. Tentokrát do Southhamptonu.

Ve skutečnosti to byla jen záminka. Mým hlavním cílem byla návštěva mého předchůdce ve funkci předsedy závodního výboru Jiřího Musila, který bydlel v Sevenoaks.

Informoval jsem ho, že ředitel Červenka jeho pobyt v Londýně legalizoval a že zůstává i nadále členem závodního výboru ROH až do případného návratu.

Jiří Musil se skutečně domů po třech letech vrátil a několik let byl členem závodního výboru, kterému předsedal Jiří Roubíček.

milý Jiří, Sevenoaks 14.4.69
dostal jsem tří telefony a máne
radost z možnosti sejit se s Tebou.
Jedna ovšem dostala-li tento dopis,
protože mi adresa připadá neobsta-
lečná.
Byl bych hodně rád kdyby ses
zavřel telefonicky na číslo:
SEVENOAKS, 539 33. domluví-li bychom
se na tom, zda přijedeš se Tebou do
Southamptonu, a nebo zde se sejdem
a nás si v Londýně.
Srdčně Tě zdravím
Jiří Musil

Moje poslední cesta na Západ vedla do Rotterdamu. Nevzpomínám si přesně, o čem se tam jednalo, ale vzpomínám si na příjemné gesto pořadatelů. Na dlouhém stole stály malé vlajčky jednotlivých účastníků. Československá vlajčka mezi vlajčkami Sovětského svazu a východního Německa chyběla. Pořadatelé ji umístili až na konci řady, hned vedle vlajčky státu Izrael.

První výročí od invaze

Situace před jednadvacátým srpnem připomínala klid před bouří. Na jedné straně je veřejnost vrcholnými představiteli komunistické strany ujišťována o svém odhodlání pokračovat v politickém kurzu zahájeném v lednu 1968, na druhé straně je varována před občanskými aktivitami, které kritizují »stranické a státní vedení«, čímž vyvolávají nedůvěru a neklid ve veřejnosti.

Na prvé výročí invaze a obsazení Československa, 21. srpna 1969, se veřejnost dlouho připravovala. Mezi lidmi kolovaly již několik měsíců různé letáky, které vyzývaly, jak by se měli lidé v »Den hanby«, chovat. Doporučovalo se, aby šli do práce v černém oblečení, nebo měli na oděvu černou pásku případně trikoloru, měla být bojkotována veřejná doprava, kina, divadla a sportovní akce, na pracovištích měla být zastavena na několik minut práce a mělo se vzpomenout na srpnové události roku 1968.

Kdo může, ať přijde veřejně demonstrovat. Přesně v pravé poledne měly všechny automobily zastavit, rozsvítit světla a troubit, lidé měli hlasitě protestovat proti okupaci.

V Praze začaly srpnové protesty s předstihem. Na Václavském náměstí se demonstranti začali scházet každý podvečer od 16. srpna. Každý další den jich přibývalo. Den před smutným výročím přišlo tolik lidí, že proti nim zasáhly ozbrojené složky SNB. Proti jejich obuškům, slznému plynu a vodním dělům se část demonstrantů bránila házením kamenů a vyrostly i barikády. Nakonec demonstranty rozehnala armáda.

V den výročí okupace protesty kulminovaly. V desítkách závodů se konaly manifestační stávky, několik podniků přerušilo práci úplně. Václavské náměstí bylo kolem poledne plné. Poté, co ho pořádkové síly vyklidily a uzavřely, přenesly se střety do okolních ulic. Demonstranty rozehnala až ve večerních hodinách opět armáda za pomoci tanků.

V létě bývá Praha plná zahraničních turistů a nebylo by tomu pravděpodobně jinak ani v srpnu 1969. Třetí srpnový týden začal pro obdivovatele staré Prahy zvlášť příznivě – slunce zůstalo ukryto za hustými mraky a pobyt v ulicích byl příjemný. Navzdory tomu mnoho zahraničních turistů do Prahy nepřišlo. Ne snad proto, že by přijet nechtěli, ale do Československa se přes hranice nedostali. Blížilo se prvé výročí invaze vojsk Varšavské dohody a násilné potlačení Pražského jara. Očekávalo se, že v Praze budou demonstrace, a tak vláda dělala všechno možné i nemožné, aby očitých svědků protirežimních demonstrací bylo co nejméně.

Mezi lidmi kolovaly letáky již několik týdnů před výročím „*Dne hanby*“ (tak se 21. srpnu tehdy říkalo). Letáky se rozmnožovaly běžnými psacími stroji na tenkém, průklepovém papíře. Vyzývaly občany, aby se v tento den oblékli do tmavého a přišli na demonstraci. Přesně v pravé poledne měly všechny automobily zastavit a začít troubit, lidé měli hlasitě protestovat.

Pracoval jsem na Malé Straně v Letenské ulici, což bylo jen pár kroků od Staroměstského náměstí a odtud jen skok na Václavské náměstí. Přístup na Václavské náměstí byl ten den plně pod kontrolou příslušníků SNB a nebylo snadné se tam dostat. Kontrolovali osobní doklady a docházelo i k zadržení osob a předvádění k výslechu. Přesto jsem se tam vypravil. Zvítězila nejen zvědavost, ale především snaha „*být u toho*“ a zažít tu atmosféru na vlastní oči.

Přeběhl jsem Mánesův most a zamířil přes Palachovo náměstí Kaprovou ulicí na Staroměstské náměstí. Bylo poloprázdno. Došel jsem ke Staroměstské radnici a přibližně v místech, kde stálo popraviště dvaceti sedmi českých pánů, jsem se na chvíli zastavil, protože na mě lehce zavanul zvláštní čpavý zápach. Pak jsem pokračoval dál pod protilehlým podloubím do Melantrichovy ulice. Tam čpavý zápach zesílil a doprovázelo ho lehké pálení v očích. Připomínalo to známý pocit při krájení cibule. Slzy se mi draly do očí a já je musel na chvíli zavřít, aby se palčivý pocit zmírnil. Napadlo mě, že by to mohl být slzný plyn. Neměl jsem s ním sice pražádné zkušenosti, ale usoudil jsem, že by tak nějak mohl působit. Po chvíli jsem si na lehké pálení v očích už zvykl, a tak jsem pokračoval Melantrichovou ulicí dál. Na jejím konci, kde ústila do Rytířské, stál velký shluk lidí. Došel jsem až k němu a snažil jsem se z boku kolem domu protlačit dopředu, abych zjistil, co se tam děje.

Ústí Melantrichovy ulice uzavíral kordón příslušníků Lidových milicí v modrých uniformách. Stáli těsně vedle sebe, na hlavách měli vojenské přilby a v rukou drželi samopaly s nasazenými bodáky namířenými proti davu. Ozbrojenou jednotku milicionářů tvořili starší muži kolem padesátky.

- 1 Místo, kde stáli milicionáři se samopaly s nasazenými bajonety.
- 2 Místo, kam jsem se přesunul po zákroku a odkud jsem pozoroval příslušníka SNB.

„Že se nestydíte, dědci pitomí, proti vlastním lidem, Češi proti Čechům, dělníci proti dělníkům,“ vykřikl kdosi z davu.

„To nejsou žádní dělníci, jsou to hajzli bezpáteční. Copak by tohle mohl udělat normální slušnej člověk?“

„Lidová milice – ozbrojená složka lidu s bodáky proti lidem!“

„Je to přece ozbrojená složka komunistické strany. Takovou ozbrojenou složku měli i nacisti!“

„Chlapi, copak to vážně nechápete, že tu stojíte proti obyčejným lidem a bráníte parťák, které nikdy nešlo o lidi, ale jen o moc a o prachy!“

„Za mizerný prachy zrazují národ, Jidášové – že jim není trochu hanba!“ Z davu vyhlédla hrst drobných mincí a s cinkotem dopadla na ocelové přilby milicionářů. Ozval se smích.

„Nenadávejte jim,“ začal kdosi smířlivěji. „Vždyť to jsou ubožáci, měli bychom je litovat. Do smrti nezapomenou na tenhle obraz – jak s namířenou zbraní tady stojí proti vlastním synům a vnukům. Tohle v alkoholu neutopí, bude je to pronásledovat po celý život, ve snech, i na smrtelné posteli.“

„Nedělej si iluze, kamaráde, ti nemají špetku svědomí. Jednou je za to jistě vyznamenají a oni se tím budou chlubit.“

Situace byla stále napjatější. Výkřiky z davu vyváděly milicionáře z míry. Na jejich čelech pod ocelovými přilbami se začaly objevovat praménky potu, nervózně jim drkotaly zuby a těkaly oči.

Vyhouppl jsem se na parapet výkladu, abych viděl, co se děje v Rytířské ulici. Za zády milicionářů se formovala zvláštní jednotka. Tvořili ji mladí muži v zelených uniformách, bílých přilbách, s dlouhými bílými pendrekami. Bylo to zřejmě zvláštní komando vycvičené k zásahům proti demonstrantům. Seskočil jsem s parapetu a dal se na ústup směrem k Havelské ulici. Na rohu jsem se zastavil a čekal, co se bude dít.

Po chvíli se kordón milicionářů rozestoupil a zvláštní komando v bílých přilbách s bílými pendrekami vyrazilo z Rytířské ulice vpřed. Dav se dal na úprk směrem ke Staroměstskému náměstí. Přitiskl jsem se ke zdi domu na rohu Havelské ulice a sledoval zákrok. Klusající útvar pronásledoval prchající dav, až ho zahnal na konec Melantrichovy ulice. Pak se zvolna začal vracet.

Snažil jsem se ukrýt v domě na rohu Havelské ulice, abych nebyl spatřen. Rozběhl jsem se k nejbližším dveřím a vzal za kliku. Dveře našťěstí povolily. V pološeru chodby stálo několik lidí, na schodišti seděla mladá žena s hlavou ve dlaních. Tiše jsem pozdravil. Stáli jsme několik minut beze slov, jen z ulice pronikal tlumený hovor a smích kolem procházejících příslušníků „zvláštního útvaru“.

Asi po deseti minutách jsem vyšel opět z domu a nahlédl do Melantrichovy ulice. Kordón milicionářů, který uzavíral vstup do Rytířské, byl už zase na místě. Vrátil jsem se zpět a prošel uličkou kolem kostela sv. Havla na okraj Rytířské, který nebyl uzavřen. Bylo odtud dobře vidět, jak se zprava od Uhelného trhu blíží větší skupina demonstrantů. Uprostřed ulice, pár kroků ode mne, stál příslušník bezpečnosti.

„Tak oni nedají pokoj, svině,“ zahučel polohlasně. Pak vyjmul granát se slzným plynem a připravoval ho na odhození. Demonstranti se zvolna blížili k ulici Na Můstku. Chovali se klidně, nic nekřičeli, šli pomalu v sevřené řadě. *„Svině,“* procedil znovu zlostně. Pak se rozběhl a bez jakékoliv výstrahy hodil před kráčející demonstranty granát se slzným plynem.

Účinek se projevil okamžitě. Dav se zastavil, lidé byli zcela ochromeni, začali si zakrývat pálící oči a pokoušeli se dostat z okruhu působení plynu. Většina z nich byla natolik dezorientována, že zůstala stát na místě a ani nepostřehla, že už se připravuje k útoku zvláštní útvar v bílých přilbách.

Příslušníci zvláštního komanda měli tentokrát jednoduchou práci. Nemuseli příliš spěchat. Postupovali vpřed pochodovým krokem a jen výhružně mávali dlouhými bílými pendrekami. Demonstranti se dali zběsile na útek.

Bylo mi jasné, že tudy neprojdou, tak jsem chtěl uzavřený střed města obejít. Vrátil jsem se zpět a přes Malé náměstí, Jilskou a ulici Na Perštýně jsem došel až na Národní třídu a odtud jsem se vydal směrem k Jungmannovu náměstí. Před Jungmannovou ulicí stáli příslušníci zvláštních jednotek v bílých přilbách, a tak jsem se rozhodl, že raději projdu do ulice pasáží. Tak se také stalo. Jenže Jungmannova ulice byla v dolní části zaplněna davem lidí.

Chtěl jsem se protlačit dopředu, ale sotva jsem ušel pár metrů, začala trestná výprava „*bílých přileb*“. Tentokrát jsem se ocitl v davu pronásledovaných. Ke vši smůle do mě ještě někdo zezadu vrazil a já upadl na zem. I když jsem ihned vstal a dal se na úprk, ztratil jsem pár desítek metrů a zůstal na konci peletonu, kde padaly rány pendrekem.

3 Místo, kde jsem stál v době, kdy komando „*bílých přileb*“ zaútočilo na dav.

„*Tak to je konec, Milane*“ zaznělo vedle mě. „*Definitivní konec pohádky o spravedlivém společenském řádu.*“ Bývalý spolužák z vysoké školy Josef Brožek, původně dělník, později ministerský úředník, donedávna přesvědčený komunista. Běžel se mnou někde v prchajícím houfu. „*Tohle lidi komunistům už nikdy neodpustí!*“

Jeden starší muž měl zkrvavělý obličej a na zádech dlouhou krvavou ránu, která pro-
sakovala bílou košili. Byl zcela otřesen, opíral se o zeď a chvílemi se zdálo, že se o něj
pokouší mdloba. Lidé kolem něho se zvolna vzpamatovávali z šoku a začali nadávat.

„Co jsme udělali? Jak si vůbec mohou dovolit nás takhle mlátit?“

„Jsme snad zločinci nebo dobytek? Chovají se jako gestapáci!“

A dav se vzdorovitě otočil ke svým pronásledovatelům a začal skandovat:

„Husákovo gestapo! Husákovo gestapo!“

Lidová milice byla nezákonná ozbrojená složka KSČ. Několik tisíc milicionářů dopl-
ňovalo v roce 1948 pořadatelskou službu na XI. všesokolském sletě, v témže roce byly
LM využity proti studentské demonstraci podporující prezidenta Beneše.

Nasazení byli v Plzni, kde se lidé v roce 1953 bouřili proti měnové reformě. Jejich
posledním nasazením bylo potlačování demonstrací v roce 1989, nicméně to největší
nasazení, kdy se nerozpakovali střílet do dětí vlastního národa, proběhlo v srpnu 1969.

Vy nám tanky, my vám branky!

1970

Pohovory

Rok politických prověrek, kterým se říkalo pohovory. Komunisté to dostali v roce 1970 jako stranický úkol a museli to nějak vyřešit. Prověrky se konaly až v závěru roku a komisi, která mne prověřovala, tvořili pouze dva lidé: Nový předseda základní organizace KSČ Alois Brož a nový ředitel ústavu Václav Kasalický.

— — —

Začal Kasalický: „*Tak, co bys nám řekl o vstupu vojsk?*“
„*Můj názor je přece veřejně známý. Byla to velká chyba.*“
„*Hm, hm... a máš něco proti normalizaci?*“
„*Pokud máš na mysli skutečný význam toho slova, tak určitě nic. Dokonce si myslím, že jsem pro normalizaci z pozice své funkce udělal toho hodně.*“
Nastalo hrobové ticho, které po několika vteřinách přerušil Alois Brož.
„*Soudruh Krejčířík je pomýlený. Jednou to ale určitě pochopí, že pro záchranu socialismu byla bratrská pomoc nezbytná.*“

— — —

Zdena Hájková mě požádala, abych byl při pohovoru přítomen. Měla obavy, aby na ní nebyl vyvíjen nátlak. Moje přítomnost by ji uklidnila. Zeptal jsem se Kasalického.
„*Samozřejmě, že tam můžeš být. Jsi přece předseda závodního výboru.*“
Pohovor začal klidně. Na standardní otázky ke vstupu vojsk a normalizaci doktorka Hájková odpovídala klidně v podobném duchu jako já. Pak ale přišel nečekaný útok od Aloise Brože:
„*Soudružko Hájková, jste si vědoma toho, že jste jedinou osobou z celé rehabilitační komise, která má právní vzdělání?*“
„*Ano.*“
„*Jste tedy plně odpovědná za prohlášení rehabilitační komise o neplatnosti prověrek z roku 1958?*“
„*Ano.*“
„*Takže nám podepíšete, že to prohlášení neplatí.*“
„*Nepodepíšu.*“
„*Proč?*“
„*Protože to prohlášení platí.*“
„*Jak to že platí?*“ vykřikl Kasalický. „*Proč jste to neposuzovali podle ústavy Československé socialistické republiky?*“
„*Protože ta ústava tehdy neplatila. Zákony přece nelze uplatňovat zpětně.*“
„*Soudružko Hájková, vy nám teď podepíšete..., že to prohlášení neplatí...*“ skoro zaprosil Brož.
„*Nepodepíšu.*“

„Máte okamžitou výpověď!“ vykřikl rozzlobený ředitel.

Dr. Hájková vstala a chystala se odejít.

„Počkejte...“ pokračoval Kasalický už klidněji, „výpověď se bere zpět. Dáte nám to stanovisko písemně.“

— — —

Závěrem k činnosti rehabilitační komise:

Rehabilitační komise se při své úzce vymezené funkci, pro kterou byla zřízena, řídila přísně tehdy platným právním stavem. Prakticky se omezila na zaslání omluvných dopisů oněm osobám, u nichž dospěla k závěru na základě dostupných materiálů, že při provádění třídně-politických prověrek v r. 1958 došlo ke křivdám. Zaslání těchto omluvných dopisů považovala komise za samozřejmou občanskou slušnost. K projednávání nebo dokonce přiznávání nějakého hmotného odškodnění v jakékoli formě neměla komise oprávnění a také se touto otázkou nezabývala.

8. února 1971

Hájková

Závěrem k činnosti rehabilitační komise:
Rehabilitační komise při své úzce vymezené funkci, pro kterou byla zřízena, řídila přísně tehdy platným právním stavem. Prakticky se omezila na zaslání omluvných dopisů oněm osobám, u nichž dospěla k závěru na základě dostupných materiálů, že při provádění třídně-politických prověrek v r. 1958 došlo ke křivdám. Zaslání těchto omluvných dopisů považovala komise za samozřejmou občanskou slušnost. K projednávání nebo dokonce k přiznávání nějakého hmotného odškodnění v jakékoli formě neměla komise oprávnění a také se touto otázkou nezabývala.

8. února 1971

Hájková

Závěrečný protokol Rehabilitační komise (leden 1970)

Z právního hlediska došlo k politickým křivdám a nespravedlnostem za uplynulá léta proto, že se nedodržovaly zákony a nařízení, zejména základní zákon republiky, Ústava.

Že k tomu však došlo v takovém rozsahu, zavinilo nerespektování marx-leninského učení v praxi. Došlo k rozporu mezi idejemi komunistické společnosti, společnosti vývojově nejsvobodnější, i sociálně spravedlivé, s praktickou diskriminací osob, která měla těmto cílům sloužit. Zjevně šlo o zanedbání poučky o nutnosti dialektické jednoty cílů a prostředků.

Proto také důsledky těchto akcí byly vesměs negativní jak pro jednotlivce, tak pro společnost.

1971

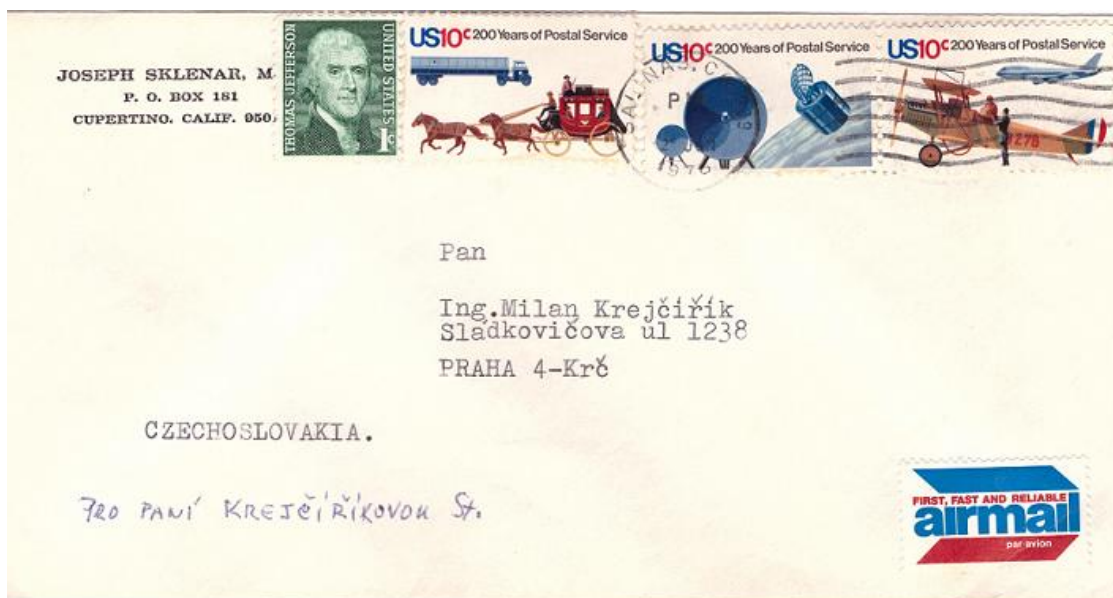
Maminčino tajemství

Brzy po nastěhování do vily v ulici Na Květnici rodiče zjistili, že pan Sklenář se svým bratrem, který emigroval do USA, vůbec nekomunikuje. Jeho dopisy vůbec nečetl, házel je rovnou do koše. Maminka jeden odhozený dopis našla, otevřela ho a panu Josefovi Sklenářovi do USA odpověděla. Současně ho poprosila, aby případnou odpověď nezasílal přímo jí, ale na její adresu.

Tak vznikla letitá korespondence mezi maminkou a bratrem majitele vily, který byl lékařem a žil v Californii. Pravidelně ho informovala o všem, na co se jí zeptal.

Když se MUDr. Josef Sklenář chystal sepsat závěť, byl rozhodnut všechno věnovat charitě. Maminka mu to rozmluvila. Připomenula mu, že by tím krokem neutrpěl jeho bratr, ale především bratrův syn Michal, který ale za nic nemůže. A on svou závěť změnil ve prospěch Michala.

Po jeho smrti zaslal americký vykonavatel závěti Michalovi i korespondenci, která po zesnulém zbyla. Bylo v ní i několik dopisů od její maminky.

1972

Úmrtí tatínka

Zdravotní následky italské fronty (špatná funkce ledvin, ledvinové kameny) tatínka provázely po celý život. Kameny v močových cestách mu způsobovaly často krušné chvíle. V té době ještě neexistovaly dnešní léčebné postupy, kdy se drcení ledvinových kamenů provádí bez operace. Tehdy byly pouze dvě možnosti – cystoskopie nebo operace. A ta cystoskopie připomínala středověké mučení. Dělala se bez lokálního umrtvení při plném vědomí a pacient musel být připoután ke křeslu.

Koncem června 1972 byl tatínek operován v Thomayerově nemocnici. Bylo to už podruhé. Tentokrát se ale dostavily komplikace.

Když za ním maminka přišla ve středu 27. září odpoledne na návštěvu, jeho lůžko bylo prázdné. „*Asi ho někam odvezli na vyšetření,*“ pomyslela si a šla se zeptat zdravotní sestry.

„*Nevíte, prosím, kde je můj manžel? Přišla jsem na návštěvu a lůžko je prázdné.*“

„*Je mi to moc líto, paní, ale váš manžel dnes dopoledne zemřel.*“

3. 4. 1942 šel tatka do nemocnice
17. 4. - 72 byl operován
26. 6. - 72 byl operován po druhé
27. 9 - 72 zemřel v pětici v 11 hod.
byl to vracení nadaný člověk
obětavý, dobrý, strávil tuhle
dobrou chvíli všem, nikdy
nezapomenu.

Poslední foto tatínka

– léto 1971.

Na snímku zleva
maminka, paní Kulhánková,
tatínek a dvouletý Honzík.

1983

Krátký film *Projektování s počítačem*

Až do vzniku osobních počítačů na začátku osmdesátých let minulého století, existovala v Československu pouze výpočetní střediska vybavená sálovými počítači. Obvykle se tam chodilo v bílých galoších v doprovodu specialisty a na nic se nesmělo sahat.

Mezi architektem a počítačem byla obrovská bariéra. Programy byly koncipované tak, aby vyhovovaly především specialistům, ale nikoliv architektům. To samozřejmě architektury odrazovalo. Vlastně ani neměli důvod do výpočetních středisek chodit.

Ve filmu režiséra Pavla Herolda *Projektování s počítačem* byla propagována dialogová forma práce architekta s počítačem. Počítač klade otázky, architekt na ně odpovídá. Pokud výsledek nevyhovuje, architekt změní vstupní parametry a výpočet se ihned opakuje. Pokračuje se tak dlouho, až se dospěje k přijatelnému výsledku. Takovou formu spolupráce s počítačem umožňovala už tehdejší technologie. Film volně navazoval na mou dizertační práci.

Ve filmu jsem si zahrál roli specialisty, který rozumí počítačům, mou partnerkou v roli architektky byla půvabná vnučka kontraverzního architekta, malíře, sochaře, designéra, scénaristy a teoretika umění *Jiřího Krohy*.

Krohova vila v Brně →

Krátký film z roku 1983 byl promítán v českých kinech před hlavním filmem. Film měl i cizojazyčné verze (anglickou, německou a ruskou), které se ve VÚVA používaly při prezentaci pro zahraniční delegace. Zvuk byl nahrán na magnetofonových páskách a při promítání stačilo ztlumit filmový zvuk a pustit příslušnou jazykovou verzi z magnetofonu. Já jsem využil německou verzi při své cestě do Výmaru (Weimar) na Mezinárodní kongres IKM (International Conference on the Applications of Computer Science and Mathematics in Architecture and Civil Engineering).

Kdy to přesně bylo, to už si nejsem jist, jezdil jsem tam v té době často. S vysokou pravděpodobností to mohlo být v roce 1984, protože IKM se konal od roku 1969 v tříletých cyklech a v roce 1984 se určitě konal. Možná si to bude pamatovat někdo z přítomných diváků v hledišti, bylo jich tam hodně.

Zda se z krátkého filmu něco dochovalo do dnešních dnů, to nevíme, ale dochovala se fotografie jeho hlavních představitelů – Sylvy Šantavé a Milana Krejčířika.

1987

Videosnímek INVAZE

Chodíval jsem na oběd do mléčného baru v Mostecké ulici a občas jsem cestou potkával Bohuslava Blažka, který bydlel nedaleko v ulici Saské.

„*Viděl jsem ten tvůj film, ale to bychom dokázali natočit líp,*“ okomentoval ho při našem náhodném setkání.

V té době jsem už ale měl v hlavě nový námět. Bylo zřejmé, že počítače opouštějí výpočetní střediska a stěhují se do kanceláří a bytů. Nastává jejich masivní rozvoj, a to nemůže zůstat bez následků, to se musí nějak projevit. Řekl jsem o tom Bohuslavovi a on byl tím nápadem nadšen.

„*No jo, ale kde vezmeme půl milionu na realizaci? Pochybuji, že by nám ho ministerstvo znovu přislíbilo,*“ řekl jsem.

„*Nemusíme přece točit film, můžeme natočit video, a to bude určitě levnější.*“

To byl skvělý nápad.

Zašel jsem za *Irenou Lérovou*, tehdejší ředitelkou ústavu (manželkou ministra financí Leopolda Léra v letech 1969 - 1973) a ona nebyla proti.

Ted' už stačilo jen dát dohromady literární předlohu, nechat si ji vedením ústavu parafovat a požádat ministerstvo o příslib financí na realizaci v roce 1987.

A měli jsme opět štěstí, peníze jsme dostali. Chtěl jsem o tom informovat Bohuslava Blažka, ale navázat s ním kontakt nebylo vůbec snadné. Byl důsledný ekolog, on o sobě říkal, že je sociální ekolog. Doma neměl telefon, televizi ani automobil. Naštěstí jsem věděl, kde bydlí, tak jsem mu vhodil do schránky lístek.

Scénář se rodil ve Vojanových sadech. Bohuslav měl v úmyslu vyzkoušet prognostickou hru a chtěl, abych v ní vystupoval i já. To se mi moc nezamlouvalo. Jednak se mi zdálo, že bych měl oproti ostatním velkou výhodu, ale pak, a to si myslím, že bylo to hlavní, můj výkon ve filmu *Projektování s počítačem* se mi absolutně nelíbil. „*Co je to proboha za obtloustlýho chlapa?*“ říkal jsem si v duchu, když jsem se uviděl poprvé. Ale takto to patrně vnímají poprvé všichni.

Všechno další již zařizoval Bohuslav Blažek v Art Centru. Mně se ozval telefonicky až v dubnu 1987 Milan Pravda a představil se jako producent. Dohodli jsme se na první schůzce v naší zasedačce, kde by měli být přítomni režisér, kameraman a scénarista. Já jsem vyslovil přání, že bych uvítal jako režiséra *Vladimíra Mertu*. Je to sice písničkář, ale studoval architekturu a bude mít proto k natáčenému tématu blízko.

První schůzka se konala v zasedací místnosti Výzkumného ústavu výstavby a architektury v Letenské ulici někdy na začátku května a zúčastnili se jí: režisér Vladimír Merta, kameraman Martin Vadas, scénarista Bohuslav Blažek, producent Milan Pravda a já jako autor námětu a objednatel.

Někdy na konci léta bylo videofilm *Invaze* natočen, sestříhán a ozvučen. Zbývalo jen namluvit komentář. Vladimír Merta si vybral Michala Pavlatu a ten se svého úkolu zhostil excelentně. Tady bych chtěl připomenout, že v té době byl ikonou komentátorů noblesní Richard Honzovič, který komentoval i film Pavla Herolda *Projektování s počítačem*. Michal Pavlata pojal svůj komentář zcela nekonvenčně.

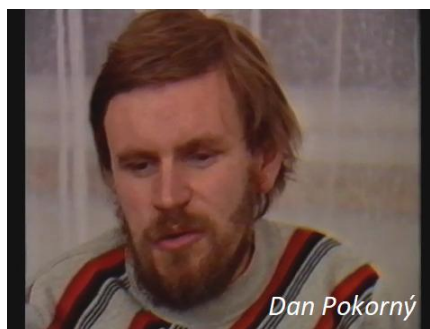
Když dozněla hudba doprovázející závěrečné titulky, nasledovala krátká pauza.

„*U mně dobrý,*“ přerušil ticho Vladimír Merta.

„*U mně taky dobrý,*“ pokračoval Michal Pavlata.

„*A u mě taky,*“ dodal jsem s rozjasněnou tváří.

Videosnímek INVAZE byl na světě. Smáli jsme se a vzájemně si potřásli pravicemi. Měli jsme radost z úspěšně dokončené práce.

Na videosnímku se podíleli i moji dva synové. Martinovi bylo 13 a zahrál si tam spolu s dalšími dětmi, Honzovi bylo 18 a programoval grafy na Spectru.

V roce 2019 Martin náhodně narazil na pásku označenou INVAZE. Došlo mu, že se jedná o videosnímek z roku 1987. Od té doby uplynulo už 32 let. Snímek umístil na internet.

<https://www.youtube.com/watch?v=yuSXJwLsqM8> česky
<https://www.youtube.com/watch?v=41PxirUGhQ> english

1989

Východním Němcům došla trpělivost

Pozdní léto 1989 – Tisíce východních Němců míří do Lobkovicova paláce, kde je sídlo velvyslanectví Spolkové republiky Německo.

Východoněmecká vláda souhlasí, aby občané, „uvězněni“ na velvyslanectví, vycestovali do západního Německa.

Ulice Prahy jsou plné opuštěných trabantů.

V bývalé Německé demokratické republice mě zastihl podzim 1989. Se svými německými kolegy jsem se účastnil protestních pochodů se svíčkou v ruce ve staroslavném Výmaru, byl jsem svědkem odvážných politických projevů a bouřlivých debat v protestantských kostelech a spolu se statisícemi demonstrujícími Němců jsem v Lipsku křičel: „*Wir sind das Volk, wir sind das Volk.*“

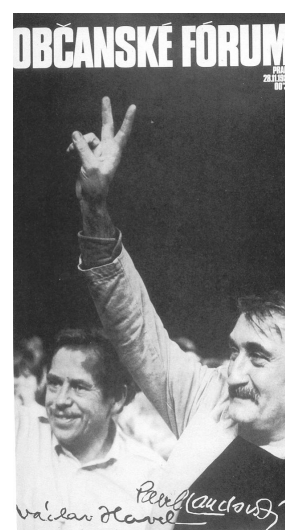

UŽ SE NENECHÁME DÉLE OBELHÁVAT! MY JSME LID.

Krátce po mém návratu do Prahy padla „Berlínská zed“.

Československo zůstává jednou z posledních bašt socialistického bloku, kde je zdánlivý klid..., ale blíží se sedmnáctý listopad...

Epilog

Skončila etapa mého života, kdy jsem věřil, že stojím na prahu objevu nového vědního oboru, který bude zkoumat závislost tvaru a uspořádání prostoru na uvnitř probíhající funkci. Věřil jsem, že se tento vědní obor vyčlení z architektury a tvar budov a jejich souborů bude možné navrhovat a posuzovat výpočtem podobně jako stavební konstrukce. Této myšlence jsem obětoval hodně sil, ale nový vědní obor nevznikl a já se nestal druhým „*Norbertem Wienerem*“. Nepodařilo se mi přesvědčit „*svět*“ ani své kolegy o užitečnosti takové vědy, nepodařilo se mi získat finanční prostředky pro další výzkum. Přesto jsem vděčen osudu, že mi v minulého století poskytl příležitost se o to alespoň pokusit. Kybernetice, která stála na prahu mého úsilí, jsem zůstal věrný po celý život. Vývoj počítačů a jejich programů šel jiným směrem. Počítače se zmenšily, opustily výpočetní střediska a dostaly se přímo do rukou uživatelů. Dnes už si drtivá většina architektů nedovede projektování bez počítače vůbec představit.

„*Musím ti něco říct, Milane, stejně by ses to dozvěděl... JSEM AGENT STB!*“ začal svou zpověď můj šéf Pavel Kraus.

„*Tatínek byl stavitel a patřil mu činžovní dům v Praze v Jindřišské ulici. V padesátých letech byl zatčen a hrozilo mu dlouholeté vězení. Mně bylo tehdy kolem dvaceti, když mě navštívil jistý muž,*“ pokračoval.

Řekl mi, že může zařídit, aby tatínka propustili, ale že bych musel za to něco udělat. A co by to mělo být, ptal jsem se. Podepsat smlouvu o spolupráci s tajnou policií. Podepsal jsem, ale tatínka stejně nepustili, odseděl si ve vězení 3 roky .

„*Možná si budeš teď myslet, že jsem na tebe estébákům donášel, ale já jsem jim nikdy nic neřekl. Nemohu to sice nijak dokázat, ale je to pravda.*“

„*Já ti věřím, Pavle.*“

Cibulkovy seznamy osob zapsaných ve svazcích StB

Jméno	Narozen	Číslo svazku	Typ spolupráce	Krycí jméno
Kraus Pavel	03.04.1933	46562	Důvěrník	Zajíc
Kraus Pavel	03.04.1933	9050	Tajný spolupracovník	Karel
Kraus Pavel	03.04.1933	9050	Agent	Karel
Kasal Karel	03.07.1930	19789	Agent	Kontrolor
Kasal Karel	03.07.1930	19789	Agent	Ředitel
Kasal Karel	03.07.1930	1978906	Tajný spolupracovník	Ředitel

Pavel Kraus dostal uloupený majetek zpět a až do svého úmrtí se o něj pečlivě staral.

Karel Kasal nás jako člen Akčního výboru Národní fronty informoval na gymnáziu o únorovém převratu. Až do odchodu na odpočinek zastával funkci ředitele významné znojenské instituce. Zemřel několik let po zhroutilí komunistického režimu.